

STJØRNA

HEIMBYGDA VÅR

Huldra på Bakstein roper på kjæresten sin

Stjørna heimbygdslag

Årshefte nr. 10 - 2014

10 års jubileum

Ja, dette er virkelig tiende utgave av vårt årshfte. Da laget ble stiftet 24. november 2002 på biblioteket på Mælan hadde vi ikke ambisjoner om å bli et stort lag med masse medlemmer.

Tankene var vel mer å bli en pådriver og støttespiller for «å fremme interessen for slekts- og lokalhistorie og kulturvern, samle inn og ta vare på alt som har betydning for Stjørnas historie og som kan fortelle om folks levevilkår gjennom tidene» slik det står i formålsparagrafen.

Når vi ser tilbake på det vi har holdt på med så har vi kommet langt, men det er også mye som vi ser som kan gjøres. Interessen har vært stor og mange har lagt ned et betydelig arbeid.

Det er også viktig at det er mange som støtter opp om laget og den store oppslutningen er det som gleder mest. Særlig er det gledelig med de mange medlemmene vi har som bor utenom Stjørna.

Årsheftet er blitt den gode kontakten med laget og mange som ikke har vært i Stjørna på lang tid føler vel at de har litt kontakt med «Heimbygda vår» gjennom dette heftet.

Vi føler også at vi har oppfylt ideen med laget gjennom å få fram mye lokalhistorie i det som er blitt publisert i de 10 årshftene som er laget. Selv den som føler en kjenner bygda vår, bli overrasket over hvor mye nytt som kommer fram.

Vi håper derfor at det blir mulig å få laget denne julegaven i mange år.

En riktig god jul til våre lesere

STJØRNA HEIMBYGDSLAG

Per Husby
Ansvarlig redaktør
per.husby@online.no

Trykt hos Skipnes AS desember 2013

ISSN 1893-1928

Takk

Det flotte bildet på forsida er tatt av John Arthur Winsjansen. Takk til alle som har bidratt med historier og bilder. Uten alle disse har det ikke blitt et årshfte.

Innhold

Tittel	Forfatter/referent	Side
Arnold Selnes	Bjarne J. M. Selnes	3
Til Arnold Selnes på 80 års dagen	Harald T. Selnes	9
Min hjembygd	Alfred M. Aune	10
Erindringer om skredderyrket	Johan Redbo	12
Poståpneri i Råkvåg	Eilert Bjørkvik	15
Produksjon av sildkasser	Bjarne J. M. Selnes	16
To historier	Bjarne J. M. Selnes	16
Brannen på Mefjellsheia	Per Husby	17
Varghiets historie	Klara Skilleås	18
Notlag i Stjørna	Harald Sommerseth/Per Husby	19
Bureising i Stjørna	Per Husby	22
Skolen på Ny-Jorda	Per Husby	23
Bureising i Fevåg	Per Husby	25
Nytt fra Stjørna herredsstyre i 1914		27
Fra avisene i 1914		28
Minner fra min barndoms jul	Åse Hammer	29
Feiring av Grunnloven i 200 år	Leif Ersøybakk	31
Fevågsangen	Ingrid Gjerde	32
Retter av sild	Elin Worpvik	33
Setre og seterliv på Selnes	John Selnes	34
Kysseproget		
Anders Aune	Per Husby	36
Storsildfisket i 1957/1958	Matias Sommerseth	38
Forberedelse til storsildfiske	Harald Sommerseth	39
Anders Refsnes	Per Husby	40
Lærer Johannes P. Husby	Per Husby	44
Godstransport først på 1900-tallet	Eilert Bjørkvik	45
Utflukt til nordsida av fjorden	Eilert Bjørkvik	47
Stjørna i 1914	Per Husby	48
Minnebøker og skoledikt	Inger-Lisa Lillemo	49
Barndomsminner fra Sørfjorden	Inger-Lisa Lillemo	50

Stoff til årshftet

Vi ønsker å gi ut flere hefter, så kom med stoff. Da blir det et blad neste år også og i mange år framover.

Send oss stoff som du eller andre har skrevet. Det kan være historier om hendelser, personer osv. Mat er kultur, så oppskrifter fra gamle dager savnes – særlig for bruk av sild og fisk. Vi kan bearbeide og reinskrive det dere har.

Bilder forteller også ei historie. Bilder fra hendelser og dagligliv er særlig interessante,

Arnold Selnes

Oppfinneren, optimisten og drømmeren

Av Bjarne J. M. Selnes

I sin bok "Kort fortalt", Oslo 2007, skriver Arnold Selnes ikke så mye om sin tid i Stjørna, før han reiste fra hjemstedet. Ut fra dette skal jeg etter hukommelsen, brev, attester, notater og samtaler med Arnold, prøve å skrive ned forskjellige ting som han drev med da, og litt om hans liv etter at han flyttet sørover.

Våren kom som vanlig i 1922, og på Selnes ble det født en gutt den 10. mai, som fikk navnet Arnold. Sikkert oppkalt etter sine foreldre Ardis og Olaf, ved å bruke de to første bokstavene i navnene: Ar-(n)Ol-(d).

*Arnold som barn
Foto: Johan A. N. Selnes*

Han vokste opp som mange andre, men med tiden utviklet han seg til å bli ganske spesiell og original. Han ble også både fysisk og psykisk sterk og hadde gode talegaver, og stort sett godt humør. I tillegg til å arbeide på hjemgården, arbeidet han bl.a. som

revepasser på revegården til sin morfar, Anders Refsnes. Refsnes døde i 1939 og revegården ble nedlagt en stund etterpå. Nå startet Arnold sin egen revegård på Selnes, som fikk navnet "Asplund Revegård". Etter hans eget utsagn, drev han denne under krigen, men ble nedlagt, da han ble lurt med noen reveunger som han ikke fikk fra en nabobygd.

*Arnold som konfirmant i 1937, sammen med sine foreldre,
Ardis og Olaf Selnes og hunden Viktor.
Foto: Johan A. N. Selnes.*

Hans bestefar, Anders Refsnes, hadde mange ideer, og tok kanskje også patent på noen. Dette smittet vel også over på Arnold, som på denne tiden bygget en spesiell lenestol. Denne stolen kunne en justere i mange forskjellige stillinger, til det nærmest ble en seng. Han lagde også en sammenleggbare sagkrakk.

Arnold ville alltid prøve å lage noe nytt. Slik var han også når det gjaldt vanlig arbeid. Å gjøre ting på den gamle, tradisjonelle måten, likte han ikke. Alltid prøvde han å finne andre og lettere måter å gjøre arbeidet på. Slikt likte ikke hans far, som var vant med

å gjøre ting på den gamle måten. Dette utviklet seg til å bli et meget dårlig forhold mellom far og sønn, og de var faktisk ikke på talefot resten av livet.

Det var antagelig under krigen at Arnold ville starte et ungdomslag på Selnes. Han satte opp plakat på butikken til O. H. Stallvik om at de som ville være med kunne henvende seg til han og bli registrert, da han skulle være formann. Laget skulle hete "Friheten". Så vidt jeg vet, ble det ikke noe av laget.

På denne tiden arbeidet han også på kaianlegget til Sigurd Sannan i Hasselvika og bodde på hybel hos Eilert Hassel. Etter at han hadde vært hjemme en tur, skulle han påny til Hasselvika. Da det var på vinters tid, bestemte han seg for å gå på ski over fjellet. Omsider kom han til dalføret og elven som fører ned til Hassel. Her hadde han uflaks og gikk gjennom isen i elva. Med mye strev kom han seg omsider opp og fortsatte videre, delvis gjennomvåt. Han kom fram til Hassel etter nattens frembrudd, og her sto de opp og fyrte opp i ovnen og fikk tørket hans klær.

I 1945 kjøpte firmaet Nekolai Dahl i Trondheim en tysk traktor av merket "Zetelmeyer" på Berkåk. Traktoren ble senere leid ut og sendt til Hasselvika, hvor Harald Refsnes (Hafell) og Arnold hentet den og kjørte den til Selnes 7. mai 1945. Nå ble den brukt til pløying, harving, slåing og tresking til bøndene på Selnes og omegn. Det var stort sett Arnold som kjørte traktoren. Søndag den 11. november ble den sendt tilbake til Trondheim. Da var jorden frosset, og det gikk ikke å pløye mere.

*Arnold kjører traktoren "Zetelmeyer" 1945.
Selnes bukta i bakgrunnen.
Foto: Ukjent.*

Etter krigen, i juli 1946, kjøpte Arnold en såkalt "krigsbil", som så mange andre. Denne bilen var en Renault lastebil, kaldt bulldog. Biltypen ble satt i produksjon for tyskerne i 1941 og frem til produksjonen ble avsluttet i 1944 ble det levert ca. 6000 biler. I følge Arnold var hans bil en 1942-model, 5 tonn. Han betalte 3500,- kr for selve bilen, men det kom endel i tillegg for platt m.m. Bilen sto på en tomt

på Lade innfor Trondheim da han kjøpte den, og kjørte om Steinkjer tilbake til Selnes. Bilen fikk reg. nr. U 3424.

Dette er en lignende bil som Arnold kjøpte i 1946

Han hadde i lengre tid vært sammen med Magnhild, datteren til min onkel Martin og Oline i Gangstøa, og det varte ikke lenge før han flyttet dit. Husker han senere demonterte motoren og slipte ventilene, da bilen sto parkert i Gangstøa.

Nå kjøpte han en "tyskbrakke", og bygget garasje mellom grustaket og huset til Sigvart Kjelsli på Åsen. Grustaket er forlengst borte, og garasjen ble revet og kjørt til Gangstøa, hvor han hadde planer om å bygge opp garasjen nord for fjøset. Han støpte murer her og gravde brønn inne i garasjen! Han skulle ha det lettvisnt når han skulle fylle vann på radiatoren! Senere ble murene revet og fjernet, men brønnen var i intakt i mange år, da det ble tatt vann til klesvask der. Husker at lemmene fra brakken ble demontert, og spikrene dratt ut og "benket" for å brukes på nytt. Ingenting måtte kastes på den tiden.

Han fikk også tak i mange brukte tyske petromaxer. Det var av typen Maxim, Ditmar, Aida og Hasag. Alle "gikk" på petroleum, bortsett fra en, som "gikk" på bensin! Ingen ville prøve den, men Ingvar Gagen tok sjansen, og det gikk fint. Også noen karbidlamper og "fjøslykter" fikk han tak i. Endel baufiler og borvinder fikk han også tak i. Disse hadde vært i brann, så treverket var brent bort. Husker at Anker Dahlemo dreide nye håndtak. Nå innredet han stuasvala til nærmest et lite verksted. Her ble baufilene, lampene og borvindene pusset og malt. Endel av disse sakene solgte han. Jeg var ofte med og pusset disse sakene, etter at jeg flyttet til min onkel, da min far ble innlagt på sykehus før jul i 1948. Det var i "Svala", som den ble kalt, at han lagde "glasset" til petromaksene, som han fikk sin første patent på. - Etter at Arnold flyttet sørover, lagde jeg mye "rart" i "Svala".

Den 30. juni 1947 kom endel speidere til Refsneshagen med Fosenbåten, da det var arrangert speiderleir på Refsnessletta. Dette var første speiderleir

etter krigen, som varte en uke. I teltene ble det lagt halm som underlag til soveposene. Arnold, med hjelp av min bror Håkon, hentet halmen på gården Hårberg i Hasselvika. Det var også noen speidere med på turen for å trampe sammen halmen på platten på lastebilen. Arnold spikret også sammen benker oppe i lasteplanet som speiderne kunne sitte på, da de ble kjørt omkring på sightseeing. I forbindelse med denne kretsleiren ble det trykket et lite sanghefte. De som hjalp til med forskjellige gjøremål under leiren fikk et slikt hefte. I heftet som Arnold fikk, skrev leirsjefen følgende:

“Arnold Selnes. Med takk for all god hjelp og vennlighet under leiren - Refsnes 6 - 7 - 1947.

Eva Five”.

En gang han kjørte et tømmerlass fra et nybrottsbruk på Ny Jord, tilhørende Anton Larsen Frengen, måtte han over en trebru. Da han var nesten over sviktet brua, og bilen gikk baklengs ned i elva. Det ble en stor jobb å få bilen opp på veien igjen. Så vidt jeg husker, var det Oddbjørn Bakøy som var med på denne turen.

Den 14. august 1948 giftet han seg hos byfogden i Trondheim med Magnhild Johanne Nilsen, datter til min onkel Martin og Oline i Gangstøa. Forlovere var Solveig og Einar Faldahl, Opphaug.

*Brudebilde av Magnhild og Arnold i 1948.
Foto: Schrøder.*

Strømmen kom ikke før på sommeren i 1949. Før den tid ble det brukt lamper, som brukte parafin, kjøpt hos O. H. Stallvik eller E. O. Refsnes. Nå kjøpte Arnold et parafinfat (ca. 200 l), som han hadde stående på Åsen. Dette var på vinteren, og Gangstøveien var ikke farbar med bil. Nå skaffet han to planker som ble lagt foran oljefatet i snøen, og som fatet ble rullet på. Når det var slutt på plankene, flyttet de plankene foran fatet igjen og fortsatte videre. Min bror Harald forteller dette, for han var med på jobben. Slik rullet

de oljefatet i djupsnøen hele haugen utover og ned til Gangstøa! Det var pågangsmot og krefter i overflod. Om sommeren når slåttonna skulle gjøres, fikk han slått av alt gresset hos min onkel, og hesjet det opp på samme dag! Han var en kraftig arbeidskar, som fikk arbeidet unna.

På denne tiden konstruerte han og bygget et mekanisk lasteapparat på lastebilen. Han monterte også en 3-veis tipp på bilen. Dette ble gjort på Frengen Slip, men han var også hos Atle Skilleås på Ny Jord, som hadde verksted. Nå kunne han lesse og kjøre mange tunge og store kolli, bl.a. en stor transformator til Fosen Komm. Kraftlag. Han kjørte også materialer fra Grøtan Sagbruk i Varghiet til kaia i Stallvika. Det var flere av ungdommene på Selnes som var med på dette arbeidet, bl.a. min bror Harald. I en “attest” fra Jon Melhus, eieren av sagbruket, skriver han at det var ingen andre lastebil-eiere som ville ha denne kjøringen. Tross dette fikk han ikke bevilgning for lastebilkjøring, selv om han i første runde fikk, ble den senere trukket tilbake. - Han kjørte videre såkalt “flisved” fra sagbruket til flere private personer. Kjørte også stein fra Fiksdalen til flere plasser. Enda var den gamle bratte Fiksdalsveien i bruk. Kalk ble også kjørt fra Gjølga til flere brukere. - En kveld da han hadde vært og levert et lass i Fevåg, og var på retur nedover Buktabakkene, sovnet han ved rattet og skrenset over veien like ovafor Sandgrusdalen og tok med seg et par stabbesteiner, som rullet ned skråningen. Selv om han litt tidligere hadde byttet ut støtfangeren med en kraftig u-skinne, hadde den fått et par kraftige bulker. Bilen ble stående utafør på venstresiden av veien, støttende mot et furutre. Dette kunne ha gått mye verre. Husker at Arnold kom gående hjem om kvelden, men fortalte ikke om utforkjøringen med det samme. Dagen etter fikk han tak i Sigvart Kjelsli, som med sin bil var med og dro opp Renaulten. Jeg var også med, og husker at de måtte helt opp til høyspentmasten, for å finne et sikkert feste for wiren og taljen.

Det var Arnold som gravde ut tomte til huset til Anton Larsen Frengen på Åsen med skuffe som lasteapparatet dro. Husker at Arne Skårstad (Bjørkvik) og Anton styrte skuffen hver sin gang.

Han fikk omsider tak i diverse deler til bilen, samt et reserve førerhus! Dette kom med Fosenbåt fra Trondheim til Kvithyll, hvor han hentet det med bilen og løftet det opp på lasteplanet med lasteapparatet. Førerhuset ble plassert vest for låvebrua i Gangstøa, og det ble brukt som vedbu i mange år! Etter at rutene ble tatt ut, dro Erling Pedersen førerhuset ned til fjæra med traktoren i slutten av 1960-årene, hvor det rustet opp og tilslutt ble borte.

Martin hadde en jobb i Stjørna Sparebank i Sørfjorden, og han syklet dit på grusveien. Når han

skulle hjem på ettermiddagen, hendte det at Arnold kjørte innover og hentet ham når det passet slik. Dermed fikk jeg også en kjøretur.

En gang var jeg med Arnold og kjørte bjørkved fra Hysnes kai til Sørvikneset, hvor militæret også hadde en avdeling. Det var mange favner ved, og vi var der i flere dager.

*Ved Selnesetra i 1973.
Aldor Kvammen, Ardis, Ida Kvammen, Arnold og
Ivar Kvammen - Foto: Anna.*

Gangstøveien var på denne tiden smal og i dårlig forfatning. Det var jo stort sett kjørt med hest tidligere. Nå satte Arnold i gang og ordnet veien, og tok grøft langs hele veien frem til fjøset til Nils Selnes. Leif Hårsaker og Nils Teigen (forpakter til Vingan) var bl.a. med på dette arbeidet. Nå ble det hentet grus fra grustaket i Refsnesveien, og hele veien ble gruset frem til butikken. På lastebilen fikk han montert snøplogfeste ved Frøngen Slip, og snøplog fikk han leie av veivesenet. Under snøbrøyting av Gangstøveien kjørte han istykker en bakaksling som ble tatt ut i snøføyka og erstattet. Han var også inne på å flytte veien ned til flata og utover teigene, for der var det mindre snø om vintrene. De fleste mente at dette var en god idé, men noen satte seg imot - som vanlig.

Omkring 1950 tinget Nils Selnes Arnold til å hente forskjellige ting hos sin søster Johanna Brun på Røra. Denne turen var jeg med på. Nils hadde reist i forveien. Vi overnattet der, og dagen etter fant Johanna fram mange ting som Nils skulle ha. Bl.a. var det noen "hestedoninger". Men lasteplanet var allerede fulleset. Da fant Arnold på å reipe fast et par tykke planker foran på bilen, som disse "hestedoningerne" ble plassert på. Disse plankene gikk ca. 2 meter ut foran på bilen! Dette hadde nok ikke gått i dag! På tilbaketuren punkterte et av bakhjulene, og vi måtte bytte hjul, som vi pumpet opp med en håndpumpe langs veien. Jeg fikk et kurongbrett av Johanna. Dette hadde jeg og Nils i fanget, enda det måler 82 cm x 82 cm. Så det var god plass i førerhuset. Et sted langs Beitstadvjorden var Nils oppe på en gård og kjøpte geitost. Litt senere

begynte det å regne, og vi fikk se en mann oppe i en bakke som mistet balansen og falt. Da sa Nils at det ikke var så rart at han ramlet, da han så dette lasset!

På sommeren 1950 kjørte Arnold en kort tid bussen Råkvåg - Kvithyll. En gang på våren i 1951 var jeg med Arnold og hentet grus oppe i Refsnesveien. Da kom Guttorm Refsnes gående oppover til grustaket og sa at det var rikstelefon til Arnold fra Ørlandet. Arnold ble med Guttorm nedover, og jeg fortsatte å måke grus alene. Omsider kom Arnold tilbake, og skinte som en sol. Han fortalte at det var Veidekke A/S som ringte, og at han skulle få kjøring på flyplassen. Arnold flyttet nå til Ørlandet og fikk bo på hybel hos Solveig Faldahl på Opphaug. Nå var han hjemme stort sett bare i helgene. Men torsdag den 28. juni 1951 husker jeg at han var hjemme, for da fikk Magnhild en datter, som fikk navnet Brit Solfrid. Hun ble døpt i Heggvik kirke, søndag 9. september. Faddere var Dagrund og Bernt Hafell, Ida Selnes og Johannes Selnes.

På høsten samme år solgte han sin gamle lastebil til Jan Dahlseth og Ove Dueskar, som etter en tid demonterte bilen og solgte den som jernskrap. Arnold fikk nå en ny Ford, og husker at han sa det var som natt og dag når han sammenlignet bilene.

På denne tiden gikk Koreakrigen, og min onkel Martin ville høre nytt i radioen, men Brit skrek så høyt, at Martin satte seg ute i den nye bilen og hørte nytt om Korea i bilradioen. Martin døde i desember 1951.

Arnold ble på Ørlandet til sommeren 1952, da Veidekke A/S var ferdig med sitt oppdrag på flyplassen og flyttet til flyplassen på Sola. Arnold ble også med firmaet. Han og Magnhild kjørte sammen i Forden til Sola. Magnhild reiste tilbake med toget. Arnold fortsatte i Veidekke A/S til i april i 1954. Nå kjørte han buss en kort tid, Sola - Sandnes, og bodde på hybel hos Sola Maskinverksted. Mens han var på Sola, gikk han et dansekurs og tok mange premier i dans. I følge hans bok, side 220, jobbet han også på Rygge flyplass og hadde hybel i Fredrikstad. Dette må ha vært en meget kort periode, for senere er han flyttet til Svelvik ved Drammen og var noen måneder på monteringsverkstedet til ingeniørfirmaet W. Myhre A/S. På høsten i 1954 begynte han å kjøre buss på ruten Drammen - Svelvik. Denne sjåførjobben hadde han til i februar 1955. Så vidt jeg husker var han bare hjemme i Trøndelag ved juletider disse årene.

Nå flyttet han til Oslo og fikk ansettelse i Skøyen Bilcentraler A/S som bussjåfør. Han kjørte stort sett rute nr. 30, som pendlet mellom Bygdøy - Grorud. Denne jobben hadde han til september i 1957, da han gikk over til å kjøre drosje. Han fikk den såkalte kjøreseddel utstedt fra politiet 13. desember 1957, og kjørte drosje til høsten 1959. Etterpå gikk han totalt

inn for oppfinnelser. Her vil jeg henvise til hans bok "Kort fortalt", Oslo 2007, hvor han selv skriver om sine ideer og patenter.

I Oslo bodde han på et par adresser, før han omsider fikk værelse i 1. etg. i Huitfeldts gt. 28, september 1956, mot at han skulle være vaktmester. På våren 1959 fikk han leilighet i 4. etg, samme adresse. Hybelen i 1. etg. ble nå verksted, populært kaldt "Verdensrommet".

Etter at han kom til Oslo hadde han ovenfor Magnhild antydnet at også hun skulle flytte til Oslo, men at det var håpløst å få tak i leilighet. Magnhild ventet i spenning i flere år, og hadde det ikke så bra økonomisk sammen med datteren. Omkring 1956 kjørte Asbjørg og Peder Haukdal tur til Oslo, og Magnhild ble også med. Nå traff hun Arnold, men bare på gaten, da han sa at verten der han bodde ikke godtok besøk! (Asbjørg er søskenbarn til Magnhild). - Så sent som den 2. september 1968 ble hun skilt. - Da var Brit 17 år.

En tid etter at Arnold kom til Oslo, ble han kjent med en ung, kjekk dame, Anna Gjørgina Nesheim fra Vossestrand. Hun hadde kontorjobb hos bilfirmaet Harald A. Møller A/S. Med henne ble han gift den 7. oktober 1972, hos byfogden i Oslo, men oppga ikke at han hadde vært gift før. Slektingene til Anna fikk heller ikke vite noe om det. I alle år etter at han fikk tak i leiligheten i 4. etg. bodde de sammen.

Brudebilde av Anna og Arnold i 1972.

Sommeren 1961 bygget jeg lekestue til Brit i Gangstøa, av ovenfor nevnte materialer fra tyskbrakken, som først var tenkt til garasje. I oktober samme år flyttet jeg til Bærum og jobbet hos Lefdal på Bekkestua. Men etter et par måneder fikk jeg jobb hos Pollux Elektriske, og flyttet til Oslo og bodde faktisk hos Anna og Arnold til over nyttår. Om kveldene var jeg med og bygget modeller av bl.a. spennen til sikkerhetsbelte, som han fikk patent på. Også en garasjeport ble det laget modell av, samtidig som jeg tegnet endel. - Noe senere startet han Norsk

Oppfinnerkontor, og leide et par butikklokaler i 1. etg.

I mai 1965 var jeg en tur på hjemplassen, og traff Olaf (Arnolds far), som fortalte meg at han også hadde vært i Oslo og sett verkstedet til Arnold, som han kalte for "Verdensrommet". Han hadde antagelig sittet på til Oslo med Atle Skilleås, etter at onnårbeidet var unnagjort, høsten 1964. Olaf døde i 1970.

Først i 1970-årene bygget Arnold en hytte med eget nødstrømsaggregat på Blefjell i Jondalen ved Kongsberg. Tomten fikk de av fiolinspilleren Buen. Denne hadde de i flere år.

*Hytta til Anna og Arnold på Blefjell, ca. 1975.
Foto: Arnold.*

På senhøsten 1971 var jeg med Arnold fra Oslo til hans mor på Selnes og monterte bad. Arnolds bror, Johannes, var snekker, og jeg tok det elektriske arbeidet. Erling Pedersen gravde kloakkgrøft. Samme år var Brit ferdig med artium, som hun gikk på Vinstra, og bodde hos sin tante Ida. Etterpå flyttet hun til Trondheim og gikk sekretærskolen, og bodde på hybel i Ila. Senere fikk hun jobb på Høyskolen i Trondheim.

*Samlet i stuen til Ardis, under bademonteringen, lørdag 6. nov. 1971. Fra venstre: Magnhild N. Selnes, Ardis, Johannes og Magnhild og Arnold. Bak står Brit og Eva (datter til Johannes og Magnhild)
Foran sitter Bjarne, som tok bilde med selvutløser.*

Den 20. november 1971, averterte Arnold i "Adressa" etter en hybelleilighet til Brit i Trondheim. Det ble et positivt svar på annonsen, og Arnold kjørte til Trondheim, og bodde på Prinsen Hotell. Brit flyttet nå inn i hybelleiligheten, og den 1. desember tok han med Brit til fotograf Schröder og fotograferte seg sammen med henne. Dette er det eneste fotografi av de to sammen, siden hun var ca. tre år gammel.

Nå fikk Brit beskjed om at hun skulle bryte kontakten med Magnhild og bo hos hans mor, når hun var på Selnes. Dette kunne ikke Brit gå med på; hun var jo tross alt vokst opp i Gangstøa hos sin mor. Han lagde nå "huskestue", og forsøkte på at Brit skulle miste hybelleiligheten, men vertinnen bestemte at hun skulle få bo videre. Arnold hentet nå noen møbler m.m. som han hadde skaffet, og forlangte å få dekning for sitt utlegg han hadde hatt med å skaffe denne hybelleiligheten. Brit hadde ikke bedt han om dette, men betalte allikevel - med lånte penger. Det ble siste gangen at Brit ville ha noe mere med sin far å gjøre. Det ble brudd for alltid.

Arnold med datteren Brit

Etter at vi monterte badet hos hans mor, besøkte Arnold og Anna barndomshjemmet hans på Selnes flere ganger. De var også på fjelltur, antagelig i 1973, sammen med Ardis, Ida, Aldor og Ivar Kvammen. Arnold kjørte med sin Land Rover med 4-hjulstrekk et godt stykke opp den bratte Løyfta. Aldor sier at han satt på. Dette var nok første gangen at det var kjørt med bil så langt opp. Etter en lang marsj i terrenget, rastet de ved den gamle Selnesetra.

På høsten 1988, etter at Anna døde, hadde han en stor brann i sin leilighet i Huitfeldts gt. Ødeleggelsene ble omfattende, og hele leiligheten måtte pusses opp. Nå ble han oppsagt, men kunne vise frem leiekontrakt på 99 år, som han hadde fått av sin første utleier!

En tid etter at Anna døde, og frem til han ble rammet av hjerneslag i april 2006, drev han og reparerte gamle sykler og solgte. Reparasjonene foregikk i en kjellerbod, da han hadde mistet "Verdensrommet", som han hadde i 1. etg.

Arnold ville ikke høre snakk om religion, og han meldte seg ut av statskirken i 1972, og inn i Humanetisk forening. Men det oppsto noe her som han ikke likte, og han meldte seg ut av foreningen. Foreningen meldte han da rutinemessig inn i kirken igjen. Dermed måtte han påny melde seg ut av kirken!

Arnold døde på Diakonhjemmets sykehus 2. februar 2014, og ble nesten 92 år gammel. Han ble bisatt i Vestre gravlund kapell 18. februar. Det var en fin bisettelse - i hans ånd. Urnen ble nedsatt den 12. mai, på samme sted hvor også Anna er gravlagt.

Marianne Kleven, Oslo, laget en film om og med Arnold, som hun kalte "Livet og andre oppfinnelser". Denne er vist flere steder, også på TV. Gjennom årene hadde mange aviser artikler om Arnold, og han selv hadde også mange innlegg i forskjellige aviser om "ditt og datt". Han var også flere ganger i radioen og på TV.

*Gravsteinen til Anna og Arnold.
Thanya og Børre har plantet.
Foto: Bjarne Selnes.*

Arnold skrev testament 16. mai 2011, om at alt han eier og etterlater seg, skulle ingeniørene Thanyaporn Sangkatawat Jensen og Børre Jensen overta.

Magnhild døde i 1986, ca. 66 år gammel. Anna døde av kreft i 1988, bare 51 år gammel og Brit døde av kreft i 1992, bare 41 år gammel.

*Nå har du lagt fil og tenger ned,
men minnene om deg vil leve.
Du ofret ditt liv på oppfinnernes alter,
og levde i din egen verden - på hele ferden*

Bjarne J. M. Selnes

Til Arnold Selnes på hans 80 årsdag
10 Mai 2002.

Melodi: MUSEVISA.

I dag vi hyller mannen som fyller åtti år,
Og ennu er han inntakt, på egne ben han står.
Han er jo meget sjelden og lager rare ting
Har også vunnet dans, med premie i sving.

Kor: Hei sann og hopp sann og falleralle ra,
på Arnolds fødselsdag skal alle sammen være glad.

I sine yngre dager han kjørte lastebil
Mens alle andre sjåfører de kom nok litt i tvil
Han hadde mange tanker og satte ting i sving
De andre syntes nok han gjorde rare ting.

Kor: Hei sann og hopp sann og falleralle ra

Men tankene han hadde de var nok ganske lur,
For plutselig en dag tok han til Monaco en tur.
Der traff han selve Rainer og medalje han fikk,
Så tankene de var nok riktig på en prikk.

Kor: Hei sann og hopp sann og fallere ralle ra

På sykkelverksted står han og jobber dagen lang,
Og blir det trist og trasig så tar han nok en sang.
Så kommer det en kunde han øyner nok et salg,
Og garanterer kunden gjør et sikkert valg.

Kor: Hei sann og hopp sann og falleralle ra

Tilslutt vi ønsker alle at tiden din blir fin,
Og at du får det bra på vandringssveien din.
Med håp om mange gode år det ønsker alle vi,
Og mange solskinnsdager på din framtidssti.

Kor: Hei sann og hopp sann og falleralle ra

Hilsen fra Harald Torleiv Selnes, Trondheim

Stjørna Heimbygdslag og Arnold Selnes

Etter at Arnold døde i vår, ble heimbygdslaget kontaktet av Arnolds venn gjennom mange år, Bjarne Selnes. Som Bjarne forteller i sin omtale av livet til Arnold Selnes, ble alt han etterlot seg testamentert til hans venner Thanya og Børre.

De hadde kontaktet forskjellige institusjoner om det var interesse for noe av Arnolds materiale og oppfinnelser, men det var ingen som hadde mulighet. Selv hadde de ikke plass og Arnolds leilighet måtte tømmes, da huseieren skulle renovere den og leie den ut.

Bjarne kjente Thanya og Børre og forstod at de hadde et problem og tok kontakt med Anders Refsnes. Han er søskenbarn til Arnold og tok dette opp med heimbygdslaget. Vi mente at det var viktig å ta vare på minnene etter Arnold Selnes. Vi fikk støtte av kommunen til å hente sakene etter Arnold Selnes og de er nå lagret i kjelleren i Rådhuset. Materialet vil bli brukt på utstillinger, møter mv.

Jeg «googlet» navnet Arnold Selnes på internett og fikk 2090 treff. Han har vært omtalt i TV og radio en rekke ganger og etter hans død hadde Dagbladets magasin en lang artikkel om han med flotte bilder.

Han er nok mye mer kjent utenfor heimbygda. Vi ønsker å hedre han ved å ta vare på alt han etterlater seg av bilder, diplomer, modeller og masse brev.

Vinteren kom tidlig på Selnes i 1921

Foto: Johan A N Selnes

Stjerna heimbygds lag var 19. mars møtt opp i kaffekroken på Coop Fevåg for å snakke med folk om privatarkiv og ta imot arkivsaker som det var ønske om å avlevere eller låne ut for kopiering. Blant de saker som ble lånt ut, var ei diktatbok fra 1907 som Anna Strand hadde med seg. I boka hadde faren, Alfred Aune (1894-1975) skrevet denne stilen om heimbygda. Anna Strand har også tatt vare på flere skjønnskriftsbøker som faren hadde brukt på skolen. Han har skrevet så vakkert at det er vanskelig å se om det er trykt.

Min hjembygd

Av Alfred Aune (1894 - 1975)

Min hjembygd heter Sørfjorden. Her er jeg født, og her har jeg levet min barndoms tid. Bygden ligger ved munningen af Trondhjemsfjorden, i Skjørns sogn og i Bjugns prestegjeld. Det er en trang bygd med høie fjeld i nord og syd. Det er ikke stor rigdom på jord, kun en smal strimmel på begge sider af fjorden. Derfor er der heller ingen store gårde. De største gårde kan føde 10-12 kjør og 2 heste, men i almindelighed har man 4-5 kjør og 1 hest.

Aunsida med Alfred Aunes bolig til venstre

Vore næringsveie er: jordbrug, kvægavl, fiskeri og skogsdrift. Før har fiskeriet været hovednæringsveien; men i de senere år har det taget af. Man har derfor i den sidste tid begyndt at dyrke jorden mer end før. Af byg og havre og poteter avles en del; men større betydning har høiavlingen. Derfor har man lagt mer vinn på at gjødsle engen end at lægge gjødselen på akeren. Dette er den såkaldte overgjødning.

Til ophjelp af af kvægavlingen har man sat i gang et smørmeieri. Ved denne drift kan bygden sælge smør for 5000,00 kr. årlig, og det er langt mer indtægt end før, da man nu og da havde en dald smør at sælge. Hver gård har sin sæter, og i gamle dage var det almindelig, at alle flyttet til sæters om sommeren med kreaturene. Nu derimod har mange nedlagt sæterdriften og begyndt at have kreaturene i hjemmemarken. Hver sæter har sin sætervold; men disse og fjeldslåttene benyttes ikke i samme udstrækning som før.

Der går en gammel fortælling, at en gang har skogen stået alt ned til fjæren, og at man ikke kunde [komme] opover elven med opreist master fordi skogen hang utover på begge sider. Hvor vi nu har vore agre og enge, har det været store skogen. For den som kom sjøveien, mødte øiet ikke andet end store skogen fra fjord til fjeld.

Endnu lever der enkelte som han mindes at de gjætede og huggede der, hvor der nu er dyrket. Men nu ser det annerledes ud. Skogen er udhugget til tømmer og kjipved. Den sidste rov hugst skjede af to skogkompanier fra Nordmøre for 4-5 år siden. Fra 50 årene og udover førtes hver vår tømmerflåter til Ørlandet. Verst for skogen var vedhugningen. Veden huggedes om vinteren og opsattes i favne bortigjænnem skogen. For hugsten betaltes forskelligt, fra 1 ort – 2 ort og lige op til 2 ort 12 skilling. Længe troede mand, at det ikke gikk at fløite veden; derfor blev den kjørt ned til sjøen.

Den første som forsøgte at fløite ved, var Anders Nilsen Husby. Han huggede en del favne i Gammelsæterlien. Mange mødte op for at se på. De trodde at veden kom bort i elven mellem stenene. Forsøget løb heldig af, og siden den dag har hundrede af favne hver sommer vandret på elvens ryg og til sjøs, og derfra fragtet til Trondhjem – og solgt. Den første elven det var fløtet i, var Tverelven. Nu er det ikke skog mer til sådan drift; men hver må være sparsom med sin skog, så at ikke bygden blir skogløs.

I gamle dage var der årvist sildefiske i hundedagene. Den kunde komme så bråt, at man måtte kaste arbeidet og springe til sjøs. I juli og august tog man den med not inde i fjorden, og om høsten fangedes den med garn ude på drævet. De fiskede sild i mængdevis og tjente mange penge. Det var ikke uhørt, at man havde 100 daler på slæbnot, og ligeledes 100 daler på hver kar med garn om høsten.

Det største sildefiske var i 1868. Dette året kalder man storsildåret. Silden kom ind i slåtonnen, og der samledes mange kjøbere. Man fortæller at der var 50-60 kjøbefartøier. Man fortalte at fartøierne lå så tæt sammen, at man næsten kunde gå fra det ene til det andet, og i dette året havde man 800 kr. på slæbnot. Det var ikke bare enkelte år at der fiskedes, men silden

kom igjen årlig. Omkring 1880 var det her en større sildmengde end nogensinde før og siden.

Man gjør i almindelighed det såkaldte skjerstæng, idet man stænger tvers over indenfor sjærret og søger hele fjorden. I det ovennævnte år 1880 havde Kornelius Jonsen Søraunet en garnlænke stående tæt indenfor skjærret. Da han skulde tage sine garn igjen, fandt han dem ikke. Der var gået på så meget sild, at dem var nedsunkne og måtte soknes op. Så blev hele fjorden stængt, men noten blev søgt for meget, og da der blev ebbe, fik silden for lidet rum, hvorfor den lagde noten under sig og gikk sin vei.

Dette skede en søndagsmorgen, og larmen af silden og fuglen som fulgte, var så frygtelig, at folk i Selnes som hørte det, troede at det var et uveir, endskjønt det var blick stille. Den gjorde ordentlig landgang i Selnesbukten. Det var stor skade at silden mistedes..

Når mand og mand imellem taler om dette, så siger de: "Ja havde vi beholdt den silden, så havde Sørfjorden været velstående den dag i dag". Og man tænker med sorg på det store tab; ti sildmengden var så stor, at den faldt op inde på leret. Nu hender ikke sådant mer; vi må nøie os bare med at høre de gamles fortællinger. Nu blir den fanget før den kommer ind i fjorden.

På grund af fiskets ophør, liden fortjeneste og dårlige år han mange udvandret til Amerika. Min hjembygd er nu sådan, som jeg har beskrevet den; her er ikke store rigdomme og indtægtskilder; vi er nødt til at være sparsommelige. Denne min hjembygd har jeg inderlig kjær, og jeg vil gjøre alt, hva jeg formår til dens fremgang. Den er for mig det vakreste sted på jorden. "Norge over vore grave blomstre som en Herrens have."

Disse kjekke elevene er nå i tidlig pensjonistalder

Erindringer om skredderyrket

Av Johan Redbo

I Årbok for Fosen 1993:123-130 hadde Randi Børø Vorpvik (1937-1994) en artikkel om "Sydamer i Råkvåg i første halvdel av 1900-tallet". Blant kildematerialet til denne artikkelen var en nedtegnelse fra Johan G Johansen om hans læretid på Ørlandet og virksomhet som skredder i Råkvåg. Johan var sønn av Karoline og Gustav Ræder Johansen og var født 15.7.1919. Han døde i Oslo 6.12.2002. Johan Johansen tok etternavnet Redbo etter at han flyttet sørover. Ordlyden i originalmanuskriptet er beholdt. En del tilleggsopplysninger er satt i skarpe klammer [].

Se foto av symaskiner på Yrjar Heimbygdslags heimeside. EB

*Brattvika 172/6 ligger øverst ovenfor oljetanken.
Johan Redbo overtok etter faren i 1941 eide til 1959.
Flyfoto fra 1960*

Bestefar [Johan Petter Gudbrandsen, 1844-1917] var skredder. Kom fra Dale i Skaugdalen. Det var skreddere i slekta. Han slo seg ned i "Småvika". Siden kjøpte han stedet Vika [senere bnr 6 under Innerråk]. Han dro rundt i bygda og nabobygdene og sydde dresser og frakker. Far lærte en god del av ham, så han var til god hjelp for ham. Likedan tanta Netta [1883-1975]. Hun kalte seg gutteskredder. Hun hadde husholdningsskolekurs i Trondheim.

Far gikk underoffiserskolen. Men når han var heime, hjalp han bestefar. Han gikk engelskkurs hos handelsmann Peder Monsen på Vorphaugen. Bestefar fikk hjerneblødning og døde 73-74 år gammel. Bestemor [Kristine Gurine Larsdatter, 1847-1903] døde i 50-årsalderen. Hun skulle ifølge opplysninger fra eldre folk ha vært svært flink med håndarbeid. Så sømkunsten lå til slekta.

Når det gjaldt meg sjøl, hadde ikke jeg noe lyst til sjøyrket. Jeg spurte Ludvig Eidsaune hvor han fikk sydd klærne sine, og han fortalte om to skreddere utpå Ørlandet, Torvik og Hovde. Men jeg holder meg til

Hovde, jeg, sa Ludvig. Jeg begynte med sytrening for meg sjøl. Vi slet vel ut det vi hadde; jeg begynte å sprette bukser og snu dem. Broren min, som var 5 år yngre, hadde slitt ut sixpenslua si. Så kjøpte jeg 1/2 m buksestoff, og det fikk jeg tre luer av.

Så kom jeg til Hovde på Ørlandet i skredderlæra i 1937. En gang fortalte jeg Hovde at jeg drev og sydde luer da jeg var hjemme. Dermed ble det så jeg sydde luer i samme stoff som jeg sydde dresser til de tre sønnene hans. Så kom ei dame og skulle sy dresser til sine tre sønner. Hun fikk se luene, og så fikk jeg sy luer til dem også. Det ble en liten fortjeneste på meg. Det var jo ingen lønn i læretid den gangen. Fri kost og losji, det var alt.

Jeg sto opp kl 0700 om morran og gjorde opp varme i ovnen. Arbeidet startet kl 0800. Jeg kunne sluttet kl 1700, men jeg satt til kl 2000 om kvelden. 12 timer. Da jeg var etter Hovdes skjønnet kommet så langt at jeg kunne sy ei bukse uten tilsyn fra ham, sa han at jeg kunne overta noe buksesøm. Han hadde mer enn nok arbeid. Så etter kl 2000 om kvelden sydde jeg for meg sjøl. Jeg holdt på til midnatt. Slik tjente jeg penger så jeg hadde til heimreise i høytidshelger og lignende. Jeg fikk ikke holde på etter midnatt, for han var redd for at jeg skulle bli trøtt i arbeidstida.

Etter 3 år var læretida mi over. Hovde skrev attest for meg, regnet ut arbeidstida mi og godkjente lenger læretid på grunn av de lange arbeidsdagene. Apropos dette med å snu bukser. Jeg husker jeg sydde til Hannah og Hans Ryggen. Han sto ofte på låvebrua hans Hovde og malte. Snart dreide han seg mot høyre og malte, siden mot venstre og malte et nytt bilde. Så kom han med en dress som var så blankslitt på retta. Han hadde funnet ut at stoffet var så mykt på vranga, så han ville ha den snudd. Ja, vi snudde dressen hans. Hovde sa: "Det er jo et aber, brystlomma som skal være på venstre side kommer nå på høyre side." Ryggen svarte: "Det gjør jo ingen ting, for den kommer jo på rett plass neste gang da."

Det hendte ikke så sjelden at vi sydde opp dresser fra fedrene til sønnene. Det var mye fint stoff å sy av også. Vi hadde prøvekolleksjon på stoffer fra Oslo. Firmaene som leverte stoffer, var Olsen & Jarmann, L. Seem & Co, Larsen & Lütken. De siste ble hovedleverandør for meg da jeg starta for meg sjøl. Nydelige engelske ullstoffer.

Den siste halve tiden jeg var hos Hovde ble det moderne med klassiske drakter i mørke farger, svart og mørk blå, for damer. Så begynte vi å sy til kvinner også. Han leide ei sydamme til å sy skjørt; det syntes han

ikke han fikk til sjøl. Så lærte jeg å sy skjørt av henne, og jeg overtok etter henne.

Da jeg begynte for meg sjøl, ble det like mye draktsøm som dressøm. Jeg sydde noen få kåper på Ørlandet, men her ikke fikk jeg svært mye kåpesøm. Jeg husker en kunde fortalte meg at hun hadde vært innom A. Dahl, kjent stoffbutikk i Trondheim, under en bytur. Ekspeditrisene spurte henne om hvor i all verden hun hadde fått sydd den drakten hen. "Jo," svarte Tordis, "det er en nabo av meg som er skredder, som har sydd den. Ja, dit skulle de dra for å få sydd. Det er artig å sy til kvinner med gode figurer.

Hovde ga meg et råd: Om det er noe du ikke blir 100 % fornøyd med sjøl - ikke gjør kunden oppmerksom på det, for vanligvis ser de ikke slikt småtteri sjøl. Det var svært sjelden jeg måtte gjøre om noe jeg hadde sydd. Etter hvert ble det nesten for mange kunder. Kundekretsen utvidet seg etter hvert. Først Sørfjorden, så Fevåg, så Hasselvika. Jeg sydde noen få ting til folk der ute, men til slutt måtte jeg si nei. Det var et mareritt, det, hvis jeg hadde tatt på meg for mye, slik at jeg ikke fikk det unna til rett tid. Den følelsen har forfulgt meg inntil helt nylig - at jeg har mareritt om nettene og synes at folk venter på klærne sine, at folk ringer og spør.

Det var en del stoff å få tak i under krigen også. Men til en dress gikk omtrent hele rasjoneringskortet med. Og det var jo lenge mellom utdelingene av rasjoneringskort. Hvor lenge, husker jeg ikke. Når jeg hadde en del kort, måtte jeg levere inn dem inn på Forsyningsnemnda og fikk gjenkjøpsbevis tilbake. Det måtte jeg ha for å kjøpe nye stoffer hos grossisten. Hvis jeg hadde vært for snill og klipt for lite av kortene til kundene mine kunne det bli for lite tøy. Det var ulovlig å klippe av kortene, og det kunne bli mindre og mindre å levere inn og dermed mindre stoffer å få tak i. Men på den andre siden - ja, det gjør vel ikke noe om jeg nevner det nå, så lenge etterpå - hadde jeg "gode venner" på Forsyningsnemnda, slik at jeg kunne få litt mer enn jeg hadde rett til. Hvis jeg passet på å dra dit litt seint på dagen, kunne det hende at 'n Breivoll var der aleine. De kastet merkene i papirkorga. Jeg kunne se i korga og spørre: "Hva er dette for noe?" - "Jo, det var sukkermerker." - "Ja, kan ikke jeg få noen?" Og så fikk jeg det, da og leverte inn på butikkene. De hadde heller ikke lov til å ta løse merker, men, men.

På den tida var det stort behov for håndverkere. Skreddere - og ikke minst - sydamene. Jeg vil nevne noen flinke sydamer.

Magna Johansen [1888-1931]. Hun var den flinkeste, dro rundt med søm.

Oline Stallvik [1896-1966, født Larsen, gift med Ottar H Stallvik].

Bertha Hovd [1904-1988, gift Dragsjø, død i Trondheim]. Hun var ikke her i bygda så lenge. Hun dro rundt og sydde.

Oline Kvalvik [1891-1978]. Hun produserte mye. Hun fortalte meg en gang at hun fulgte med når det ble lys innpå verkstedet mitt i 7-tida. Da tenkte hun at nå er det på tide å starte dagen. Det hendte at hvis jeg manglet noen spesielle farger på silkespolen som jeg ikke fant i butikken, pleide jeg å gå innom Olina. Jeg har tenkt på det at sjøl de damene som sydde kjoler, konkurrerte, var det ikke noe baksnakk på hverandre. Jeg tenkte mange ganger på at vi som drev med dette, burde ha kommet sammen og utvekslet erfaringer.

Margrete Myran [1887-1967]. Hun drev mest med gutte- og herrebukser. Da vi var unger og kom inn til Margrete Myran, var det ei spesiell lukt der inne - av damp og varm ull.

Reidun Worpvik [1910-1976]. Hun var meget flink, men hun drev ikke noe spesielt med søm. Hun trengte det heller ikke, økonomisk sett.

Hvis en skulle ha en dress eller lignende til jul, måtte en komme til skredderer i god tid. Disse kvinnene som drev dette handverket, var velkledd og kjekke sjøl også. De hadde liksom en høyere status. De som kan et håndverk, behøver ikke å sulte i hjel. En gammel håndverker sa til meg en gang: "En skulle ikke ha lært seg et håndverk, for en blir aldri kvitt det.

Jeg kan også huske da jeg begynte å interessere meg for skredderyrket og kom over klær som min bestefar Johan Petter Gudbrandsen hadde sydd. Jeg skal si deg at det var et fint håndverk, du. Utrulige flotte vinterfrakker. Faren min brukte sin lenge. Men så ville ikke vi andre at han skulle bruke den lenger, for han skilte seg så ut fra andre; den var så umoderne. Den var av nydelig klede, med fløyelskrage.

*Grover & Baker symaskin
Foto Yrjar heimbygdslag*

Gamle folk, f.eks. Petter Harbak, som husket bestefar, spurte meg uttrykkelig om jeg også sydde

attersting. Han fortalte meg at i begynnelsen hadde ikke bestefar symaskin heller, han. Etter som de sa, de gamle, ble han gift med den i bygda som hadde den første symaskina. Det var en Grover & Baker. Jeg husker at det sto 3 gamle symaskiner på bursloftet heime.

Da jeg gikk i læra utpå Ørlandet, begynte selgere av symaskiner å sverme rundt meg. En agent fra Karlsenget, Helmer Karlseng, holdt sykurs her inne. Han solgte Singer. Jeg var vant med Singer fra læretida, så jeg bestemte meg for det merket.

Singer symaskin
Foto Yrjar heimbygdslag

Stor, flott skreddermaskin, trømaskin. 500 kroner betalte jeg for den. Det fulgte med nåler, og de var så solide at jeg kjøpte visst aldri noen nye. Selgeren tok gamle maskiner i bytte, og så tok jeg den eldste Grover og Baker'en utover til Ørlandet, gammelmaskina etter mor. Men Helmer Karlsenget ville ikke ta den i bytte. Hadde det vært i dag hadde de nok svært gjerne ville hatt den. Så skulle jeg heim til påske og tok den med meg på båten. Utmed Hoøya kastet jeg den over rekka. Så der ligger den.

På et skredderverksted er det mye utpressing av sømmer. Når du syr en dress som det er mest sømmer i, blir det mye pressing av sømmer før du går videre i arbeidet. Hos Hovde var det en ovn til oppvarming av lokalet, men også for å varme opp jern på. Jeg tror den var spesiallaget for det, for det var noen store, tunge pressjern, helstøpt, han hadde. 3 størrelser, det minste på et par kilo, en mellomstørrelse, og det største var 6 kg. De sto på ovnen og over dem sto det en kolbe så varmen skulle holde seg. Vi hadde en "presshanske" sydd av flere lag stoff. Det måtte prøves om stoffet tålte varmen. Vi fyrte med ved og kull. Varmen måtte holde hele dagen. Det forferdelige var at om sommeren

måtte vi fyre hele dagen, og det ble forferdelig varmt. Da jeg kom hit, ble det heller ikke stort bedre, for her var det heller ikke elektrisk strøm.

Pressjern
Foto Yrjar heimbygdslag

Jeg fikk med meg det gamle pressjernet fra den skredderen som Hovde hadde lært å sy av. Han hadde kommet så langt at han hadde blitt blind, så han hadde jo ikke bruk for hverken jern eller noe annet. Men det var fryktelig stort, det var av de tyngste. Jeg brukte for det meste jernet som sto igjen etter bestefar, det var mindre og lettere. Jeg hadde ingen spesialovn, så jeg måtte bruke primus. Det var jo veldig primitivt, da. Så måtte jeg ha to pressbukker. De fikk jeg laget av en snekker. Jeg trekte dem sjøl, la inni vatt og slikt. En liten og en stor. Og en fjel som jeg la innom buksesømmene som jeg presset ut. Og så var det en kavel som var spiss i enden, så hjørnene ble fint utpresset. Disse måtte lages av bjørk, ikke gran, for da kunne det sive ut kvæ.

Jeg reiste jo fra alt, så alt forsvant for meg. Jeg begynte å sy her heime i et av de første krigsåra. I betaling fikk jeg 3-4 kroner for ei bukse, 12 kroner for en damedrakt og 20-30 kroner for en dress. Da jeg ble registrert som håndverker, fikk jeg tilsendt prislister som skulle henge på veggen. Prisene var bestemt ut fra hvor store utgifter man hadde, verkstedleie og lignende. Jeg gikk jevnt med Hovde i prisen. Det var ikke så nøye med regninger og kvitteringer. Folk betalte aldri mer enn jeg forlangte av dem. Det var et fremmed begrep. Folk hadde den holdningen at de skulle få det sydd, or det var billigere enn å kjøpe ferdig. Men det er jo feilaktig, for skreddersøm er jo dyrere er jo dyrere enn konfeksjon.

Da jeg sluttet av og reiste til Oslo, og var kommet så langt at jeg hadde lagt alt bak meg og fikk egen familie, så sydde jeg til kona og ungene. Jeg har klær fra den tida som jeg har gjemt. Da ryktes det at jeg sydde. Så jeg tok mot litt forandringssøm og lignende. Og da lærte jeg meg å smøre på prisene da, vet du. Så hvis jeg skifter et glidelås i dag, så gjør jeg det ikke under 50 kroner, må du tru. De fleste som kommer til meg med slike ting, kan jo ikke det sjøl.

Poståpneri i Råkvåg

Av Eilert Bjørkvik

Råkvåg fikk eget poståpneri fra 1.1.1889. Til da hadde nærmeste poståpneri vært i Høybakken fra 1.7.1872 og Fevåg fra 7.1.1885. Poståpneriet i Råkvåg ble nedlagt fra 1.3.1997.

Det hadde i løpet av de vel 100 år bare vært 4 poståpnere: Mons Monsen fra 1889, Peder M Monsen fra 1913, Elias Børø fra 1926 og Jorun Børø Sagmyr fra 1964. Storparten av tida var poståpneriet på eller nær Vorphaugen.

At det på grunn av tilstrømmingen av fremmede fiskere var et særlig behov for å få utført posttjenester i Råkvåg går fram av et innlegg i Thronhjems Aftenblad 25.9.1884.

Språket i innlegget er tillempet vår tids rettskrivning, men navneformen «Skjørnen» er beholdt.

Herr redaktør

Som De visst kjenner til, herr redaktør, er det mange ulemper som kan møte oss jektførere som reiser kysten rundt for å få fatt på den kjære sild, som ikke alene er vår, men mange tusen menneskers næringsvei i vårt land.

En av de verste som møter oss er, når vi kommer til steder, hvor det er gode havner og rike fiskeplasser, men som er uten forbindelse med ytterverdenen, verken ved post, dampskipsfart eller telegraf.

Et sådant sted er Råkvåg i Skjørnen. Her ligger i dette øyeblikk 110 jakter og andre fartøyer med omtrent gjennomsnittlig 10 manns besetning, altså over 1000 fremmede fiskere og kjøpere fra Farsund og nordover til Kristiansund. Men dette tall holder seg ofte jevnt i over 2 à 3 måneder pr. år, idet de avreisende erstattes ved nye ankommende.

De vil visst med oss finne det rimelig, herr redaktør, at vi, som først og fremst må stå i stadig forbindelse med våre rederier, andre fiskeplasser og våre hjem, må føle det ubehagelige ved ikke å ha poståpneri her. Har man da ikke poståpneri i Skjørnen, vil De kanskje spørre! Jo, ikke bare ett, men som det fortelles, skal man snart få to, nemlig i Høybakken og Fevåg, men hva hjelper det, all den stund det fra Råkvåg er 14 km hard sjøvei og ingen fremkommelig landevei. I flere dager på rad kan vi hindres fra å komme frem til poståpneriet, og når det da en gang skjer, kan posten nettopp være avgått, og der står vi, ja, ofte med store verdier på spill.

De vil skjønne, herr redaktør, at selv om været er godt, og vi kan komme frem, hvor kostbart blir det ikke ved idelige ekspresser å avsende og avhente sin post. For ikke å oppta for mye plass av Deres ærede blad skal vi kun tilføye at i de siste 20 år har her vært et temmelig årvisst fiske, og flere av oss har vært her oftere og alminnelig fått full last. Likeledes skal vi opplyse, at Råkvåg er Skjørnens sikreste og beste havn. Allerede av det anførte er De visst enig med oss i, at der ei er steder langs vår kyst, hvor et poståpneris opprettelse er mer fornødent en i Råkvåg.

Råkvåg 10de septbr. 1884.

Ærbødigst Petter Berg Valsø, Vallersund.

A. Olsen, fører av skøyte Josefina av Stavanger.

På 50 skipperes vegne.

I et innlegg i avisa 29. september 1884 presiserte Petter Berg at han ikke var forfatter av inseratet, men ved gjennomreise i Råkvåg ville han ikke unnlate å gi framstillingen sin tilslutning ved å skrive under sammen med de øvrige.

Elias Børø foran butikken med postkontoret

Produksjon av sildekasser.

Av Bjarne J. M. Selnes.

Da det var stor etterspørsel etter sildekasser, startet handelsmann Eiel O. Refsnes produksjon av kasser i 1938. Det var vel hans sønn Ola som sto for selve arbeidet. Materialene til kassene saget han selv på et lite sagbruk, som han bygget året før i bekken ved veikrysset der Refsnesveien begynner. Her rigget han opp en vassrenne med et vasshjul, og i vårløsningen var det så mye vann i bekken at vasshjulet klarte å dra saga.

*Der vi ser vinduet i naustet, er rommet hvor kassene ble spikret sammen.
Foto: Magnar T. Selnes, 2014.*

I det store gamle naustet satte han inn et vindu, og hadde snekkerverkstedet der. Her lagde han kassene og spikret dem sammen. I første året lagde han et par hundre kasser, men han hadde saget ferdig materialer til mange flere. Vet ikke hvor lenge han drev med denne produksjonen.

Husker godt det lille huset i bekken med sagbruket og den store sagflis-haugen som lå der i 1950-årene. Det fortelles at huset til slutt brant ned, og bekken er forlengst lagt i rør der sagbruket engang sto, og ovenpå er det grønn plen i dag.

To historier.

Av Bjarne J. M. Selnes.

I forbindelse med at Heimbygdslaget trykket en artikkel i årsheftet nr. 3. - 2007, om bl.a. Johan Nilsa, kom jeg på en liten historie som Oline (Lina), kona til min onkel, fortalte meg en gang. Historien er fra 20-årene, da hun var hos Johan Nilsa for å kjøpe egg. Da hun skulle betale, hadde hun ikke akkurat beløpet, men en pengeseddel som var for stor. Da Johan Nilsa skulle gi tilbake, hadde han litt for lite penger å gi igjen, men han sa skøyeraktig: "Ja, men du veit, det e itj så farlig mellom mæ og dæ!"

*Olga og Nils Selnes og datteren Marvøl på "Hjertinastua".
Foto: Håkon T. Selnes, ca. 1947.*

En historie om Johan Nilsas sønn, Nils Selnes, fikk jeg høre mens jeg var elektriker i Valkyrien Elektriske i Oslo i 1960-årene. Nils var også kjent for å kunne ordlegge seg, og kanskje enda bedre til å svare for seg enn faren.

Mens jeg var i Valkyrien, begynte en elektriker i firmaet, som var fra Orkdalen i Trøndelag og het Klingen. Da han oppdaget at jeg het Selnes, spurte han meg om jeg visste av en som het Nils Selnes? Jeg måtte selvfølgelig bekrefte det.

Nils Selnes drev forretning på Orkanger i 1930-årene, og kjørte fiskebil og solgte fisk oppover dalen. På en av disse turene husket Klingen en historie fra han selv var gutt. Nils kom på sin vante rute og stoppet på forskjellige steder og solgte fisk. På en av disse plassene var endel folk samlet, bl.a. lensmannen og presten for å kjøpe fisk. Klingen var tilfeldig også tilstede. Fisken var kanskje relativt dyr, og presten sa litt ironisk til Nils, at alle disse mellommennene gjør at fisken har blitt dyr. Nils hadde svaret klart: "Ja, du har så rett, tenk om vi hadde fått gudsordet direkte, så hadde også *det* blitt billigere!" Alle gapskrattet.

Nils Selnes med sin familie flyttet fra Orkanger til Selnes og overtok farsgården i 1940, etter at hans far Johan Nilsa døde.

*Einar, sønnen til Olga og Nils, med hesten "Bokkefalus" eller merra "Geira".
Foto: Håkon T. Selnes, ca. 1947*

Brannen på Mefjellsheia

Av Per Husby

4. august 1930 ble det oppdaget brann på Mefjellsheia i Rødsjøen. Brannen ble oppdaget av Petter Rødsjø som var på vei til setra som søndre Rødsjøgården hadde ved Kvennavatnet. Brannen hadde tatt godt tak og han skjønnte at dette var mer enn de selv kunne klare å slukke.

Det ble ringt til militæret i Hasselvika og de kom med mannskap og utstyr. Samtidig kom det folk fra nærområdet. Det tok tid å komme fram. Veien gikk bare til Rødsjøvatnet, så folk og utstyr måtte i båt. Videre var det et godt stykke å gå for å komme fram til brannstedet.

Slukkingen skulle ikke bli enkel. Mefjellsheia er en fjellrygg som går fra Kvennavatnet innover til Holvatnet og avgrenses i nord av Svanavatnet. Området

består av grunnlendt mark med litt skog og moseklede myrstriper.

Sommeren 1930 var det stor Trøndelagsutstilling og sommeren blir husket i generasjoner som en av de varmeste og tørreste vi har hatt. Derfor var det uvanlig tørt i marka og ilden fikk lett tak i tørr mose og tørr småskog. Å stanse brannen ble derfor en langvarig jobb.

Slukking med vann var uråd, så det ble å stoppe brannen fra å bre seg, med å lage branngater og motbrann. Likevel tok det flere dager før en fikk kontroll og et stort område ble helt svartbrent.

Selv i dag kan en se at vegetasjonen ikke har tatt seg helt igjen.

Militæret gjorde en stor og verdifull innsats:

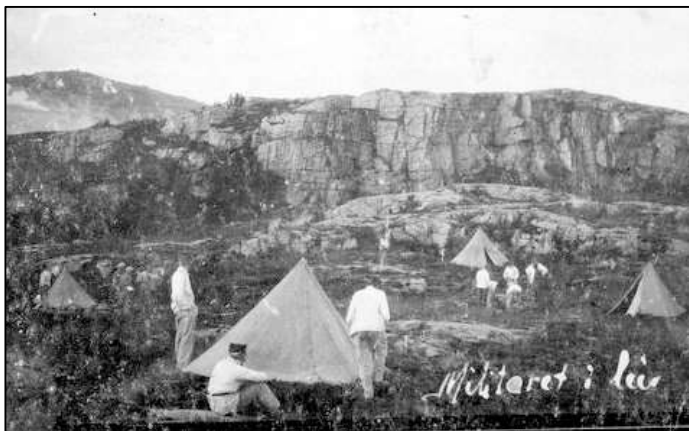
Disse bildene viser at det var et hardt og utrivelig arbeid i stekende sommervarme. Fotografen er ukjent.

Myr og torv ble gravd opp for hindre spredning

Av mangel på vann ble det brukt kvister for hindre spredning

Militæret bygde leir for overnatting og matlaging

Den voldsomme røyken ble sett helt ned i Sørfjorden

Varghiets historie

Av Klara Skilleås

Trelasthandler Jacob Digre var fra begynnelsen tømmermann, og kom fra Bratsberg til Trondheim for å tømre. Senere påtok han seg hus til oppførelse og begynte å kjøpe skog.

Omkring 1850 kjøpte han sagbruket Ila i Trondheim. Han kjøpte garden Varghiet i Stjørna med tilliggende skogeiendommer i 1868, ved auksjon avholdt av Holtermann, tidligere eier av Østråt, for 300 daler (kr. 12.000). Da var det meget stor skog, men den lå så ubekvem til at ingen andre så råd for å kjøpe. Hele Stjørna hørte tidligere til Østråt. I 1872-1873 ble det oppsatt sag bruk ved utløpet av Gjølgevannet som var oppdemmet ca. 3 alen hvilket arbeide var utført før Digre kjøpte eiendommen. Dette sagbruk hadde et enkelt blad, og var det første sagbruk nordenfjells, som hadde et statsbidrag på kr. 40,00 pr. år. Det samme bidrag hadde Digre også en tid.

Ved den indre ende av vannet satte Digre opp sagbruk, som hadde 2 grinner, 1 sirkelsag, 1 kappsag og en sjingelsag. Fra våren til høsten — minus høyonna — var som regel 12-15 mann beskjeftiget. At vannet var oppdemmet, hadde sin store betydning, for derved fikk man fløte tømmeret som kom ned i Gjølgevannet helt opp til sagbruket. Ovenfor sagbruket ble det bygget dam over elva, og derfra en vannrenne, hvor tømret som ble hugget ovenfor, ble fløtet helt ned på bruket.

Fra 4-600 tylfter tømmer ble saget hvert år. En del av brukets folk var beskjeftiget med å hugge dette om vinteren.

Fra sagbruket og nedover på broen — som gikk over elven nedenfor var det bygget bane med skinner, hvor en tralle, eller bjønn som den ble kalt, gikk med de skårne bord og planker fra bruket. En mann satt på og kjørte lasset ned på broen, og nedenfor tok en annen imot og laget flåte, som han med en lang stang staket utover Sagaelva rundt Øratangen og innover til Varghiosen. Der ble det dratt i land og stablet opp i store stabler, for siden å ble kjørt til sjøen ved Dueskaret, hvor der ble arbeidet kaier.

I 1882 ble bryggene oppført. Veien dit var arbeidet for kr. 2 000,00, og var tung og bratt. I 1900-årene ble veien omarbeidet så den ble så lett som den nesten kunne bli. Dertil ble det bygget taugbane fra Dueskaret og nedover den berømte Dueskarbakken til bryggene. Materialene ble kjørt på, vogner (bjønner) nedover, således innrettet at de tomme vogner gikk opp når de fulle gikk ned.

Bruket ble bestyrt av M. Bjerkager fra Oppdal, som kom til Varghiet 12. august 1872, etter ha vært på Digres sagbruk uti Ila noen år.

Jacob Digre døde omkring 1891. Etter hans død ble forretningen overtatt av sønnene, Ludvig og Johannes. Da Ludvig døde i 1902, ble hans barn medeiere, og i 1904 gikk forretningen over til aktieselskap, med navnet A/S Jacob Digre. Ludvigs eldste sønn, Einar, ble nå disponent. Gårdens innmark ble meget opparbeid de år Bjerkager bestyrte både den og skogbruket. Bruket hadde jevnt 4 hester.

I 1901 ble gården bortforpaktet til Lars Hindøyen, fra Singsås, og han holdt den godt i hevd de 10 år han drev.

I 1905 kom O. M. Skilleås, fra Overhalla, som assistent til Bjerkager, og ble senere bestyrer, da Bjerkager sluttet på grunn av alderen. Bjerkager døde i 1920.

Nå vekslet det med forpaktere og drivere utover årene, til Einar Digre måtte likvidere, og Varghiet ble solgt i 1933 til nåværende eier, John Melhuus. Einar Digre døde i 1942.

*Alm, bruket til Klara og Oluf Skilleås
Foto fra boka «Det nøtta lell»*

Ved salget ble en del solgt til selskapet «Ny Jord», og takket være det slapp O. M. Skilleås og hustru å «åka landevegen», da de ved Varghiets salg ble hjemløse. De søkte, og fikk et nybrottsbruk, — bygde og flyttet dit i 1936. Skilleås (døde i 1943). Da krigen sluttet, kom min sønn Atle, hjem til meg med sin familie. Han bygde verksted og driver med bilreparasjon, mens jeg driver nybrottet som hobby.

Småplukk fra Sørfjorden,

Fortalt av Lovise Moholt

På gården her på Moholt, på nersida av veien på den flata som merker til Fosshaugen, bodde det før århundreskiftet en mann som het Per. De kalte ham for Per i myra. Han bodde alene der.

Tante Laura Husby fortalte en gang hun var på Stormoen, den gang tante Ingeborg bodde der, da var hun med og bar mat til Per. Per hadde ei ku, det var om sommeren kua var på beite oppe i marka. Denne kua kom aldeles bort. Naboeene var med og lette i flere

dager. Så fikk de høre en underlig dump lyd oppe i Gorodalen. Det var under jorda der. Det viste seg at kua hadde kommet ned i ett hull. Det var en slags gang der som bekken hadde gravd ut. Kua hadde gått etter gangen til hun ble stående fast.

Karene som lette ble nok litt forskrekket først, men de forsto snart hvordan det var og fikk gravd opp kua som var i fin form. Det var Olaus Stormo som var med på denne berginga. Olaus Stormo var bror til Sivert, Johan og Kornelius Stormo. Kornelius var stefar til Konrad.

Notlag i Stjørna

Av Harald Sommerseth og Per Husby

Sildefiske med landnot var blitt viktig i Stjørna for mer enn 100 år siden, men fiske med landnot hadde vært drevet tidligere. For å få fisket til på en fornuftig måte måtte det flere båter til, og ei landnot kostet mye mer enn et sildegarn. Derfor ble det etablert notlag og partrederi.

I 1920 var det ifølge registeret over merkepliktige fiskefartøy i Stjørna merkedistrikt etablert 12 notlag med 15 notbåter og 57 lettbåter. Det var enda i starten med motor i notbåtene. Av notbåtene var 6 med motor, 6 med årer og 3 med seil. Notbåtene varierte i størrelse fra 30 til 57 fot. Størst var seilbåtene. Lettbåtene var vanligvis færingar.

De fleste båtene hadde gavl slik at nota kunne gå ut over en rull bak notbåten. Notbruket bestod av kastenot, også kalt stornota, stengnot og orkastnot. Stornota kunne være omkring 300 m og 30-40 m djup, stengnota var 100-180 m lang og 20-30 m djup og orkastnota 50-80 m lang og ca 20 m djup. Den kunne være utstyr med snurpering slik at den fungerte som ei snurpenot.

Fisket skjedde ved å stenge silda inn i en våg eller mot land. Nota måtte være lang og ble satt sammen av flere nøter. Det var hektisk når nota skulle ut og få feste mot land slik at silda ikke kunne stikke av.

Når silda var innenfor nota, måtte den låses i et mindre steng av låsnota. Orkastnota ble brukt når silda skulle leveres, slik at den kunne håves opp i båtene til oppkjøperne.

Det er lett å skjønne at det trengtes mange mann til dette og arbeidet måtte skje raskt og være godt samkjørt. Derfor var det naturlig å gå sammen i notlag.

Noen historier fra landnotfisket

I 1950-årene var det et rikt sildefiske i Stjørnfjorden, og landnotbruka gjorde godt fiske den sommeren. Det var også et godt fiske for snurperne. Nå var det ikke bare, bare å komme inn i Nordfjorden for andre enn de 4 bruka som hørte til der. Det var en hard konkurranse.

Det ble også uenighet om samfiske, noe som var opptakten til Hommelvikslaget høsten 1951, råkvågbygger var involvert. Det var helgefredning, og ingen not i sjøen før kl. 24.00 søndag kveld. Stod det da en sildtopp på Nøstvika, og notbruka fra Nordfjorden og Råkvåg lå ved Harbakklykta og venta på at klokka skulle bli 24.00, var det alltid en bas som ropte LA GÅ NOT noen minutter for tidlig. Da ble

det kjeftbruk notbrukene imellom. Det førte til at 2 bruk fra Råkvåg og bruka fra Nordfjorden gikk i samlag i perioder.

Før ekkoloddet kom var det handloddet som ble brukt for å leite opp silda. Med loddstrengen kunne en lokalisere hvor silda sto, hvor stor stimen var, og hvor dypt den sto. To lettbåtroere rodde basen når han hadde loddstrengen i sjøen. Var det sild så pikket det på strengen når de rodde igjennom stim. En bas fra et sørfjordsbruk var så «finhendt» at han kjente om det var åte i silda. På Ole Martin Inderåk var fingrene krokåt og skeiv. Det ble sagt at det var på grunn av at han holdt fingrene under skjennisen for å kjenne silda på strengen.

Det hendte at landnotbrukene var på Innherred på sildefiske. Utfordringen var inn Straumen til Borgenfjorden. Mange satt med hjertet i halsen enten det var inn- eller uttur. Det var viktig å passe på når floa vendte. En gang de kom fra Innherred med notbåt og spillbåt på slep, skulle to mann dra inn spillbåten for å lense den. Da de skulle dra seg tilbake skar båten ut, fyltes med sjø, og fanglina gikk av. De som sto i rorhuset så seg ikke bak, og fortsatte ut Trondheimsfjorden.

Der satt det to i hver ende av spillbåten med sjø til livet. En fisker ved Brødreskift (tror jeg) var ute og så etter laksenota. Han kom til for å redde dem. Da la den ene på svøm mot land. Ingen skulle ha «medalje for edel dåd» for å redde han.

På m/k «Fjell» hadde vi med gavelbåten «Odd» som sleper, og ofte var landnot i rommet. Ved Munkholmen skulle vi ta opp doryene. «Odd» begynte å gå ut fjorden, mens vi lå og halte nota på hekken før vi tok doryene i davitene. De i rorhuset på «Odd» så seg ikke tilbake før de var i Råkvåg. «Fjell» fikk maskinskade, og måtte slepes av doryene inn i kanalen. Der ble vi liggende et par dager for reparasjon.

I tidligere tider var det ofte at skipperne på føringsbåter/sildkjøperne hadde brennevin med og skjenket fiskerne. Når de fikk seg en «stim» var de ikke så nøye med å telle hektoliterne som for over rekka.

Det var heller ikke særlig populært at fiskerne kom heim godt i farten. Så på Tortevollen ved Nordfjordsundet var det to kjerringer som dro ned lokkbuxa og klappet seg i bak når føringsbåten gikk ut sundet. En hilsen til skipperen om at de ikke satte særlig pris på han.

I 1920 finner vi følgende notlag i Stjørna:

Fra «Registeret for merkepliktige fartøy»

Notbruk	Hovedfartøy	Bygd	Størrelse fot	Motor/årer/seil	Lettbåter
Bedins notbruk, Råkvåg	ST02SN Svanen	?	42,0/16,0/6/0	Lysekiel 15 hk	7 båter
Monsvold notbruk, Råkvåg	ST13SN Arthur	1915	30,0/10/0/4/0	6 året trebåt	4 båter
Indreråk notbruk, Råkvåg	ST14SN	1902	26,0/9,0/3,5	4 året trebåt	4 båter
Breviks notbruk, Råkvåg	ST15SN Rolf	1920	31,0/10,5/5,0	4 året trebåt	4 båter
Råkvåg notbruk, Råkvåg	ST17SN Freia	1899	45,0/15,5/8,0	Seilbåt	5 båter
Råkvåg notbruk, Råkvåg	ST18SN Trond	1910	35,0/12,0/4,0	Dan 12 hk	
Råkvåg notbruk, Råkvåg	ST19SN Lyn	1915	30,5/11,0/4,0	Kelvin 13 hk	
Notbruket Blålaget, Råkvåg	ST24SN Duen	1911	44,6/17,5/6,7	Seilbåt	5 båter
Notbruket Blålaget, Råkvåg	ST25SN Blm.	1916	28,0/9,5/4,5	Dan 12 hk	
Sandøy notbruk, Råkvåg	ST29SN Nornen	1897	30,5/10,5/4,0	Avance 8 hk	4 båter
Nergårdsnotlaget, Husbysjøen	ST26SN Fram	1905	29,7/11,7/4,8	6 året trebåt	6 båter
Peder - Notlaget, Husbysjøen	ST27SN Rånes	1907	29,7/11,7/4,8	6 året trebåt	4 båter
Blålagets notbruk, Husbysjøen	ST28SN Prøven	1907	29,5/10,6/3,7	6 året trebåt	4 båter
Husby notbruk, Husbysjøen	ST33SN Anna	1912	57,5/16,5/7,1	Seilbåt	5 båter
Refsnes notbruk, Refsneshagen	ST04SN Hansy	1900	52,0/14,0/6,0	Rubbestad 32 hk	5 båter
Partr. Kristian Strand, Fevåg	ST01SN Hardangerfjord	1917	57,7/15,5/6,9	Normo 30 hk	6 båter
Partr. Ludvig Larsen, Fevåg	ST05SN Albatross	?	36,0/11,0/5,0	Finnøy 8 hk	3 båter
Johan A. Mollan, Fevåg	ST21SN Valmøy	1908	52,4/17,1/7,2	Skandia 40 hk	5 båter
Partr. Ole A Foss, Råkvåg	ST22SN Balder	1918	32,0/11,0/5,0	Grei 8 hk	6 båter
Partr. Ole N Tøndervik, Saga	ST23SN Vega	1905	28,0/9,0/5,0	6 året trebåt	3 båter
Partr. K J Ramsvik, Råkvåg	ST42SN ?	?	45,2/14,2/8,3	Grei 12 hk	5 båter

Mange var sysselsatt på notbruka

(Fra Arbeidsgiverprotokollene 1919-1921):

Blålagets notbruk, Råkvåg: 1919-20: Martin Ytterråk, Paul Harbak, Martin O Hulsund, Petter Harbak, Eline Strømmen, Martin Kvikne, Ole Dybvik, Karl Danielsen, John Monsen, Ole Wold, Edvard I Bjerkvik, Kristian Nygård, Eugen Antonsen, Jørgen Ytterråk, Aron Digre, Edvard Stilleberg, Einar Berg, Sigurd Sivertsen, Kresten Ytterråk, Josefine Stilleberg, Marius Hovd, Andreas Johansen, Martin J Vågen,

Husby notbruk v/Anders Husby: Johan Hellesvik, Johan Johansen, Johan Haugen, Ove Brevik, Ansgar Myran, Ragnvald Søvik, Nils Harøy, Johan Hoøy, Anders Ottersbu, Oskar Postmyr, Olaf Turbekmo, Einar Husby, Peter Husby, Meier Hulsund, Alfred Johansen, Elisæus Monsvold, Johan K Haugen, Olaf Røstvold, 1 kvinne: Hanna Strømskag

Råkvåg notbruk v/Eilert Bedin: Konrad Pevik, Størk Flessen, Peder Jamtfall, Georg Strandstad, Kristian Bedin, Karl Nellevik, Johan Vorpvik, Edvard Johnsen, John Lunde, Konrad Jamtfald, Johan Harbak, Karl Indreråk, Alfred Petersvik, Jette Monsvold, Ottar Berg, Peder Antonsen

Sandøy notbruk v/Kristian Sandøy: Ove K Sandøy, Peder A Duskar, Julius Brandvik, Anton Sæther, Konrad Stallvik, Kristian A Eide, Nora Fagervold, Harald Venes, Olaf Mikkellhaug, Jakob Aune, Olav Hoff, Hjalmar Gjevik, Kornelius Eide, Kristine Besholm, Sivert Sæter

Bedin notbruk v/Johan Antonsen: Paul Karlsen, Sverre Johansen, Martin Berntsen, Ingvald Karlsen, Oskar Antonsen, Oskar Paulsen, Johan Kristoffersen, Jakob P Høybakken, Einar Ytreland, Jenny Næss, Hanna Skarsvåg, Kristian Ervik, Oskar Postmyr, Otto Dybvik, Kristian Pevik, Peder Pevik, Ingvald Harbak, Paul Harbak, Hans

Johansen, Kristian Antonsen, Konrad K Pevik, Anton Sørvik, Andreas Sørvik, Andreas Hagen

Indreråk notbruk: Anton Nordvik, Ole Johansen, Villum Rødsjø, Peder Harbak, Ingvald Harbak, Jakob Kristiansen, Hans Kristiansen, Peder Indreråk, Ole A Koren, Olaf Monsvold, Karl Olsen, Paul Johansen, Einar Våbenø

Brevik notbruk: Jørgen Hansen, Ludvik Hansen, Arne Bredesen, Herman Brevik, Kristian Haugen, Ole Myran, Anton Bredesen, Martin Grandal, Johan Haugen, Ole Olsen Grandal, Kristian Notvik, Alfred Petersvik, Anders Myran, Helmer Hansen

Refsnes notbruk. Anton J Strand, Ove Dalemo, Einar Eriksen, Ole O Refsnes, Jens J Selnes, Bernhof Hafell, Ole Ustad, Lars L Selnes:

Sagli notlag v/Edvard Larsen: Johan E Stormo, Edv J Stormo, Ole J Stormo, Sivert E Stormo, Emil S Stormo, Ole Jansen Mælan, Johannes A Mælan, Kristian O Husby, Ingvald P Husby, Lars K Aune, Ellev K Aune, August O Aune, Olav O Aune, Anton A Aune, Peder P Mælan Bernt E Sagli, Konrad K Moholt, Guttorm K Moholt, Lars Sagli
Anton Strand (Brødrene a/s), Fevåg: Anton Strand, Johan Strand, Kristian Strand, Ole Strand, Johan M Frengen, Konrad Stavnes, Rikard Flessen, Elie Eliersen Frengen, Ole Melvold, Einar Eilertsen

Monsvolds notbruk: P Johansen Indreråk, Hans Kvernhusvik, Ove Kvernhusvik, Helmer Breivik, Olaus J Indreråk, Arne B Småvik, Kornelius Duskar, Ole Koren, Martin J Vågen, Ole Monsvold, Eliseus Monsvold, Andreas J Indreråk, Magnus Småvik, John Småvik

Kornelius Bakken, Fevåg: Kato Bakken, Johan Bakken, Jørgen Bakken, Håkon Bakken, Alfred M Bakken, Frithjof Bakken, Johan O Rabben, Arthur O Øra, Agnar Mæhre, Ingvald Isaksen, Margrethe Bakken, Joh Rønning, Petra Bakken, Osvald O Nergård

Merkepliktige fartøy i Stjørna

I 1920 var det tilsammen 47 merkepliktige fartøy. Av disse drev 21 fartøy (45 %) landnotfiske. Landnotfisket ble drevet av 12 notlag, 5 partsrederi og 1 reder. 26 var ikke primært landnotfiskebåter da de ikke hadde lettbaater. Av alle båter hadde 33 (70 %) motor, 14 (30 %) hadde ikke motor, men var drevet av årer (8) eller seil (6).

eier Kristian Strand, - Filfjord, eier Ole Vorpvik og - Fjell, eier Karl Børø.

I 1950 var det bare 7 notlag igjen og drifta var nok mer tilfeldig. Det var fortsatt ikke skjedd særlig overgang til større båter. I tillegg til - Veidar var det - Stjørna, eier Oskar Høibakken og - Nelly, eier O. Fossum. Alle båtene i merkeregisteret var av tre.

ST18 SN Trond

I 1930 var det blitt 63 merkepliktige fiskefartøy i Stjørna, av disse var 13 notlag og 11 andre som hadde lettbaater. Av de 63 var det fortsatt 18 eller 28 % som ikke hadde motor.

I 1945 var det 83 merkepliktige fartøy og 20 som drev med landnot. Nå var det bare 14 eller 17 % uten motor.

I 1940 hadde det økt på med båter. 91 båter var i merkeregisteret og nå hadde 71 (78 %) av disse motor. Skarven tilhørende Råkvåg Canning Co AS var eneste stålbåt og hadde dampmotor på 156 hk. Det synes som det siste året før krigen var toppen for landnotfisket. Snurpenota var på full fart inn. Den var opprinnelig utviklet i USA på midten av 1800-tallet og kom til Norge først på 1900-tallet. I 1905 var 25 fartøy på sildefiske ved Island med snurpenot. Med snurpenota var en ikke avhengig av at silda kom inn til land og stor- og vårsildfisket på Mørekysten ble den viktigste inntektskilden.

I 1945 var antall båter gått ned til 83 og det var enda 19 båter som drev med landnøter og lettbaater. Av båtene var det bare 3 som var over 50 fot, - Veidar,

Fra Dagsposten 2014:

Uken 27. november til 3. desember:

Et større og et mindre Lås ble satt i Skjørna denne uke; Garn-fisket drives med en middelfangst av 1 mål. Da prisen på notsilden var 10-15 kroner og på garnsilden 6-9 kroner, kunne fiskerne med god fordel fortsette driften både med not og garn.

For Skjørna utgjør totalkvantumet for sesongen 40,010 mål. Herav er iset 28.680 mål, solgt til fabrikkene 2,320 mål og saltet til handelsvare 11,380 tønner.

Notis fra Dagsposten mandag 31.1.1927:

Råkvåg Canning Co A/S.

Etablert i 1925, med en aktiekapital av kr. 60.000, som fra 1927 er utvidet til kr. 155.000. Formålet er tilvirkning av røket og urøket sild i olje og tomat for oversjøiske markeder, og ved full drift kan leveres 3000 kasser færdig hermetikk pr. uke. Firmaet eier 1 hermetik-fabrik som ligger i Råkvåg, og 1 hermetikfabrik og 1 sildoljefabrik som ligger i Saga, Sjørn. Firmaet har egen transportbåt. På samtlige anlegg beskæftiges 250 arbeidere.

Anlægget i Råkvåg omfatter 1 fabrikk, 1 lagerbygning og 1 kontorbygning. Anlægget i Saga omfatter 2 fabrikkbygninger, eget elektricitetsverk med vandfald, som kan utbygges til 1500 hk, disponentbolig og arbeiderbarakke. Hermetikfabrikens 3dje etage er indredet til beboelse for fabrikkens arbeidere.

Direktionen bestå av kjøbmand Sverre Havdahl, formand; gårdbruker Ole J. Storflor og trælasthandler Johan Vikaune.

Firmaets hovedkontor er i Trondhjem. Bedriftens disponent er Johannes Koen, som er født i Trondhjem i 1889.

Bureising i Stjørna.

Av Per Husby

I 1929 fikk vi en bankkrise i USA som skapte dårlige tider med stor arbeidsløshet i store deler av verden. Norge hadde stor vekst i befolkningen og var avhengig av import av korn for å skaffe nok mat.

Selskapet Ny Jord ble stiftet i 1908 for å skaffe jord til bureising og begrense utvandringen. De dårlige tidene i USA ført til stopp i utvandringen omkring 1930. Etter hvert ble derfor selskapets hovedoppgave å skaffe jord til nye bruk som kunne skaffe arbeid i Norge. Fram til 1935 hadde selskapet gitt tilskudd til mer enn 10 000 bureisingsbruk og det var dyrket 180 000 dekar jord.

I Stjørna forbinder vi bureising først og fremst med bygda Ny Jord som nå heter Elveng. Av andre store bureisingsfelt har vi Bergmyran/Aursjømyran på grensa mellom Rissa og Verran og Alsetmarka i Rissa. Likedan Momyran på grensa mellom Åfjord og Roan.

På disse områdene gikk Selskapet Ny Jord inn og kjøpte opp arealer som de fordelte til de som ville bosette seg der. Bureiserne fikk lån og tilskott fra staten og selskapet hjalp til med oppdyrkinga og bygging av hus. Det var ansatt egne folk som hjalp til med råd og planlegging av hus og grøfting.

Bureisinga på Ny-Jord feltet på Elveng er godt beskrevet i boka «Det nøtta lell» som ble gitt ut ved 50-års markeringa av etableringa av feltet. Redaktør er Sturla Leth-Olsen og det er bidrag fra feltstyret, Lorentz Kvåle og flere av oppsitterne. Historia med etableringa fra kjøpet av området fra Varghiet, oppdyrkinga og bygginga hus er godt omtalt. Dessuten er alle de 30 bruka som ble lagt ut, omtalt med opplysninger om historia til bruket og personene som hadde bodd der.

Her er en oversikt over bruka på Ny-Jordfeltet:

Eiendom	Gnr./bnr	Første bureisere	Eiere i dag
Elveng	41/17	Andrea og Reidar Rødsjø	1973 – solgt til Lauvli
Alm	41/18	Klara og Oluf Meier Skilleås	
Oppheim	41/19	Dorthea og Martin Dueskar	Fra 1991 – Alf Dueskar
Haugen	41/20	Anna og Anton Kvernhusvik	1968 – solgt til Austerli
Austerli	41/21	Reidun og Johan Gjølgasæther	
Myr	41/22	Gunhild og Peder Øian	Fra 2005 – Eilif Nygård
Foss	41/23	Johanna og Rikard Nystrøm	Fra 1989 – John Lilleby/Deimi Stormo
Myrmo	41/24	Signe og Anton Stallvik	Fra 2006 – Atle Stallvik
Langeng	41/25	Johanne og Oskar Nettet	Fra 2012 – Anne Sofie Nettet
Flatabø	41/26	Anna og Magnus Nettet	Fra 2012 – Marit Johanne Størseth
Høgset	41/27	Agnes og Kristian Nordsæther	Fra 1978 – Arve Trøen
Fagerli	41/28	Klara og Paul Nygård	Fra 1986 – Jan Nygård
Berg	41/29	Signe og Harald Nystrøm	Fra 1969 – Lars Nystrøm
Torseng	41/32	Jenny og Jørgen Stormo	1971 – solgt til Bjørnås
Nordli	41/34	Johanna og John Alfred Øian	Fra 2013 – Jan Øian
Tangen	41/36	Pauline og Jørgen Nygård	Fra 1985 – Odd Arne Larsen
Sørli	41/37	Alberte og Olaf Aune	Fra 1995 – Mariann Tokstad og Åge Stallvik
Lauvli	41/38	Olga og Ludvik Nystrøm	2007 – solgt til Berit-Anna og Geir Dueskar
Stuavoll	41/39	Magnhild og Arne Olav Stavnes	Fra 1985 – Geir Ivar Dueskar
Nordslett	41/40	Otilie og Meier Nettet	Fra 2006 – Inger Lindbo
Buås	41/41	Mary og Magne Lilleli	Fra 1984 – Magne Lilleli
Høgås	41/42	Oline og Oliver Myran	Fra 2008 – Ole Arnt Myran
Nordeng	41/43	Solveig og Jørund Kiran	Fra 2006 – Asbjørn Kiran
Fosseng	41/44	Herman Koren	Fra 1993 - Thomas Størseth
Osen	41/45	Elen og Johannes Fosseng	1958 – solgt til Midtli
Midtli	41/46	Sofie og Ole Hafell	Fra 2001 – Britt Sissel Lund og Bjørn Klaus Lien
Skard	41/47	Anny og John Rødsjø	
Bjørnås	41/48	Karen og Alfred Pettersvik	Fra 1990 – Jarle Østhus
Granås	41/55	Johanna og Anton Larsen	Fra 1993 - Thomas Størseth
Solvang	41/51	Dagny og Jan Dalseth	Fra 1999 – Barbro Stormo

Skolen på Ny-Jorda

Av Per Husby

Grenda heter i dag Elveng, men ble tidligere kalt Ny-Jorda etter selskapet som stod bak etableringa av bureisingsfeltet. I forbindelse med historia om besøket av Landbrukskomiteen i 1954 tar vi med litt om historia til skolen. Fakta om saken er fra boka «Det nøtta lell!» om folket og grenda som ble utgitt ved 50-årsjubileet i 1985.

Det ble etter hvert mange unger på de 30 bruka på bureisingsfeltet. Nærmeste skole var på Gjølga, men det ble en lang vei da skolen lå på høgda ved veien til Stallvika. Derfor ble det ordnet en form for omgangsskole i heimene på Ny-Jord, der ungene gikk 14 dager om gangen.

Kommunestyret i Stjørna bestemte derfor at det skulle bygges egen skole. I januar 1947 ble skolen tatt i bruk og fikk navnet Solheim. Jeg tror det var Hulvandskog som stod for bygginga. Far min var med på arbeidet og tante Olene var kokk for arbeidslaget.

De bodde i ei lita hytte litt øst for skolen og jeg fikk være med på besøk som 4-5 åring.

Skolen ble en stor, fin bygning med leilighet for læreren i 2. etasje. Det ble også anlagt idrettsplass som ikke var vanlig ved de andre skolene i kommunen. At skolen var fin og velstelt, ble bekreftet da Stortingets landbrukskomite besøkte bureisingsfeltet og skolen fikk mye omtale i avisene og av stortingsmennene.

Det var 14 som rakk å være innom som lærere i den tiden skolen var i bruk. De fleste var der bare ett år. Den som hadde lengst tid var Gustav Sveen fra 1950 til 1958.

I 1964 ble skolen nedlagt. Nord-Stjørna ble i 1964 slått sammen med Bjugn og elevene på Elveng fikk skoleskyss til Botngård. Elevtallet var også gått betydelig ned. Skolebygningen ble kjøpt av grenda for kr. 5000,- og ble nå Elveng forsamlingshus der det ble arrangert mange sammenkomster til glede for folket.

Landets vakreste skole

Fra Adresseavisen 18. august 1954

Avisen har reportasje fra Stortingets landbrukskomite på befaring på Fosen. De var rystet over vegstellet skriver Adresseavisen, veiene på Stadsbygd var de verste i Sør-Trøndelag. De så på teglverket på Stadsbygd og besøkte Rissa Meieri. Da de kom til Ny Jord ble de imponert.

Styret for jubileumsfesten i 1985 og for boka "Elveng 1935–1985".
Foran fra v.: Osvald Myran, Lars Nystrøm. Bak: Reidar Rødsjø,
Birger Petersvik, Arnfinn Rødsjøether.

Adresseavisen skriver:

Etter en lang kjøring gjennom Stjørna, stoppet ferden på det store nyrydningsfeltet som Ny Jord har på Varghiet i Stjørna. Her er det nå ca. 30 bruk, men det var kanskje ikke brukene som vakte størst oppmerksomhet på dette feltet. Stjørna kommune hadde gjort et arrangement i skolen, og denne skolen, nybygd etter krigen, er vel hva ytre arrangement med blomster og andre beplantninger noe av det vakreste en kan se. Lærer Sveen ved denne skolen har skapt et blomsterarrangement rundt skolen og laget en blomsterhage for elevene som de steller. Det ble uttalt av stortingsmann Enge, at – dette er det fineste jeg har sett på hele turen gjennom begge Trøndelagsfylkene.

Etter noen velkomne forfriskninger skulle stortingsmann Solberg takke for maten, og han uttalte i denne forbindelse: - Jeg har ikke alltid vært overbevist om at det er riktig å sende folk ut i villmarka på disse nybrottsfeltene, men her på dette stedet er jeg blitt imponert, og jeg er takknemlig for at en har funnet folk som har villet ta fatt. Det kan jo være gunstig under slitsomme vilkår, men det er klart at her må gjøres en langt større innsats enn andre steder. Og, understreket Solberg, skolen her er et eksempel til etterfølgelse. Jeg vil gi læreren her en honnør for at han legger så mye arbeid på å få det pent. Hit burde en sende hver eneste lærer og lærerinne i hele landet for at de kunne se hvor vakkert det er. Jeg har ikke sett maken hverken i inn- eller utland.

Brev til Hans Bromstad fra skolen etter møtet

Ny Jord, Stallvik den 28.08.1954

Herr Ordfører Hans Bromstad

Kjære herr Bromstad

Takk for sist! Da alle de smukke ord falt fra stortingsmann Solberg, hadde jeg stor lyst å ta ordet og adressere takken til Dem, og sagt at jeg selv intet hadde kunnet utrette uten støtte fra Dem. Det sa jeg ellers muntlig under fremvisningen til alle.

Men jeg ville være litt i bakgrunnen. Derfor sa jeg intet. Hovedsaken for min kone og meg var at tilstelningen og det hele ga honnør til Stjørna kommune og dens ordfører. Og det tror jeg skjedde. Stortingsmann Benum satt oppe i leiligheten og ventet på rikstelefon. Jeg kom oppom og bød han på en liten forfriskning mens han ventet. Han var i den grad begeistret at han hadde mest lyst til å bli.

Da de skulle ta farvel, kom flere stortingsmenns fruer og Liv Tomter bort og sa de ville ikke til Brekstad, men stanse her. En av dem hadde Hognestad til bords, så det er mulig det er fruen hans. Jeg sa det kunne de få, og de skulle både hus og mat gratis.

I det hele tatt var alle så begeistret over oppholdet, at selv den gamle Skarseth, eller hva det er han heter, sa at de hyggelige opphold hadde forsinket dem i to timer. Etter alle avisene å dømme og Oslo avisene, var det en god reklame for Stjørna kommune. Og det er i første rekke ordføreren.

Men etter den søte kløe kommer den sure svie, heter det. Jeg vedlegger regningen fra Berg på 411,74, da fratrukket det vi leverte tilbake. Det var 45 til bords med sjåfører. Kommer så damene som hjalp og oss til etterpå, ble det 50. Vi hadde nemlig en liten skalkefest, som man sier.

Det ble da ca. 8 kroner pr. kuvert, og det kan vel i dag ikke sies noe på, så flott det hele var anlagt, med spesielsmørbrød, kaffe, melk, øll, sigaretter, jordbær og fløte. I alle fall ville en ikke på en restaurang få en brøkdell for den pris.

Vi hadde tre damer til hjelp ved serveringen. For smørbrødene ville min kone lage selv. De tok gjerne mot ti kroner for strevet, sa de. De hjalp imidlertid til å bake lems og vafler, - vi ga dem det som skulle til, og det tenkte jeg at tre kroner var nok for.

Det var et stort og flott arrangement, som krevet mye arbeid. Men det skulle det også være. En kan lage det enklere en annen gang. Min kone og jeg skal absolutt intet ha for bryderiet. Vår glede over resultatet, er lønn nokk. Personlig fikk jeg altfor mye virak.

Det kostet dessverre litt å sette idrettsplassen i stand, noe jeg har gjort selv hvert år, og kommer til å gjøre i fremtiden, men jeg maktet det ikke denne gang.

Reklamen i avisene har ført til at vi så å si daglig har farende på besøk. Søndag var det turbiler hele dagen, som vi tok vennlig imot. Spesielt var det kjekt å hilse på det nyansatte paret i Framhaldskolen. Men la meg ikke hefte Dem lenger.

Håper at De også er fornøyet med det hele arrangement. Da er vi fornøyd. Skulle De senere ønske et møte her, av Formannskap eller Herredstyre, skal vi med glede arrangere det på rimeligste måte, Og velkommen!

Og så til slutt en varm takk til Dem for at skolen har kunnet bli så representabel! Uten Deres varme interesse for skolen, var min interesse intet.

Vennlig hilsen til Deres frue og Dem fra min kone og meg.

Deres forb.

Gustav Sveen

””””

Disse har vært lærere ved skolen:

Harold Foshaug, Per Svinnset, Edel Lian, Leiv Eikeland, Herdis Lykken, Gustav Sveen, John P. Wolden, Per Haugen, Irene Myrvang og Berit Straume, Kjell Solheim og kona, Jarle Skillestad, Inger Melhus, Leif Vigeland og Tordis Gjølga

Bureising i Fevåg

Av Per Husby

Det skjedde også bureising i mindre målestokk rundt i bygdene.

I Fevåg ble det omkring 1935 lagt ut 3 bruk i Vestvikan og vi skal se nærmere på deres historie.

De tre bruka var Nygård, Åsly og Myrvang. Bruka ble fradelt Fevåg (Nergård) gnr. 140, bnr. 12 som var eid av Bernhard Pettersen. Bruka ligger lengst vest i Vestvikan, sør for veien rundt Bakstein.

De tre bureisingsbruka i Fevåg skiller seg ut. De ligger sentralt, ved sjø og jorda var flat og fast. De mest kjente områdene som Elveng, Bergmyran og Alsetmarka lå langt fra sjø, det var myrjord som var tung å dyrke og et stykke fra annen bebyggelse.

Dette gjorde det lettere å komme i gang i Fevåg og det var mulighet for å skaffe mat og inntekt fra sjøen. Det var også gunstig at det var arbeidsmulighet utenom bruka. Arealene som ble fradelt var for små til å gi full inntekt til en familie.

Nygård, bnr. 140, bnr. 97

Nygård i 2014

Bruket ble fradelt i 1932 og kom først. Det ligger også nærmest sjøen, men grenser ikke til sjøen. Totalarealet var på 78 dekar, men ikke alt var dyrkbart.

Bureiseren var Alfred Halvorsen Frengen som var født 10/9-1882 på Nord-Frøya og foreldrene var Oline og Halvor Vågø. Alfred brukte Frengen som slektsnavn som sine søsken, mens flere av slekta brukte Halvorsen etter farsnavnet.

Han var blitt 50 år da han tok fatt på oppbyggingen av egen gård i 1932. Tidligere hadde han vært fisker. I 1936 ble han gift med Hilda Edvartsen, født 5/3-1898. Foreldrene var Johanne og Elier Edvardsen. Elier var også fra Frøya og hadde gård i Frengen. Hilda og Alfred fikk tre barn: Alf f. 28/12 1937 (døde som spebarn), Helga f. 27/7-1940 og Edin f. 29/6-1943.

Alfred var arbeidsom og allerede i 1933 var det bygd bolig av tømmer i 2 etasjer med kjeller. Husa ble plassert sør for veien. I 1935 ble det bygd

driftsbygning i 2 etasjer med plass for kyr og ungdyr, hest, griser og sau. Omkring 1955 var det en besetning på 3 kyr, 3 kalver, hest, høns, 2 griser og 3 sauer. Da var 36 dekar blitt oppdyrket.

Alfred døde 17/6-1963, 80 år gammel og Hilda døde 25/8-1981 83 år. Sønnen Edin Frengen overtok 4/12-1963 og er fortsatt eier. Arealet og bruket er som i 1950 åra og jorda er nå bortleid. Edin har i flere år hatt engasjement i Afrika, men er nå heime og bor på bruket.

Åsly, gnr. 140, bnr. 99

Åsly på 1970 tallet

Dette bruket ble etablert i 1934. Det ligger lengst øst av de tre bruka. Totalarealet var 50 dekar og av dette er 22 dekar fulldyrka i dag.

Osvald Ellingsen var den som startet opp som bureiser på Åsly. Han var født 20/2-1903 og sønn av Josefine Marine og Johan Ellingsen og vokste opp på Nergården 140/12. Han ble gift i 1936 med Klara Oline født 9/11-1902, datter av Oline og Kristian Jensen Fiksdal. De fikk barna Astrid f. 29/5-1939, Oddvar f. 1/02-1940 og Edel f. 11/11-1942.

Det kom snart opp hus i samme stil som de andre bruka. Fjøs med plass for ku, kalver, hest, gris og høns. Besetningen ble ikke stor da jordveien var minst på dette bruket. Bolig ble satt opp og familien fikk en fin heim.

Mye av inntekten måtte hentes utenfor bruket og Osvald var borte på forskjellig arbeid etter hvert. Klara ble tidlig enke da Osvald døde 7/5/1954, bare 51 år gammel. Hun levde til 25/4-1991 og var aktiv med i politikk og organisasjonsarbeid.

Bruket ble overtatt av Oddvar Ellingsen i 1974 og familien bor fremdeles på bruket. Jorda har vært bortleid i mange år.

Myrvang før utbyggingen

Eiendommen ble etablert i 1934 og ligger mellom de to andre bruk. Dette var bruket som hadde mest jord og er i dag det bruket som har utviklet seg til å bli et godt familiebruk.

Bureiseren var Hans Tetli, født 31/8-1901 på Lille Tetlien i Leksvik. Foreldrene var Olga og Petter Tetli. Hans ble gift i 1929 med Elida Frengen, født 28-1-1902. Foreldrene var Ulrikka og Matias Frengen. De fikk barna Margit, født 11/6-1932, Olga, født 24/6-1934, Ella, født 13/1-1936 og Eilif, født 19/9-1946.

Her var det også ivrige hender som tok fatt. Det ble dyrket jord og stua ble bygd alt i 1935. Fjøset ble bygd i 1936. Det var også her samme byggestil, og byggematerialene var stein til murer og treverk ellers. Det ble utført godt arbeid for husa på dette og de andre bruk. De er blitt godt vedlikeholdt og pusset opp, men stilen er den samme.

På midten av 1950 tallet var det dyrket opp 46 dekar og bruket hadde en besetning på 4 kyr, 4 kalver, hest, 30 høns og 2 griser. Hans måtte også skaffe inntekt utenom bruket. Han arbeidet på teglverk i Trondheim og oppga som yrke; teglverksarbeider, da alle barna ble døpt. Han brukte også kunnskapen til å sette opp murer av teglstein.

Hans Tetli døde i 1966, 64 år gammel og Elida døde i 1982. Da var hun blitt 80 år. I 1968 overtok sønnen Eilif 22 år gammel. Han satset på gården og bygde den ut. Jord ble kjøpt til og leid, driftsbygningen ble bygd til og besetningen økte. Han skapte seg en god arbeidsplass og gården ga et godt levebrød.

Bureisingsbruka i Fevåg har mye til felles med de andre områdene som er nevnt. De som startet var dyktige og arbeidsomme og skapte gode heimer.

Samfunnsutviklingen har ført til at mange av brukene i dag er lagt ned som driftsenheter og jorda solgt eller leid bort. Det betyr ikke at bureiserens innsats var forgjeves eller bortkastet. Det er deres innsats som bidro til at vi har det samfunnet og velferden vi har i dag. Barneflokkene som vokste opp fikk utdannelse og dyktighet til å bygge det landet vi har i dag.

Et gammelt sagn.

Om en stor, oppreist stein, nesten som en bautastein, på gården Nordgjerdet i Fevåg går følgende sagn:

På Hoøen bodde en bergmann, som hadde sin kjæreste i Brettingsfjellet. For enten å sende en hilsen til sin kjæreste, eller skyte en "rival" slynget bergmannen en pil, men uhellet ville at pilen hadde forliten fart; den nådde ikke fram til "Brettingsjomfruen". Den falt ned på Nordgjerdet og ble til stein. Og den steinen sees den dag i dag.

Sagnet er nedskrevet av lærer Johannes P. Husby.

Bautasteinen på Nordgjerdet (Finnkarihaugen)
Brettingsfjellet i bakgrunn
Foto: Leif Ersøybakk

Nå er det også et annet sagn knyttet til denne steinen. I årshefte nr. 7 for 2011 hadde vi historia om Finnkarihaugen. Da var historia at ei finnkjerring ble slått i hjel her fordi hun hadde kastet gann på folk i bygda.

Slike bautasteiner ble satt opp til minne om spesielle hendelser eller personer. Det var særlig vanlig i jernalderen. I Sør-Trøndelag er det få slike steiner i dag. Bautasteinen er omtalt i oversikten over kulturminner i Rissa på «www.kulturminnesøk.no»

Nytt fra Stjørna herredstyre i 1914

Møte 27/1 hos P A Monsen

Søknad fra Johan J Selnes m fl om å få bevilget til nybygging av vei i Dalaløifta det beløp som utliknes på 9. veirote. Enstemmig: De i søknaden nevnte 95 kr, 9. rodes bidrag, er ikke utliknet fra 1907 til 1912. Roden har i dette tidsrom vært fri all veiplikt. Fra 1912 erlegger de som ikke innen roden har naturarbeid (Fissdalsveien), kr 1,00 pr skyldmark. Som det sees er forutsetningen for søknaden ikke til stede og kan således ikke imøtekommes.

Søknad fra Anders Refsnes m.fl. om å utvirke forbud mot at Nordfjorden avsperras med not. Likeledes å søke innført bestemmelser for setting og trekking av sild- og fiskegarn. Enstemmig besluttet: Søknaden tilbakesendes, idet de henvises til autoritetenes påtegnning for avsperringens vedkommende. Med hensyn til søknadens andre punkt ble det vedtatt å velge en komité bestående av Anders Refsnes, Kr Sandøy, Lars Enoksen, Nils Næsset og Jens L Refsnes.

Møte 27/2 hos P A Monsen

Søknad fra styret for Ramsvik interimskirke om at forrentning av gjelden og utgiftene med husets vedlikehold, presteskys, oppvarming og reinhold mv. i anledning gudstjenestenes avholdelse må overtas av kommunen. Enstemmig vedtak: a) Det nødvendige beløp til renter dekkes av kommunen. b) Presteskys og natthold, oppvarming, reinhold og ringing i anledning gudstjenestenes avholdelse, samt vin og brød mm dekkes av Heggvik kirkes løpende inntekter

Anbefalt på det beste en søknad fra L. Bromstad m.fl. til Fosens dampbåtsamlag om å få dampskipstrafikken på Stjørna sløyfet søndager og heller henlagt til en hverdag.

Møte 15/4 hos P A Monsen

Skriv 26.1.14 fra skolestyret med melding om at fra neste skoleårs begynnelse blir Mælan skole utvidet til 3-delt og Fevåg til 4-delt og at det i forbindelse med dette må opprettes en ny lærerpost. Enstemmig: Skolestyrets beslutning tiltres.

Henstilling fra skolestyret om å bestemme lukningsvedtekter for herredets handlende. Enstemmig: Samtlige handelsforretninger i Skjørn holdes lukket fra kl 12 natt til søn- og helligdager til kl 12 natt etter søn- og helligdager. Dog lukkes påskeaften, pinseaften og juleaften kl 6 ettermiddag. Nærværende bestemmelse trer i kraft fra 1. juli 1914.

Biblioteket flyttes til Indre Skjørn etter styrets nærmere bestemmelse. Til styre for 1914 valgtes Johs. Husby, K. J. Ramsvik og Ursula Foss. Husby sammenkaller styret til konstitusjon og ansettelse av bibliotekar.

Søknad fra Anders Refsnes m.fl. om bidrag til inskripsjon i en bautastein som tenkes reist på høgda ovenfor Refsnes i anledning de som deltok og falt under fedrelandets forsvar i 1801-1814. Enstemmig: Da det er utsikt til at det nødvendige beløp kan innsamles ad privat vei, finner

herredsstyret ikke grunn til å bevilge noe av kommunekassen.

Gitt L Bromstad, K J Ramsvik, G R Johansen, J A Mollan og Hans Heggvik tillatelse til å drive inkasso, auksjons- og rettshjelpsvirksomhet innen herredet

Søknad fra M Årnæs om å få anbringe grind over veien ovenfor sin gård. Enstemmig: Søknaden anbefales.

Møte 7/7 hos P A Monsen

Til medlemmer av likningsnemnda for 1915/16-1917/18 valgtes: Tomas J Stallvik, Ellev Aune, Anton Rabben, Ludvik Eidsaune. Varamenn for 1915/16: Gabriel B Eide, Hans Eliassen, Gustav Nystrøm, Anton Indreråk, Johan Besholm, A O Tokstad, Johan Stormo, Edvard Sagen, Anders Refsnes, Sivert Frengen, Martin Hårberg.

Skriv 30.6.14 fra Lars Dahlen og Anders Refsnes med tilbud om å selge til kommunen de av dem ervervede rettigheter i Sagaelva. Enstemmig: Til å gjennomgå dokumentene og komme med forslag om kjøp og utnytting av fossen valgtes en komité: P M Monsen, K J Ramsvik, O M Skilleås og J A Mollan. Ramsvik sammenkaller.

Møte 10/8 på Fagerbakken

Til oppkrevningsmann for herredsskatten 1914/15 og sokneskatten for 1914 valgtes Gabriel B Eide, Ingvald O Stallvik, O M Skilleås, Johan Hellesvik, Johan Ingebrigtsen Bjørkvik, Ellev Aune, Anton Rødsjø, Simon Hagen, Ole Brandhaug, Martin Nilsen, Olaf S Frengen, Johan Ellingsen, for veiarbeiderne: J A Mollan

Telegram av 6.8. gjennom amtmannen fra statens proviantkommisjon med anmodning om å nedsette en proviantkomité som har å oppta oppgave over matbeholdninger og hva som trenges. Enstemmig valgtes: J A Mollan, Hans Heggvik, O P Indreråk. Den valgte komité anmodes om snarlig å besørge de nødvendige innkjøp av matvarer og stiller kommunen i den anledning til komiteens rådighet foreløpig inntil 1500 kr. Hvis det innen kommunen finnes salgspartier, må komiteen tre i forbindelse med eieren og sikre seg første anbud av disse. Likeledes pålegges det komiteen å anmode om at den største sparsomhet anvendes, så ikke kornvarer brukes som kraftfôr.

Skriv 5.8. fra det kommunale utvalg, som har foretatt revidering av utskrivning av hester til feltbruk. Ved gjennomgang av listen viste det seg at følgende hopper var bedekket og utgår: Nr 9, 10, 30, 31 og 32. Tilgang: Tomas J Stallvik 1 vallak 8 år, Helmer Rødsjøseter 1 hoppe 13 år. Kommunen kan således i tilfelle skaffe 31 hester eller hopper til feltbruk.

Møte 25/9 hos Odin Foss

Søknad fra a/s Jakob Digre om å få anbringe 5 grinder på Gjølja-Duskardveien. Enstemmig: Da det på denne

veistrekning kommer til å bli 3 grunder innenfor en distanse på ca 1 km, kan herredsstyret bare anbefale søknaden innvilget, slik at grindene tillates anbrakt inntil videre.

Enstemmig bevilget 25 kr til Råk skytterlag for å arrangere et skytterstevne for lagene i Stjørna i høst.

Til å komme i betraktning ved utdeling av premier for jorddyrking anbefaltes 1) Ole Hostoen, b) Ole Kipnes. Likeså anbefales Jenny Skårås' søknad om premielån på 65 kr til dyrking av ca 3 mål jord.

Møte 3/11 hos Odin Foss

Anvist P M Monsen kr 12 for lokale til 3 herredstyremøter i 1914.

Skriv 2.10.14 fra amtsingeniøren med anmodning om å komme med krav som kunne bli medtatt i en tilleggsrekkefølge for amtets framtidige veibygging. Enstemmig: Man henstiller til amtsingeniøren om å oppta på tilleggsrekkefølgen A: Vei fra Sørfjordens bunn rundt Nordfjorden til Eidsvatnet ved Høybakken. Derved oppnås forbindelse med Ørlandet og Bjugn og videre til Nes og Åfjord.

Møte 30/12 hos L. Bromstad

Fra den under 7.7.14 valgte komité som skulle komme med forslag om innkjøp av Sagafossen, forelå slik innstilling: 1) Kontraktene inneholder ikke bestemmelser om at rettighetene overdras heftelsesfritt. 2) Fløtningsretten er for lite begrenset, dog er dette muligens av underordnet betydning. 3) Selgerne og tidligere eiere av fossen er i alt forbeholdt 30 HK. 4) Det antas ennå å være rettigheter som ikke er ordnede, hvorfor utgiftenes størrelse kun kan beregnes skjønnsmessig. 5) Etter den vedliggende beregning blir prisen for HK ikke billig. 6) Som saken nå legges an, frarådes kommunen enstemmig innkjøp. 7) Hvis derimot de påpekte mangler kan bli rettet og rettighetene erholdes for en noe rimeligere pris, finner komiteen å kunne anbefale innkjøp. Innstillingen enstemmig vedtatt. Da herredsstyret er enig med den under 7.7.14 sak 18 valgte komité om at tiden nå er inne til å undersøke om hvor det billigste og for Stjørna og muligens nabokommunene det heldigste sted for elektrisk kraft kan erverves, gis herved den samme komité mandat til å foreta det fornødne skritt i så måte.

Spørsmål fra amtsskolestyret om den faste amtsskole ønskes henlagt til herredet. Enstemmig: Herredsstyret finner ikke å kunne bebyrde kommunen med de ytelser som kreves.

Formannskapetets forslag til budsjett for 1915/16:
A Skolevesenet etter forslag fra skolestyret 5600,00
B Fattigvesenet etter fattigvesenets forslag 4000,00
C Herredets øvrige utgifter 8000,00
Sum kr 17600,00 som dekkes ved:
1 Handelsskatt 200,00
2 Hundeskatt 60,00
3 Skatt etter lønningslovens § 15 180,00
4 Konfirmantene 30,00
Resten 17130 kroner dekkes ved kr 741,48 på matrikkelen, mens 16388,52 utlignes på formue og næring.

Fra Adresseavisen og Dagsposten i 1914

Ordførervalg

Til ordfører i Skjørn er valgt L. Bromstad og viceordfører K. J. Ramsvik. Tredje medlem av formandskapet blev Ole Hostoen.

17. mai i Skjørn

Til å foranstalte det nødvendige i anledning av festligholdelsen av 17 mai d.å. har Skjørn's herredsstyre valgt følgende: For nordre Skjørn: Johan H. Eide, Jørund Romstad, Elise Larsen. Edv. Hov og Magnhild Bakken. For indre Skjørn: K. J. Ramsvik, Johs. Husby, Beathe Foss, Berte Arntsen og Ellev Aune. For søndre Skjørn: Edv. Vatn, Johanna O. Refsnes, Alfred A. Frengen, Klara Mollan og Gabriel Venes.

Søndagsrute på Skjørn

Skjørn herredsstyre anbefalte enstemmig i siste møte på det beste en andragende til Fosen Dampskibsselskap undertegnet av 443 voksne menn og kvinner om at søndagsruten med selskapets skip på Skjørn måtte bli sløyfet og trafikken henlagt til mandag.

Torskefiske i Skjørn

Man er nå så smått begynt å fiske torsk inne i Skjørnfjorden. I går kom den første forsending her til og ble solgt ned på kaien. Det var stor pen vare

Redningssaken.

Til fru Nina Borthen er indkommet 30 kroner fra Selnes pikeforening, Skjørn, ved Anna Jensen. Utbytte av kurvfest avholdt hos A. Eide ved Olava Risvik, Høibakken, Skjørn, kr. 45,35.

Brann i Skjørn

I går ettermiddag i 6-tiden oppstod der brann i en nyoppført stue på gården Sagen i Skjørn, telefonerer Adresseavisens korrespondent. Bygningen som var på det nærmeste ferdig, var beliggende i nærheten av sildoljefabrikken, som en stund var sterkt truet. Ildens årsak antar man skyldes at en lampe er eksplodert. Skaden dreier seg om 2 til 3000 kroner. Alt var assurert. Foruten bygningen brente også en del verktøy og materialer.

Det alkoholsvake øl

Skjørn's herredsstyre har enstemmig nektet å bevilge to av bygdens handelsmænd ret til salg av alkoholsvakt øl

Godt høstfiske

Et større og et mindre lås ble satt i Skjørna denne uke; Garnfisket drives med en middelfangst på 1 mål. Da prisen på notsilden var 10-15 kroner og på garnsilden 6-9 kroner, kunde fiskerne med god fordel fortsette driften både med not og garn. For Skjørna utgjør totalkvantumet for sesongen 40.010 mål. Herav er iset 28.680 mål, solgt til fabrikkene 2.320 Mål og saltet til handelsvare 11.380 tønner. (Merk at verdien av fiske er ca kr. 400 000, mens herredsbudsjettet er på kr. 17 600 eller 1800 mål fisk)

Minner fra min barndoms jul

Av Åse Hammer

Da jeg var barn i krigsårene 1940-45 og først på 50-tallet, var nok jula helt annerledes enn den oppleves for barna i dag. Det var lite og nesten ingenting å få kjøpt av klær og sko, så det gjaldt å være oppfinnsom. Juleforberedelsene begynte tidlig på høsten. Min mor og de andre husmødrene kom sammen på «kalardugnad» hos hverandre. Der karded de ull og så spant de garn av ulla. Mamma farget garn og strikket gensere og jakker til oss barna.

Vi var 3 søsken under krigen, den minste søstera vår ble født i 1952. Stoff til kjoler og bukser var det også vanskelig å få tak i, så mamma sprettet opp klær som de voksne hadde brukt og snudde stoffet og tryllet fram både bukser til min bror og foldeskjørt til oss jentene. Om kveldene etter vi hadde lagt oss, kunne vi høre symaskina dure nede i kjøkkenet.

Dessuten skulle min far som var fisker, reise på «storsilda» som vi sa. Det vil si storsildfiske på Vestlandet. De reiste i mellomjula så da måtte han ha med seg både «labba» og votta og andre klær, så det var mye å gjøre.

Huset måtte også rundvaskes. Det ble fyrte med koks og ved, så det kunne bli svart oppe i taket. Gardiner og duker ble vasket og strøket og matter vasket.

Det var rasjonering på matvarer. Gikk det rykter om at det var kommet marsipan med Fosenbåten kvelden før, måtte mamma stille seg i kø neste morgen. Hun tok med seg broren min, mens jeg passet lillesøster. Vi hadde rasjoneringskort, det var kort med merker på og disse klippet kjøpmannen av når vi handlet. Hvert merke viste hvor mye vi kunne kjøpe av varen.

Fattigmann er kjent julebakst

Til jul måtte det jo være kaker i bokser, så mamma sparte på godsakene hun fikk tak i. Egg fikk hun kjøpt på en gård i Sørfjorden, så kaker ble det. Brød måtte bakes like før jul, for frysebokser fantes ikke, knapt

nok elektrisitet. Telefon hadde vi heller ikke, så vi skrev kort og brev til slekt og venner.

Min far fikk kjøpt en ¼ gris. Den ble saltet ned i et trekar i kjelleren. Der nede ble også fisken lutet og gjort i stand til juleaften.

Vi barna kjøpte ikke så mange julegaver, de minste var for små, og jeg manglet kontanter. Jeg hadde så lyst til å kjøpe en gave til foreldrene mine, men hadde bare 1 krone! Stor var gleden da jeg oppdaget ei sitronpresse av glass på en hylle hos John Monsen. Den kosta kr. 1,-! Jula var reddet! Mamma hadde den på kjøkkenet sitt så lenge hun bodde hjemme.

Noen dager før juleaften spurte pappa som vanlig Petter Foss om han kunne hogge et juletre i skogen. Dette fikk han hvert år. Treet ble satt på en trefot og sto i uthuset til lille juleaften. Da ble det tatt inn, og mamma pyntet det om kvelden etter vi hadde lagt oss.

Juleaften var en vanlig dag fylt av forventning. Min far gikk ned i Vågen for å handle de siste matvarene. Alt var vasket, huset pyntet, og mamma var i full sving med middagen. Den besto av alltid av lutefisk, poteter, gulrotstuing og stekt flesk + risengrynssuppe med rosiner.

Timene etter middagen ble lange. Først måtte det vaskes kopper og ryddes, mamma likte ikke å ha middagsrot på ettermiddagen. Når klokka nærmet seg fem, begynte vi å mase! - Tenn lampa da mamma, nå må vi gå inn i stua! Og så åpnet mamma døra og der sto treet pynta med levende lys, glitter, kuler og kurver. Lampen over bordet var tent, og det brant i ovnen. Så satte hun fram kaker og hjemmelaget «knekk».

En jul like etter krigen kom pappa hjem med en eske bananer. Broren min og jeg syntes bananene smakte godt, men lillesøster likte ikke smaken, så hun ble skuffet. Hun var født under krigen og hadde aldri smakt bananer før.

Plutselig husket pappa at han hadde glemt å levere en gave til en gammel kone som bodde nede i Vågen. Han forsvant, og like etter kom nissen! Her var det selvfølgelig bare snille barn, så gaver ble det på alle. Det kunne være malebøker, fargestifter, strikkete sokker og votter, treleker. Nesten hvert år nytt hode av celluloid til dukken min + dukkeklær. Bøker fra tante Anna – hvert år – og etter krigen kom det pakke fra tante Lise i Amerika med godter og klær og det var stor stas. Vi syntes det var synd at pappa aldri fikk se nissen. Mens vi barna var opptatt med gavene, duppet de voksne, sikkert veldig slitne.

Første juledag fikk ingen gå ut, vi måtte være inne. Da tegnet vi, så på billedbøker og spilte spill vi hadde

fått. Men en gang ble fristelsen for stor! Pappa hadde kjøpt et par sko av fiskeskinn med tresåler til meg da han var i Trondheim. Bekken overfor huset var frosset, så jeg snek meg ut og rutsjet nedover isen mens de voksne sov middag!

Middagen første juledag var alltid ferskt, kokt kjøtt, grønnsaker, potet og løksaus med sviskegrøt til dessert. Under krigen kunne det være vanskelig å få tak i kjøtt, men i alle år var det den faste menyen på første juledag.

Ramsvik kapell ca 1940

Andre juledag begynte juletefestene. Da var det fest i kapellet. Lillesøstera mi ble plassert på sparken, og vi andre gikk ved siden av. I kapellet var det folksomt, og alle måtte opp på galleriet for å henge av seg yttertøyet. Klærne ble lagt på de bakerste benkene, og så ble «småskoene» tatt på. Festen ble åpnet med en kort andakt og så ble det gang rundt juletreet. Treet var veldig stort, nesten opp til taket med levende lys og pynt. Det var mange ringer rundt treet. De yngste gikk innerst, så jentene og de større guttene og de største guttene i den 3. ringen. De ville ikke gå og leie hverandre, så de gikk med hendene på skuldrene på den foran. Så skulle de tøffe seg for oss jentene, så når vi sang: - deilig er den himmel blå -, sang de: - Knoll og Tott skal ut å gå -.

Så var det kaffepause. Store brett med poser ble båret inn, hver pose inneholdt 1 stk. mandelstang og 1 stk. wienerstang. De voksne fikk kaffe og vi barna fikk melk eller kakao, alle av hvite kopper med stor hank.

Så begynte livet. Noen hadde funnet ut at det gikk an å blåse opp posene og smelle dem! Neste jul var hjørnene på posene klippet av, så da ble det slutt

på den moroa. Foreldrene hadde det travelt med å hente «småtrollene» som kravlet bak det mørkerøde forhenget som skilte «koret» fra resten av salen.

Etter pausen ble det mer gang rundt juletreet og så var det avslutning. Men nå ble det litt av et detektivarbeid med å finne igjen sine egne klær på galleriet! Oppkavede mødre, unger som sutret og utålmodige fedre.

Endelig var alle på hjemvei. Først kunne være så forskjellig. En gang vi skulle hjem, var det blankholke og broren min begynte å gli nedover Juvikbakken. Han ble fanget opp av gamle lærer Bjørsvik og bragt tilbake til opphavet.

Tredje juledag hadde Helselaget basar, også i kapellet. Da var både folk fra Sørfjorden og Råkvåg sammen om den. Snorer med duker og annet håndarbeid hang på veggen og bak et stort bord med mange utlodningsgjenstander satt damene og solgte lodd. Det ble prat og møte med gamle kjente, bevertning, gang rundt juletreet og stor stemning.

Det var også juletefest i Eben-Ezer. Det var søndagsskolefest og der deltok vi også. Mellom festene var det julebesøk hos slekt og venner og de var hos oss.

Rundt nyttår hadde Råk skole juletefest i Varden, ledet av lærerne. Foruten gang rundt juletreet, var det underholdning fra scenen av elever og så kom det nisse med pakker.

Mange av karene i bygda reiste på storsildfisket, da ble kvinnene alene med barna, men jeg husker vi gikk på besøk til hverandre og juletreet ble ikke kastet ut før langt ut i januar.

Dette var mine minner fra min barndoms jul. Undres på om barna nå for tiden har den samme gleden og forventningen?

Skrøner fra Stjørna

Da telefonen kom.

En velhavende gårdbruker og fisker fra Stjørna var en av de første som fikk innlagt telefon da den kom til bygda. Det var en del kluss med telefonen til å begynne med. - Sentralborddamen brukte den gangen å melde klar når forbindelsen var i orden. Gamlingen benyttet sjelden telefonen selv, men en dag skulle han da ringe. Han bestilte, og om en stund meldte sentraldamen: Klar! Meget forarget slengte han mikrofonen fra seg: - «Va det itj det æ skjont: Klar no ijæn, skjiten!»

Hevn i sikte.

To kailla i Stjørna, Lars og Ola, var godt kjent med hverandre, men da Lars døde ble ikke Ola bedt til begravelsen. Dette var han høyst forarget over, og da likfølget med sørgeskaren drog forbi, gikk han ut på trappa og trua med neven:

«Bære veint! Det kainn væl snart bli begravels hos mæ å!»

Feiringen av Grunnloven i 200 år

Om markeringen av grunnloven i disse åra.

Av Leif Ersøybakk

17. mai 1814 skjedde to ting på Eidsvoll: Først ble nasjonens selvgitte grunnlov underskrevet, og deretter ble Christian Fredrik av Danmark valgt til Norges konge - noe som på forhånd hadde vært omstridt, og som etter påtrykk fra stormaktene måtte gjøres om, før et halvår var gått, vi var jo i union med Sverige.

Allerede de første årene etter 1814 hendte det at noen av eidsvollsmennene møttes privat og feiret minnedagen 17. mai, og i Trondheim begynte M. C. Petersen å agitere for en offisiell feiring av dagen.

Karl Johan, som i 1818 hadde besteget tronen forestilte seg at dette i grunnen gjaldt minnet om Christian Fredrik, og han ble i 1820 årene mer og mer oppbrakt over nordmennenes 17. mai-feiring.

Tiårsdagen for Grunnloven ble sterkt markert, ikke bare med fester, men etter en komité-innstilling, forfattet av den forhenværende statsråd Christian Krohg og datert 17. mai 1824, vedtok Stortinget å forkaste Kongens forslag om en rekke endringer i Grunnloven.

Kongen ble rasende, og han fikk liste over dem som hadde deltatt i Studentersamfundets fest i anledning dagen, og straffet dem ved å nekte dem embetsansettelser de nærmeste årene.

Kongelydige statsråder holdt i 1820 årene døtrene sine innelåst 17. mai, og Nicolai Wergeland tvang i 1828 sin sønn Henrik til å holde seg hjemme i Eidsvoll, 17. mai, så han ikke skulle komme opp i noe ugreier.

Men 17. mai 1829 var han til stede ved den tragikomiske affæren som kalles "Torvslaget", og hvor myndighetenes hysteriske militære aksjoner prelet av mot befolkningens seige urokkelighet. Kongen bevarte nok sin mistro overfor 17. mai, men grep aldri mer til maktmidler imot feiringen.

17. mai 1833 fikk Christiania sitt første offentlige monument, reist til minne om Christian Krog. Avdukingstalen ble holdt av Henrik Wergeland, som ved den, og ved forskjellige dikt til 17. mai vant ry i byen for å være den som "innstifta da'n".

Henrik ble syk, og da han skjønte at han skulle dø, feiret han sin siste 17. mai ved å skjenke en sølvpokal til Eidsvoll, med påbud om at dagen alltid skulle høytideligholdes i hans hjembygd, der hvor

Grunnloven var skapt. Henrik Wergeland døde i 1845.

Etter Kong Karl Johans død ble 17. mai-feiring med borgertog og taler fast regel mange steder i landet.

I 1858 holdt Bjørnstjerne Bjørnson sin første (av mange, 40-50) offentlige tale på torvet i Trondheim. Til 17. mai 1859 hadde Bjørnson skrevet sin første fedrelandssang, som få år senere fikk et nytt og bedre åpningsvers: «Der ligger et Land mot den evige sne». På grunnlovens 50 årsdag i 1864 ble den omarbeidede «Ja vi elsker» innviet som fedrelandssang, med Nordraaks melodi.

17. Mai 1864 ble minnestøtte for «grunnlovens far», sorenskriver Christian Magnus Falsen, avduket på Vollebekk på Ås hvor hans og Adlers grunnlovskast var utformet.

En epokegjørende fornyelse av 17. mai-feiringa ble innledet i 1870, da Bjørnson reiste den geniale ide om skolebarnas flaggtog på nasjonaldagen. Det begynte ganske smått, og bare i hovedstaden. De fleste deltakerne første året kom fra en enkelt privatskole av venstrepolitisk farge.

Men år for år er barnetoget blitt større og større, og har bredt seg til alle våre byer og større skoler på landsbygda. Fra 1870 årene er det i stigende grad blitt vanlig at nordmenn utenlands samler seg til fest 17. mai.

I 1874 møttes Ole Bull og Bjørnstjerne Bjørnson i Roma i begynnelsen av mai, og Bjørnson foreslo at man skulle innby derværende svensker og dansker til festen, «for de har jo ikke noen 17. mai, de». Men Ole Bull, «Norsk nordmann fra Norge», svarte absolutt nei: «17. mai er Norges dag».

17. mai tog på Selnes på vei til Refsneshagen i 1920 årene:
Foto: Johan A. N. Selnes

Så er vi kommet frem til 1895 hvor vi kan se i et brev, skrevet av **Johan Arnt Selnes** til sin bror Johan i Amerika, hvordan dagen feires i Trondhjem:

«17. mai-festen var nokså storartet her i byen. Om morgenen samledes børnene i ekserhaven hvor det spilledes en hel time, hvorefter børnene med hvert sitt flagg stilledes opp i geleder for at marsjere igjennom gaderne til paviljongen. Børnenes leder var Venstres formemste taler, der gikk i spissen, men uden forskjel fikk alle børn lov til å deltage enten de hadde unions eller rene flagg.

6 børn i bredden marsjerede ut av haven og fortsatte gjennom gaderne, men toget syntes ikke at tage nogen ende. Hvor mange der deltok kan jeg ikke med sikkerhet sige, men det var en uhyre mengde.

Senere på dagen var det borgertog, hvilket også var nokså stort, men kun for venstres medlemmer. Dette tog samledes også i ekserhaven, og på 6 og 6 mann i bredden under alminnelig marsj til Ilevollen, hvor der salutedes med 20 skudd, hvorpå 2 sangforeninger med folkelederne gikk opp på tribunen hvor de avsang Wergelands sang.

Opp i brave sønner av Norge!

Dit er frihetens hellige dag.

Lader vaie fra fjellene borge

Det trefarvede Norges flagg.

2 vers blev sunget av samme sang. Deretter holdt 3 talere et lengre foredrag, (avbrutt av rungende hurraer,) for Norges selvstendighet og for alminnelig stemmerett, og tilslutt utbraktes et leve for det nu forsamlede storting, hvorpå toget marsjerte til torvet hvor der utbraktes et leve for Trondhjem hvorpå det oppløstes.

Også hjemme på Selnes har de i år feiret 17. mai, som ikke tidligere har vært brukt. Men til at det var den første gang. Var toget nokså fyldig, for folk både fra Fevåg og Frengen sluttet seg til».

17. mai på Selnes i 2005

Foto: Leif Ersøybakk

17. mai 1905 holdt Fridtjof Nansen en stor tale hvor han mantede til handling, og 3 uker senere, 7. juni, var unionsbruddet et faktum. 17. mai 1906 hilste kong Håkon fra slottsbalkongen for første gang det store barnetoget. Siden har 17. mai vært feiret på samme måte med fokus på barnetoget.

Det må også bemerkes at Fridtjof Nansen ble gravlagt 17. mai 1930.

I 1940 var okkupasjonen begynt, og dagen var ingen fest, men i stedet kunne man høre Nordahl Griegs røst med de alvorstunge ord:

I dag står flaggstangen naken

Blant Eidsvoll's grønnende trær;

Men nettopp i denne time

Vi vet hva frihet er.

17. mai 1945, bare halvannen uke etter frigjøringen ble en stor dag. Kronprins Olav var kommet hjem 13. mai, og jubelen fra barnetoget på frihetsdagen opp til ham på slottsbalkongen var gripende.

Siden har alle grender med skole i landet markert dagen med barne- og folketog hvert år.

Fevågsangen

Ingrid Gjerde i Fevåg har laget en sang som er blitt sunget 17. mai.

Det ligger ei bygd ut ved Trondheimsfjorden,
den er ikke stor, men du verden så fin,
fruktbar og grønn langt der oppe i Norden,
så stolt vi er, den er din og min.

Fra Fevågskaret ei vakrere skue
når flaggene vaier i rødt, hvitt og blått.
Og solen som stråler på himmelens bue,
det hender at øyet blir stort og vått.

Ja, Fevåg er stedet,
i sorg og i glede,
sammen så står vi og verner ditt ry.
Så forsonlig og mild,

så stormende vill,
her trives vi best, ja her finner vi ly.

Åpent den ligger der ut mot nordvesten,
liten og sårbar, når været står på.
Og vinterstormen, den umilde gjesten,
klarar ei kue oss, vi skal bestå.

For da tenker vi fram til en kommende sommer,
på solvarme strender med nakne tær.
Og solen som hett over Breiskaret flammer
og måker som hekker på Flessa skjær

Ja, Fevåg er stedet,
i sorg og i glede.
Sammen så står vi og verner ditt ry
Så forsonlig og mild,
så stormende vill.
Her trives vi best, ja her finner vi ly.

Retter av sild

Av Elin Worpvik

Sildsuppe/Sildgryn

Ingredienser: 3 l kjøttkraft, poteter, kålrot, gulrot, totalt ca. 2 liter. 1 løk, 3 dl bløytet byggryn, timian for de som liker det, pepper, 8-10 spekesildefileter utvannet og klar til bruk.

Frengangsmåte: Lag kraft av knoker. Kok med byggryn og krydder i kraften i ca. 30 min. Skrell og karv poteter og grønnsaker og kok, men pass på så det ikke koker for lenge. Sildefiletene deles i ca. 2 cm stykker og tilsettes de siste 10 minutter. Hvis noe kjøtt på knoken, skrap av og tilsett suppa. Serveres med hjemmelaget flatbrød.

Suppa kan gjerne stå og godgjøre seg en stund, og den er alltid best neste dag.

Boknasild/Botjesild

Når man klargjør sild til tørking skal den henge sammen i buken. Silda må også henge sammen i sporden slik at den kan henges inn på en «tein». Før opphenging skylles og vaskes silda godt i saltvann.

Boknasilda ble vanligvis tørket under raften på uthus. Jann Pevik fortalte at de i gamle dager saltet silda i 1 time for den ble hengt til tørking. Etter 4-5 dager er silda vanligvis tørr. Boknasild ble brukt til middagsmat sammen med kokte poteter, og ikke forglemme flatbrød.

Mener å huske at den hang på uthusveggene til den ble helt brun, og at den smakte harskt. Som barn var det en sport å være med på «botjesildslang».

Stekt sild

Her brukes den mellomstore silda. Skjellene skrapes bort, og den vaskes godt. Hode og spore skjæres bort, og det skjæres 3-4 hakk på hver side. Det lages en blanding av hvetemel, salt og pepper som silda vendes i. Stekes gylden på begge sider i god varm steikepanne. Pass på så ikke steikefettet brennes, da kan det lett bli halsbrann eller «oppstøt» etter måltidet. Kutt løk som steikes å danderes over sildefatet. Gode poteter og flatbrød er også her en selvfølge når en skal lage «bætta».

Lettsalta flekksild

Her kan det med fordel brukes sild med noe størrelse.

Klargjøring: Flekk silda så den henger sammen i buken. Fjern ryggbeinet nesten ned mot sporen, og skjær av hodet. Vask silda godt i vann sjøvann er fint å bruke). Legg silda «ainnføttes» i et egnet saltkar med gropsalt mellom lagene. Atle Rødsjø bruker å ta den etter 4 timer, men den kan med fordel ligge natta over i et lett saltdryss (forfatteren bruker det). Skjær silda i 3-4 stykker og trekk dem i kokende vann. Tilbehør er kokte poteter, kålrot i skiver eller biter og masse flatbrød.

«Eta te du skjæmmes, eller bli lei tå å rænsk».

Kokt fersk sild.

Silda må gjerne være ganske stor eller mellomstor. Det er viktig at den nettopp har kommet opp av sjøen. Den må behandles med silkehansker. Rens og skjær den i

serveringsstykker og legg den i kaldt vann med sukker, salt og hel hvit pepper. Kutt opp en stor løk også. Eddik kan også brukes. Forfatteren bruker å koke opp vannet med alle ingrediensene i, silda legges i etterpå. Stå ved siden av kjelen til det begynner «å kry», ikke koke. La den stå til avkjøling før servering. Flatbrød og godt smør serveres til. Fabelaktig god mat, masse D-vitaminer og omega 3. Kan også spises varm med kokte poteter.

Sildekaker med løk

Har lest et sted at sildekaker er ikke som fiskekaker flest, de har mye rikere og fetere smak. Derfor nytter det ikke å krydre med det sedvanlige, muskatnøtt og hvit pepper. Det blir som er å skyte elefant med luftgevær. Her kreves krydring av sterkere kaliber, men dette er vel «nymotens» sildekaker.

Dette er ei gammel oppskrift:

1 kilo fersk sild, 2 ts salt, 2 ss potetmel, 2,5 dl melk, 1 ts pepper, 2 stk løk, smør til steiking.

Rens og fileter silda. Skinnen kan sitte på, men silderista må skrapes av. Mal silda og tilsett krydder og potetmel. Spe raskt med kald melk. Form flate kaker som steikes i smør eller margarin i 2-3 minutter på hver side. Rens og skjær løken i tynne skiver som stekes gyllen. Serveres med poteter og rotgrønnsaker.

Svensksild. (Gammel oppskrift)

Dette er alternativt bruk av spekesild. Spekesilda fileteres og vannes ut over natta. Den tørkes og vendes i hvetemel og pepper og steikes i margarin. Løken brunes, og sild og løk legges i samme panne. Hell over melk, og la dette stå å surre til det blir en fyldig saus. Dette er en meget god silderett som også brukes i dag.

Røyking av sild

Dette er oppskrifter fra «Sildakongen» uti Solheimen. Det han ikke vet om tilberedning av sild, er ikke verdt å vite. Da jeg snakket med han, fortalte han at det har blitt «prekviret» om lag 1000 sild fra sensommeren og fram til nå. I hovedsak røyka sild. Tilgangen på sild i Råkvågen har vært god, og han har faste leverandører. Atle Rødsjø er flink og nøye i sitt håndverk.

Tid for å lage røykasild har vært sensommer og utover høsten. Den beste silda til røyking er middels feit sild. Prosessen ved røykinga er:

Silda flekkes, det vil si man skjærer den inn fra ryggen og fjerner innmat og bein. Deretter vaskes den og saltes, 3-4 timer alt etter hvor feit den er. Sporden vrenses før silda henges på teiner og tørkes i ca. 1 døgn. Sporden vrenses for at silda skal brette seg ut under opphenging. Etter dette henges sildeteinene inn i røykovnen i ca. 1 døgn alt etter vær og vind. Det mest gunstige røykeværet er 10-15 grader og tørrvær. Når den er ferdig røyka tas den ut av ovnen, og henges til lufting i 1 døgn. Den er da ferdig til å spises, enten som pålegg eller sammen med poteter.

Setre og seterliv på Selnes

Av John Selnes

I gamle dager var det vanlig at de fleste gårder hadde seter på fjellet for å nytte fjellbeitene der, og spare beite på heimjorda.

Av melken ble det kokt ost og kjernet smør. For mysostens vedkommende ble den etter hvert utover vinteren så tørr og hard, at når man skavet opp noe og satte frem på bordet, da ble den kaldt for «snøsost». Dette fordi at hvis en «homset» til og flirte når en hadde denne osten på kakskiva, ja da for den flyvefiskens vei. Det var to måter å garantere seg mot dette på. Hvis en hadde litt sirup på først, ja da satt den ganske bra, eller man kunne tenke på noe alvorlig, slik at en ikke risikerte noen ukontrollerte avblåsing.

*Ekte kvit geitost
Fotograf ukjent*

Kvitosten var av en mere roligere type og ble oppspist på et tidligere tidspunkt.

Andre produkter var kjesmus og dravle, eller frøa, som den også ble kalt. Kjesmus var en slik smakebit når en begynte å ta tu kvitosten. Dravlen, eller frøa var noe spesiallaget før man begynte innkokingen av møssan som skulle bli møsmørst. Dette var en herrerett, særlig hvis en hadde geiter slik at en kunne bruke geitemelka å lage den av.

Smøret ble kjernet i såkalt strokk-kjerne, det var et eget håndlag med dette slik at ikke rømmen for veggimellom.

Det gikk med mye ved til denne ostkokinga, især hvis en brukte granved. En måtte helst ha bjørkved, for av gran spraket og spratt slik at det kunne komme opp i gryta, og i osten. Etter at kvitosten var tatt ut og fått sin hardhendte behandling av setertausa, av hennes kraftige knyttnever, og kommet på sin rette hylle, var det et langtekkelig arbeid med innkokingen av møssan som skulle bli brunost, altså møsmørst som det kalles på gammeldags dialekt.

Jeg husker fra min tid på setra at når møssan begynte å bli brun og litt tykkfallen, måtte man fyre litt forsiktigere under gryta, for da begynte det å

sprette av den varme møssan. En måtte også røre til en stadighet under dette så den ikke brente seg. Vi som hadde granved måtte ta i bruk verneutstyr i form av ei ullhåssa som vi trakk oppover handa, for vi måtte holde i grytekanten med en hånd og røre med ostespaden med den andre, for ellers ble det for mye slingring på gryta.

Når osten var ferdigkokt måtte en fortsatt røre i den helt til den ble kald. Det var best om en kunne sette seg i skyggen ute, slik at den ble avkjølt hurtigst mulig, for ellers kunne osten bli grop og «sainen». Dette var vel en praktisk lærdom som var gått i arv fra generasjon til generasjon.

En kan spekulere på hvordan folk kunne komme på alt dette helt av seg selv. Hvordan kunne de vite at ved sakte avkjøling dannes det store krystaller, og derpå grov og «sainen» ost, men ved lav temperatur og hurtig avkjøling dannes små krystaller og dermed fin ost?

Hvordan fant de på å bruke kjese til melken i ostegryta for å lage ost? Hvorledes fant de ut å lage kjese ved å gi en spekalv godt med melk en times tid før den ble slaktet?

Ja, en kunne saktens spørre om mye og mangt. Vi kunne spørre om hvordan de kom på å bruke Tettegras og Tettegubber til fremstilling av tettemelk, kunne det være ved et uhell at en Tettegubbe eller en tettegrasplante havnet opp i en melkebunke, og fremstilt denne holdbare og egenartede melken? I hvert fall hadde de ikke lært dette hverken på noen landbruks- eller meieriskole. En må vel heller være fristet til å tro det måtte være det motsatte.

De setre som har vært i bruk innen Selnesområdet er disse: Dalasetra, Jenssetra. Johan Nilsasetra, Hagensetra, Anderssetra og Helmersetra.

Jenssetra har vel alltid stått der den står i dag. Navnet skriver seg sikkert fra Jens Persa, og at det er han som har bygget den.

Dalasetra sto opprinnelig straks austafør bekken ved Jenssetra, men ble senere flyttet til Storlia.

Johan Nilsa bygde ei seter i Storlia på Hassels enemerker. Alfred Hassel brukte den som jakthytte, særlig under rype og elgjakta.

Hagensetra sto opprinnelig nesten nede ved flata ved Bekkakrokkan, men ble senere flyttet til en plass straks ovenfor ved bekken. Jeg hørte min mor fortalte at når det regnet, så var det svært blaut der den sto først. Det var vel derfor den ble flyttet. Da Ottar Stallvik kom til Selnes og begynte med handel, kjøpte han denne setra og flyttet den dit den står i dag, og brukte den som hytte.

*Anderssetra (tilhørte gården til Olaf Selnes)
Foto Johan A. N. Selnes*

Anderssetra sto opprinnelig en ti meter lengre aust med fjøset plassert mot en bergrygg og med seterbuva ovenpå med inngangen fra toppen av bergryggen. Det ble sikkert noe urolig for setertausa og dem som bodde ovenpå, og kanskje også litt for mye fjøslukt. Det var vel også derfor at den ble flyttet.

Helmersetra, eller Sivertsetra som den ble kalt etter som den skiftet eier, Helmer Hansen og Sivert Dahl. Den sto litt lengre fram mot bygda ved seterstien. Etter at det ble slutt på seterdrifta ble den kjøpt av Jakob Selnes, revet og kjørt ned til bygda.

Andre setre i nærheten er Tønderviksetra og Brandhaugsetra. En annen seter, Fregensetra, sto på Fregnsheia. Den tilhørte den gang Sivert Fregren.

Seterdriften ble vel der også, som på de andre steder nedlagt lenge før 1940. Det siste året vi var på setra, var 1928, og vi var vel de siste som var på setrene i denne tidsperioden.

I 1940 kjøpte Ottar Stallvik et uthus etter Jens Refsnes, som han fikk revet og kjørt til Kjeipvatnet og bygde seter av dette. Han forpaktet den såkalte Antongården, så han hadde både kyr og geiter der, både egne og på drott (Drått var at de var leid ut mot å få visse kilo ost pr. geit etter avtale, altså avdrått). Da Antongården ble solgt etter krigen ble det slutt på seterdrifta her. Arvid og Olaug Skårstad leide Brannhaugsetra og dreiv med geiter der.

Kort er adressert til Einar Husby (1899-1992) Indre Skjørn så kortet er antakelig ca 100 år.
Finner er Inger-Lisa Lillemo. Hennes kommentar er: Ja, ja, det var tider det.

Teksten under bildene øverst fra venstre og rundt:

*Jeg er saa lykkelig. Jeg elsker dig av hjertet. Vær mig altid tro. Jeg venter paa dig.
Naar skal vi treffes. Jeg tænker altid paa dig. Hvorfor skriver du ikke.*

Anders Aune

Av Per Husby

I tidligere årshefter har vi omtalt to stortingsrepresentanter fra Stjørna kommune: Kristian J. Ramsvik for Venstre fra 1937 til 1946 og Martin Adolf Salbubæk for Arbeiderpartiet også fra 1937 til 1946. Det er også en tredje stjørnværing som har vært stortingsmann. Anders Aune var på Stortinget i to perioder og han blir omtalt i dette nummer. Omtalen er skrevet i samarbeid med hans sønn, Tor Anders Aune.

Anders Aune ble født 01.05.1923 på Aune i Sørfjorden. I største delen av sitt liv bodde Anders Aune i Finnmark, der han hadde flere viktige stillinger. Han var svært godt likt for den innsatsen han gjorde for finnmarkingene. For dette ble han også utnevnt som Kommandør av St Olavs Orden i 1985. Samme år fikk han også Finlands Vita Ros orden. I to perioder var han stortingsrepresentant for Finnmark fylke.

Oppveksten på Aune

Oppvekst og ungdomstida hadde han i Sørfjorden der han hele livet holdt god kontakt med slekt og sambygding. Han var sønn av Josefa og Andreas Aune. Mora kom fra Tjeldsundet i Nordland som sykepleier til Stjørna i 1920 åra og ble gift i 1922 med Andreas Aune som var sønn på Aune østre.

I boka si «Kongens mann i nord», forteller Anders om oppveksten. De første åra bodde familien i kårstua på Aune før de i 1930 kjøpte småbruket Fjellheim.

Fjellheim omkring 1955

Faren hadde vært 16 år i Amerika, der han jobbet som skogsarbeider, og etter hvert fisker. Han kom tilbake i 1919. Da hadde han tatt handelskole med gode karakterer, og brukte mye av den lille fritida han hadde på biblioteket i Seattle hvor han leste skrifter fra de store sosialistiske tenkerne som Karl Marx, Friedrich Engels og Rosa Luxemburg. Han satte seg også inn i hvordan elektrisiteten kunne produseres. Angivelig var han den første fiskeren som monterte lys på fiskebåten sin, «Carolén», i Seattle.

Det var som småbruker og fisker han underholdt familien de første åra. Han hadde kjøpt et landnotbruk

med motorbåten Jonas og sammen med småbruket ga det inntekter og mat.

Andreas syntes at forholdene i USA var urettferdige med mye fattigdom. På grunn av dette, og med teoretisk ballast fra de store tenkerne, tok han initiativ til å starte Sørfjord Arbeiderlag i 1933. Sønnen Anders ble dermed påvirket allerede fra barnsben av, og hadde som en av sine første arbeidsoppgaver utenom heimen å selge abonnement på Arbeider-Avisa. Plankebærer og statsminister Johan Nygårdsvold var Anders forbilde. 15 år gammel ble han medlem av Arbeiderpartiet.

Utallige flammende taler ble holdt bak fjøset i Fjellheimen. Han ville etterligne datidens store folketalere. Venner og søskenbarn fra Aune var mer eller mindre interesserte tilhørere, men for Anders ble det fin trening for seinere utfordringer.

Etter hvert ble faren fattigforstander i Stjørna og Anders så daglig sambygding som kom og ba om matlapper for å skaffe mat til familien. Disse inntrykkene brente seg inn i sinnet til den unge Anders på -30 tallet og ble grunnleggende for hans holdninger senere i livet. Andreas Aune ble herredskasserer like før krigen og familien fikk bedre økonomi. Dermed kunne Anders ta utdanning.

Utdannelse og krigsfange

For å sjekke om «hauve» var bra nok, sendte faren han til Skjetlein jordbruksskole. Testen ble bestått og faren var villig til å betale videre utdanning ved Orkdal landsgymnas. I 1943 startet han på jusstudiet ved Universitet i Oslo, men ble samme høst arrestert sammen med de fleste andre studentene på grunn av deres opposisjon mot tyskerne.

Det førte til halvannet års opphold i tyske konsentrasjonsleirer, der Buchenwald er mest kjent. I boka si skildrer han den brutalitet og elendighet de opplevde. Studentene ble forsøkt «omskolert» til gode germanere, men det førte til boikott og protester. Forholdene var meget dårlige med lite mat og klær. Heldigvis berget han livet og i de siste dagene av krigen ble de hentet av «de hvite bussene», som Folke Bernadotte på mirakuløst vis hadde klart å organisere fra Sverige gjennom Røde Kors. Med de sterke opplevelsene, fra leirer og dødsmarsjer gjennom store deler av Tyskland, ble befrielsen av Røde Kors en opplevelse som gjorde at han for resten av livet støttet organisasjonen.

Ved heimkomsten til Stjørna i juni 1945 var det ordnet med stor mottakelse der hele bygda møtte fram. Krigsopplevelsene hadde satt dype spor. Mens han, som 20-åring, lå på slagmarkene i Tyskland, og

allierte fly stadig angrep Tyskland, formet han et utenrikspolitisk syn, som ble ledende for ettertida. - Hele Europa må samarbeide for å unngå krig. Hans sønn, Tor Anders, opplyser at dette ikke gjaldt spørsmålet om norsk medlemskap i NATO.

Før Arbeiderpartiets landsmøte i 1949, holdt han en «tordentale» til Sørfjord Arbeiderlags delegat, søskenbarnet Egil Aune: «Du kommer ikke tilbake til bygda om du stemmer JA til NATO». Egil stemte med et lite mindretall på 34 mot flertallet på 329. Da denne avklaringen var gjort, ba partiformann Einar Gerhardsen om ny avstemming, og landsmøtet gikk enstemmig inn for medlemskap i NATO. Seinere ble både Anders og Egil solide NATO-tilhengere.

Yrkesliv og politiker

Anders ble ferdig jurist i 1948 og første jobben var i Prisdirektoratet. Mora Josefa var nordlending og i 1947 besøkte Anders hennes bror, Alfred Dragland, som var los i Lødingen. De bodde på losbrakkka i Honningsvåg ei uke. Han så da det store behovet for bygge opp igjen alt det som tyskerne hadde brent ned, men han ble også fanget av den flotte naturen. Da det bød seg en mulighet, søkte han seg nordover og fikk jobb som fylkesfullmektig hos fylkesmannen i Vadsø. Det skulle bli starten på et langt liv i Finnmark.

Han ble gift med Sigrun Wedding Johannessen som var vokst opp i Vadsø. De fikk barna; Tor Anders, Berit og Dag Andreas. Tor Anders Aune, som mange sikkert kjenner, ble stjernværing og tok over småbruket etter bestefaren.

Det ble ikke bare i yrket Anders Aune engasjerte seg. I boka si forteller han om hvor dårlige forholdene var, men også hvor godt han likte folket med gjestefrihet og pågangsmot. Han ble medlem av Vadsø arbeiderungdomslag og det åpnet veien inn i politikken. Som leder i Vadsø AUL ble han en pådriver i nasjonal sammenheng. Finnmarks fattigdom, og den urettferdigheten han så mellom nord og sør, mellom rike og fattige, gjorde at Vadsø AUL tok initiativ til oppretting av bl.a. Statens Lånekasse for studerende ungdom.

Anders ble varaordfører i Vadsø i 1951 og i 1953 ble han landets yngst ordfører og var ordfører til 1959. I 1954 ble han sykehusdirektør for Finnmark og karrieren videre ble fylkeskontorsjef i 1959 til 1969 med 2 års avbrekk som konstituert fylkesmann i 1963-1965 og vel 1 år som underdirektør i Direktoratet for jakt, vilt og fisk i Trondheim 1966-1967.

Det var Finnmark han brant for, og ved stortingsvalget i 1969 ble han innvalgt på Arbeiderpartiets liste. På Stortinget var han medlem av finanskomiteen i hele perioden.

Før valget i 1974 ble han ikke renominert. EU motstanden hadde vært stor i Finnmark, og svært få hadde sans for «fredsaspektet» i forhold til kampen for

fiskeriene. Dermed gikk han tilbake til fylkesadministrasjonen og ble nå utnevnt til fylkesmann. Dette var en stilling han hadde i 24 år fra 1974 til 1989.

Fylkesmannen ved avdukingen av monumentet over den finske innvandringen.

Han så sin oppgave til å være mer enn «kongens mann». Han ville være et ombud for den enkelte borger og ikke minst aktivt med å bedre forholdene i sitt distrikt. Det siste skapte motsetninger blant lokale politikere som ikke ville ha innblanding på «sitt» område. Nå hadde også ordningen med egen fylkeskommune kommet og fylkesmannen måtte holde seg unna deres domene. Politikken ble viktigere enn resultatene, men fylkesmann Anders Aune var vanskelig å styre og ble derfor mye motarbeidet.

I Finnmark var mangelen på fagfolk, særlig på skoler og sykehus, et stort problem. Dessuten sleit fylket med stor fraflytting. Fagfolk flyttet, fisket slo feil i mange år, fiskeindustrien i hele kyst-Finnmark lå med «brukket rygg» og framtidsutsiktene var dårlige.

Anders sammenlignet problematikken med heimbygda si under et foredrag på Nordkapp og sa at «Det e bare tusseladdan som blir igjen». Dette ble av mange tatt ille opp og i tillegg fulgte mange utspill mot Brundtland-regjeringen. Han ville først og fremst være ombud for folket i Finnmark. Ombudsoppgaver for regjeringen fikk komme i andre rekke.

Han argumenterte sterkt for særordninger i nord. Dobbelt barnetrygd, bortfall av arbeidsgiveravgift, hurtig nedskrivning av studielån, var noen av de tiltakene som ble innført for å stoppe fraflyttingen. Sentralt følte Arbeiderpartiet at dette var å motarbeide dem. Ideene skulle komme fra dem selv, og sentrale personer startet en hetskampanje. Anders Aune følte seg så motarbeidet, at han i januar 1989 sa opp sitt medlemskap i Arbeiderpartiet etter 50 års medlemskap.

Finnmarkingene reagerte på maktarrogansen sørfra og det ble opprør. Folkeaksjonen «Framtid for Finnmark», ble stiftet, og den hadde samme synspunkt

som Anders. Aksjonen fikk fort svært mange medlemmer over hele fylket. Anders ble forespurgt om å stå på første plass på organisasjonens liste til Stortingsvalget. I utgangspunktet sa han nei, men lot seg overtale, selv om han ikke hadde tro på at ei slik liste ville få et mandat i Finnmark.

Lista fikk navnet «Aunelista», og gjorde et brakvalg. Anders suste inn på Stortinget, og fikk nå jobbe for sine hjertesaker.

Da stortingsperioden var slutt var Anders blitt 70 år og pensjonist. Han hadde fått flertall på Stortinget for særordninger til Finnmark og det var ikke aktuelt å ta gjenvalg. Balasten fra barne- og ungdomstida i Stjørna, som Anders Aune hadde med seg, har åpenbart vært avgjørende for den positive utvikling Finnmark nå er gått inn i.

Anders Aune tilbake i sitt kjære Finnmark

Anders Aune døde i Trondheim 13. november 2011, 88 år gammel.

Fra Stjørna Blad 15. januar 1957

Av notbas Matias Sommerseth

Storsildfisket er viktig for Stjørna.

Da storsildfisket også for Stjørna er blitt en betydelig økonomisk faktor, interesserer det kanskje Stjørna Blads lesere å se litt om deltakelsen herfra.

Deltakelsen i år er visstnok omtrent som i fjor. Ove Hansen blir i vinter bas med M/S Dorgaskjær fra Osen, og skal ha med en mann fra Råkvåg. Aksel Johansen, som er bas hos samme rederi som før med en ny båt, har med 3 mann. John Pevik blir med tråleren Bracon av Kristiansund, og har med 3 mann. M/S Moflag med skipper Trygve Langeland, har med 5 mann fra Råkvåg. På Børø's båt M/S Kerrock, er Matias Sommerseth bas i år. Der blir ellers med i alt 17 mann fra Stjørna. Ole Haugen er i år bas med M/S Finnvær fra Nord-Frøya og har med 3 mann herfra.

Firmaet Ramsvik & Eidsaune har med sitt storsildbruk gått i kompaniskap med M/K Dagningen fra Selje. Der blir det med 4 mann fra Stjørna. Kristian Strands M/S Veidar har i år anskaffet nytt garnbruk, og skal delta i storsildfisket med 9 mann fra Stjørna. Skipper blir Odin Strand som har ført båten i flere år. Med M. Hustad Fangstrederis båter Hustad, Hustad I og Gribb skal visstnok 6-7 mann fra Stjørna være med, Utenom disse er det visstnok 3-4 mann herfra som er med snurpebåter sørfra.

En vil med dette skjønne at et rikt storsildfiske har stor økonomisk betydning både for kommunen, mannskaper og rederier. Avreisen foregikk fra 3. til 9 januar, og vi ønsker alle en riktig god tur og et godt fiske. Om utsiktene er det umulig å spå, da været spiller en så avgjørende rolle. Alle håper det beste.

Fra Stjørna Blad 15. mars 1958.

Av notbas Matias Sommerseth

Storsildfisket i 1958 og Stjørna

I år er storsildfisket blitt en stor skuffelse, idet alle makter har slått seg sammen for å hindre fisket. Silda kom sent, den sto dypt, var usedvanlig vill og var derfor vanskelig å få i not. Stadig uvær var det også. Resultatet den 21. februar ble 2,4 mill. hl sild. Så lite har ikke kvantumet vært siden 1934. Da var både stor- og vårsildfisket helt mislykket, især for nøtene. Men det hindret ikke at både 1935 og 1936 ble storår.

Det meldes at av 600 snurpere er det 250 som hittil ikke har fått 1 000 hl og mange har ikke hatt sild på dekk. Snurpere fra Sør-Trøndelag har hevdet seg bra. Det skal vært to som ikke har fått fangst. De ca 30 andre hadde fra 2 000 til 8 000 hl ved slutten av storsildsesongen. Det vanlige er fra 2 000 – 4 000 hl. En driver fra Stjørna har 1 560 hl og en hjelper avbrøt turen og kom hjem. – Det er opplagt at resultatet bringer tap for alle parter. Utsiktene for vårsildfisket må sies å være simpelt.

De fire snurperne som disponeres og har noe mannskap fra Stjørna, går på loddefisket til Finnmark, og mannskapet herfra kan bli med om de vil. Om loddefisket meldes den 19. februar fra Vardø at det var en masse lodde tilstede tett under land. Det er en måned tidligere enn vanlig de siste årene, så det var ingen rustet til å begynne fisket.

Ja, slik er fisket, en masse uberegnelige faktorer som ikke alltid kan stemme sammen.

Forberedelser til storsildfiske.

Av Harald Sommerseth

Stort mannskap med storfangst. M/K Fjell ved Uthaug i 1953

Bak fra venstre: Erling Kristiansen, Petter Dypvik, Martin Johansen, Harald Dypvik, Arvid Langland, Harald Sommerseth, Arvid Dypvik, Agnar Johansen og Magnar Vavik.
Foran: Notbas Ole Hlaugen, Odd Hammern og Karl Børø.

Dette er fra årene på 1950-tallet. Vi kom heim fra feitsildfiske ca. 14 dager før jul. Nota skulle henges til tørk, notbåtene rengjøres og motorene overhales. Hovedfartøyet har kanskje behov for en overhaling på Frengen slip før storsildsesongen. Fisket hadde ikke vært det helt store denne høsten. Vi drevet mest på Innherred og Gulosen, men også på Stjørna. Men vi berget tur. Noen kroner var det da til gode når kostpengene var trekt i fra lotten.

Heim var det snart tid for julebakst. Men tidligere på høsten har «fiskerkvinnene» brukt mye tid på å få i stand klær og annet utstyr for sine som skal på storsildfiske på Vestlandet. Det kan være ektefelle eller en sønn, kanskje begge som skal gjøres klar. De reiser i nyttårshelga, eller straks over nyttår. Mange var på båter fra Stjørna, men mange var også med båter fra Vestlandet.

Det var viktig med varme klær vinters tid, da særlig ullklær. Det startet med at de som hadde sauer fikk klippet dem. Ulla skulle vaskes, karded og spinnes. Votter, sokker og kanskje ny islending skulle strikkes. Det hendte også at det skulle ordnes nytt stikkateppe. Det var et omstendelig arbeid, og ulla måtte være av god kvalitet. Karding og spinning ble ofte utført på dugnad. Det var ikke uvanlig at 5 – 6 kvinner kunne gå sammen om dette arbeidet. Tidlig på formiddagen kom de med rokk og karder dit dugnaden skulle være.

Her var det ikke bare arbeidet som gikk for fullt, men også praten. Her ble siste nytt diskutert usensurert, og en god del av nyhetene besto av sladder.

Men slik var det når alle kjente alle i bygda. Det ble ofte lange dager. Men med god mat og kaffe, gikk tiden fort, og mye arbeid ble utført. En annen dag var det hos en av de andre i dugnadsgjengen.

Det er forresten en historie jeg må ta med. En kar med dårlig syn kom inn i stua der dugnaden var i full gang. Han fikk som vanlig folkeskikk var, tilbud om å sette seg nedpå, et tilbud han benyttet seg av. Synet sviktet han, og han fikk seg en stor overraskelse som førte til stor latter blant dugnadsgjengen. Det han trodde var den hvitmalte vedkassen, var de ferdige kalene som lå der i en stor fin stabel langs ved

veggen. Det ble en stor overraskelse før bakparten nådde fast grunn.

Kardene ligger klare med ulla i korga

Alle kvinnfolka på den tida var i stand til å handtere strikkepinnene, og mange sjøvotter og sokker ble produsert utover høsten. Så ble forbokstavene i navnet på den som skulle ha votten sydd på plass. Det for at en skulle kjenne dem igjen blant 12 – 15 andre sjøvottepar. For undertegnede vedkommende var det HS med rødt ullgarn.

Vottene var strikket stor, for når nota skulle lines opp, gikk det fort å få vottene tovet. Når vottene var sånn halvtovet, holdt en seg varm på hendene, selv om de var blaut og stivfrosset når en tok dem på. Enkelte av kvinnfolk i Råkvåg var kjent for å strikke gode

sjøvotter, og det hendte at vi som var med snurper fra Bergen, faktisk hadde bestilling på sjøvotter fra søringene.

Skikkelige ullvotter må til

I mellomjula var det å starte pakking av sjømannssekken. Den måtte omstendelig pakkes, for den skulle romme det meste av det en hadde behov i løpet av vinteren. Bortimot tre måneder. For å nevne noe av de viktigste. Teppe og pute, et ekstra trekk for å skifte i løpet av vinteren, samt to greiner (laken av ullgarn) til underlag. Tre par sjøvotter, tre par ullsokker, et par ullgensere, vadmels- eller overallsbukser, og jakker. Til slutt kom oljehyre med sydvest, støvler og et ekstra par sko, ofte tresko. Basen la loddsula på toppen.

Men vi hadde også en koffert som ikke var alt for stor. Den skulle nemlig plasseres i køya der de lå. Den

inneholdt undertøy for å skifte hver 14. dag. Håndklær, arbeidsskjorter, og et par finere skjorter til penere bruk når man skulle ta en tur i land. Det var ikke vaskemuligheter om bord.

Det var ikke alle som var like vant med å ha det reint. Ei mor hadde derfor trekt på 3 lag med trekk på stikkateppen til sønnen så han bare kunne ta av ett og ett. Dermed var det lett å ha det sånn noenlunde.

Lørdagskveldene gikk ungdommene blant mannskapet på dans i turnhallen i Ålesund, eller i turnhallen i Måløy, eventuelt et annet dansested. Det var godt å komme i land å få røre litt på seg, og kanskje komme i prat med ei av det annet kjønn. Var en heldig kunne det også bli en dans. Men da måtte du være frampå. En lørdagskveld i Florø sto en annen gutt fra Råkvåg og jeg i kø i to timer for å komme inn på et danselokale.

Tida kunne bli lang i en lugar med 12 – 14 mann. For i denne lugaren det vanligvis trangt om plassen. Her hadde vi det meste av våre eiendeler. Tørrmaten i en skuff under benken. Her spiste vi, her hadde vi klærne og støvlene, og her lå vi. På enkelt båter var det skap for klær. Der hang dressen og frakken.

Middagen fikk vi hente i byssa, servert på tallerkener av stål. Kaffekrus og bestikk måtte hver enkelt ha ansvaret for. Kanskje 10 av 12 mann brukte tobakk. Ofte ble det røykt tobakkspipe. De fantes også lugarer med dobbelkøyer. Så lugaren var vår spisestue, oppholdsrom, og soverom.

Hadde de vært i dag hadde arbeidstilsynet kommet på inspeksjon. Men slik var det. Vi viste ikke av noen bedre forhold på fiskebåtene jeg var med disse årene. Fisket vi godt var det ingen som tenkte på forholdene. I tidligere tider var forholdene på fiskebåtene langt dårligere. Tiden forandrer seg, og fiskebåtene med den.

Bryggene i Råkvåg i 1960

Anders Refsnes

Gårdbruker, fisker, organisasjonsmann, gründer og oppfinner

Av Per Husby

Selnes er ei bygd som har fostret mange dyktige og tiltakslystne innbyggere. Av den eldre garde kan nevnes Nikolai Dahl og Lars Dahlen. En fra samme tid som satte flere spor etter seg var, Anders Olsen Refsnes.

Anders var eldste sønn av Grethe (1854 - 1939) og Ole Bedin Refsnes (1848 - 1913). Det var til sammen 10 søsken som vaks opp på Refsnes. De andre barna var; Ingeborg Anna 1881, Karen 1883, Karen Sofia 1885, Størk 1886, Eiel 1888, Guttorm 1890, Ragna 1891, Ingeborg Anna 1893 og Valborg 1907.

Anders ble født 1.10.1879 og ble gift med Ida Valborg Bjerkager fra Varghiet (1878 - 1902). De fikk barna Ardis, født 1900 og Ida Valborg, født 1902. Kona Ida døde av barsel feber 9.11.1902 da datteren ble født.

Han ble gift på nytt i 1908 med Johanna f. Hårberg (1880 - 1969). De fikk barna Marta (1909), Ola (1910) og Ingjerd (1912).

Ida Valborg, Anders og barna Ardis og Ida Valborg med Guttorm, Valborg og Karen bak

Foto: Johan A. N. Selnes

Selnes var ei betydelig bygd omkring 1910. Ved folketellinga i 1910 bodde det 141 personer på Selnes derav 47 på Refsnes. Refsnes hagen var tettstedet med landhandel og dampskipsekspedisjon, poståpneri, sildeoppkjøper og baker. I tillegg kommer de som bodde på øyene. For dem var også Refsnes hagen nærmest. I sildesesongen var det et yrende liv med tilreisende fiskere og mange båter.

Anders var aktiv på mange områder. Han var en dyktig gårdbruker, men hadde stor interesse for fiske. Dessuten engasjerte han seg i næringsutvikling og politikk.

Han var blant annet med å stifte Bondeparti i Stjørna. Partiet fikk ikke noen stor plass i herredstyret i Stjørna da Venstre var den store konkurrenten som

fikk god oppslutning fra landbruket. Anders Refsnes stod ofte i spissen for å ta opp viktige saker og skape utvikling i bygda og for samfunnet.

Gårdbrukeren:

Refsnes er en gård med lang historie tilbake til steinalderen. Den er ikke av de største med dyrkajord. Ved jordbrukstellinga i 1918 hadde Anders Refsnes et jordbruksareal på 3,5 mål høstbygg, 10,7 mål bygg, 15,6 mål havre, 7,1 mål poteter, 0,1 mål kålrot, 8,7 mål grønnfôr, 69,3 mål kunstig eng, 5 mål naturlig eng, til sammen 120 dekar. Besetningen var på 2 hester, 3 unghester, 4 kyr, 10 ungdyr, 2 griser, 14 sauer og 25 høns.

Foto Johan A. N. Selnes

Gården var viktig for inntekta og Anders arbeidet for å effektivisere driften. Også i gårdsdrifta så han etter muligheter til forbedringer. Han fant opp og fikk patent på kunstgjødselsprederen «Letvindt». Den ble omtalt i «Fosens Blad» 29.november 1920.

"Fosens Blad",
29. november 1920.

**Kunstgjødselsprederen
„Letvindt“.**

En ny oppfindelse.

Gårdbruker Anders Refsnes i Stjørna har konstruert en meget hændig og saare enkel og letvindt spredde for kunstgjødseel til bruk for rotfruktdyrking paa rød, eller drøkkultur.

Spredderen kan med lethed trækkes av et 8 a 10 aar gammelt barn og er meget let at bruke. Man vil ved at bruke dette apparat spare uhyre meget arbeide ved utsaanningen av kunstgjødseelen og likeledes spare paa denne, da den blir utsaet paa raden i enkel stripe, hvorved ogsaa gjødseelen utelukkende kommer de spirende planter til gode og ikke det voksende ugræs mellem radene.

Sprederen fikk ros av fagfolk og ble solgt gjennom firmaet Heyerdahl & Co. Han fikk også patent på en ugrasrive til å feste på hestehakka. Anders tok over driften omkring 1910 mens faren levde, men fikk ikke hjemmelen før 1932.

Gründeren:

Anders Refsnes var aktiv på mange områder. Allerede i 1903 overtok han retten til et hellebrudd i Storhaugen fra daværende eier av Brandhaugen. I 1912 fikk Lars Dahlen og Anders Refsnes rettigheter til oppdemming og regulering av Storårvatnet og la grunnlaget for kraftutbyggingen i Saga og byggingen av sildolje- og kraftfôrfabrikken som kom i 1913. Han var blant initiativtakerne da fabrikkene i Saga ble etablert og styremedlem.

Det var ikke bare enkelt å starte nye virksomheter. Firmaet A/S Skjørn sildolje- og kraftfôrfabrik ble stiftet i 1912, men allerede i 1915 skiftet firmaet navn til Northern Packing Co og selskapets kapital ble nedskrevet med 50 % fra kr. 31.000 til kr. 15.500. Da ble virksomheten også endret til også å lage hermetikk og aksjekapitalen ble økt til kr. 80.000. Anders Refsnes ble med i det nye styret på 3. De andre to var fra Trondheim.

I 1927 ble fabrikkene i Saga slått sammen med fabrikken i Råkvåg og tok navnet Råkvåg Canning Co A/S. Da var Anders Refsnes ute av virksomheten.

Han var også med da Frengen slip ble etablert, men her var det J. A. Mollan som var den aktive. At Anders var med skyltes nok det som kanskje var hovedinteressen etter hvert – fiske.

Fiskeren:

Sildefiske med landnot var viktig og Refsnes hadde eget notlag. I 1920 hadde notlaget motorbåten Hansy på 52 fot og med 5 lettbåter. Som mannskap var med Anton J Strand, Ove Dalemo, Einar Eriksen, Ole O Refsnes, Jens J Selnes, Bernhof Hafell, Ole Ustad, Lars L Selnes.

Anders interesse var også her mer enn å drive egen næring. Han engasjert seg i samarbeidstiltak både innen silde- og laksefiske. Silda måtte eksporteres og omsetningen styres slik at prisene ble best mulig. Han ble med i notfiskernes organisasjoner og ble leder i Trøndelagens Notfiskerforening og styreleder i den landsomfattende Notfiskersamskipnaden.

Det var mange kampsaker på den tiden. I Adresseavisen 16. juni 1930 er et intervju med Anders Refsnes om forholdet mellom notfiskerne og hermetikkfabrikkenes prisråd. Notfiskerne mener at prisrådets fastsettelse av prisene er til skade for fiskerne i Trøndelag og dette hadde Anders tatt opp med statsråd Oftedal. I Trøndelag hadde to store fabrikker meldt seg ut av prisrådet og betalte bedre priser. Prisrådets priser gjør at fabrikkene ikke får øke

sine priser og fiskerne nekter å levere til de låge prisene. Anders Refsnes oppfordrer myndigheten til samarbeid med fornuftige priser da fiskerne er avhengig av fabrikkene og omvendt.

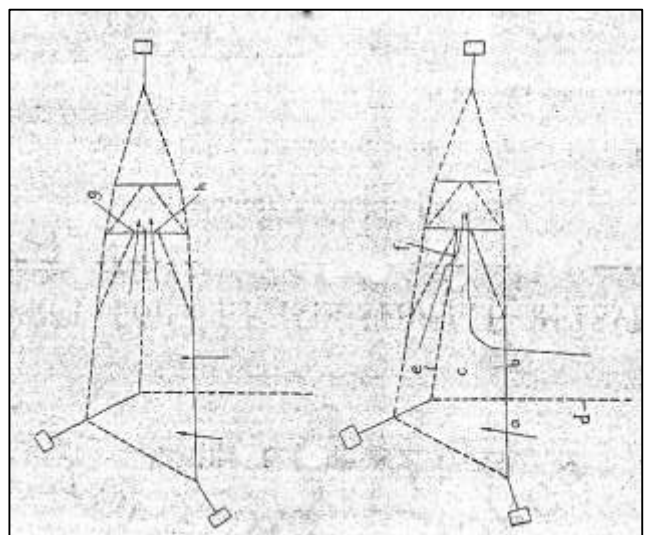
I 1938 var det blitt stor strid om størrelsen og form på sildekassene. Nå er det som leder i Notfiskersamskipnaden han fronter saken. Striden gjaldt om det er kassetypen som Nikolai Dahl bruker, Trondheimskassen, som skal være standarden da det er flere typer som er i bruk. Fiskerne får oppgjør etter antall kasser med sild.

Igen har Anders Refsnes vært i Oslo og tatt opp saken. På årsmøtet i samskipnaden i Trondheim var det stort flertall for Trondheimskassen. Motstanderne var ansatte i Norges Fiskarlag, men fiskeridirektør Puntervold skar gjennom og ga notfiskerne medhold. Det måtte ha vært en hard kamp for avisene kalte dette den nye 30 års krigen.

Også på det praktiske plan var Anders Refsnes en foregangsmann innen fiske. Dattersønnen Arnold Selnes skriver om morfaren i boka «Kort fortalt» at han var en av de første som fikk motor i fiskebåten og en av de første med radiotelefoni.

Anders sammen med sønnen Ola, oppfant en metode for oppbevaring av sild i 1938 som ble omtalt i «Dagsposten». Prinsippet var å lage en blanding av is, salt og vann som ble til en kjølevæske som holdt silda fersk til den ble solgt. I 1913 hadde Nikolai Dahl fått patent på en tilsvarende metode der tilsvarende blanding fikk en temperatur på ned mot minus 20 grader.

Til gården på Refsnes lå rett til fiske etter laks og dette var en betydelig del av inntekta på bruket helt tilbake til før Svartedauen. Tidligere ble laksen fanget i ei vorpe der fiskeren stod på land. Når laksen kom inn i ståarnota ble den stengt med ei line så laksen kunne fanges. På slutten av 1800-tallet kom kilnota som var mindre arbeidskrevende og kunne settes på flere plasser.

Tegning av kilnota i to utgaver

1923 fikk Anders Refsnes Norsk patent nr. 37643 på en ny innløpsordning for laksenota. Retten til å bruke patenten solgte han til firmaet Skips- og Fiskeutstyr i Trondheim. I et brev fra 1923 ga firmaet rett til Jacob Hoff fra Uthaug å bruke patenten i en not og prisen var kr. 25 en gang for alle.

Laksen måtte omsettes og for å oppbevare den fersk, måtte den ises før den ble fraktet til Trondheim. Derfor ble det bygd en isdam ovenfor gården og isen ble saget opp i blokker, knust og lagt i kassene med laks. I dag kan en se restene av isdammen ved kulturstien på Refsnes.

Det er likevel hans arbeide med å bevare og øke laksestammen som han er mest kjent for. Han så at det ikke var fornuftig og bare høste laksen i sjøen. En måtte tenke på tilveksten. Laksen kom fra elvene og dro ut i havet der den vokste seg stor og fin. Skulle en høste storlaks måtte en sørge for mye smolt fra elva.

Han kom også med i samarbeidsorganisasjonene for sjølaksefiskerne. En sak som opptok dem var forurensningen i elvene. I 1927 ble det holdt et fellesmøte i Trondheim der forurensningen fra Orkla gruver var tema. I Orkla hadde laksebestanden gått drastisk ned. Det ble valgt en komite der Anders Refsnes var med. Komiteen fikk fullmakt til å anlegge sak mot gruveselskapet hvis ikke forurensningen med vann fra gruvene opphørte. Saken dro ut, men i 1938 ble det inngått forlik der Orkla skulle bidra til å etablere utklekkingsanlegg for laks i Orkladalføret.

Saken er i 2014 dagsaktuell da forurensningen i Orkla av vann fra de nedlagte gruvene, igjen skaper problemer for laksen.

Allerede i 1920 begynte Anders å sysle med tanker om muligheter for bedre laksebestanden. Anders ide var at en måtte oppdrette smolt og sette den ut i elvene. Smolten ville gå ut i sjøen og komme tilbake til den elva der den kom fra. Da kunne en fange laksen i kilenota i sjøen og fiske mer laks i elvene. Det ville gi økte inntekter for alle.

*Avlsstasjonen i Selnesbekken
Foto Johan A. N. Selnes*

For å sette ideen ut i livet måtte det mye arbeid og forsøk til. Starten begynte med etablering av selskapet

Fosen Fiskeristyre. Det ble i midten av 1920 åra bygd et stamlaksbasseng i Selnesbekken med en dam vest for veien til Refsnesdalen. Der skulle gytemoden laks som var fanget gå til den var klar. Hunnlaksen ble strøket og egga samlet og så ble eggene blandet med melke fra hannlaksen. Prinsippet for befruktning er enkelt, men det er mange faktorer som måtte stemme for å få et godt resultat. De befrukta eggene må ha et miljø med rett temperatur, rent friskt vann og så videre. Her som ellers er erfaring det som må til og etter hvert ble resultatene bedre.

Etter hvert kom sønnen Ola B. Refsnes med i arbeidet og hele familien ble engasjert. Anlegget på Selnes ble forlatt til fordel for eget stamfiskanlegg i Saga på østsida av Fessdalselva. Der var det god tilgang på friskt og rent vatn. Dessuten var det greit å ta mot stamfisken som kom med båt fra Tarva. På Tarva hadde det i mange år vært merkestasjon så en visste at dette var laks som var på vei inn Trondheimsfjorden og dermed ville det bli laks som en kunne fange.

I Kleiva i Sørfjorden fant en et oppkomme med nok friskt vatn med stabil temperatur hele året. Der ble det bygd et klekkeri der den befrukta rognen fikk utvikle seg.

Neste steg var et oppvekstanlegg. Dette ble plassert i Dalen ved mølla der det var god tilgang på vatn. Her måtte lakseyngelen føres og det var både arbeidskrevende og krevde nøye pass slik at yngelen ikke døde. Avstanden mellom anleggene var også stor så det gikk med mye tid og særlig var det viktig at alltid var nok reint vatn.

Etter hvert kom Fosen laksestyre inn som eier og driver av oppdrettet av smolt. Arbeidet gikk i arv og sønnen Ola B. Refsnes tok over da Anders døde i 1939. Arbeidet krevde at hele familien deltok og den neste Anders Refsnes tok over etter sin far.

Etter denne oversikten over anlegg og opplegg kan en kanskje få inntrykk av at produksjon av yngel var enkel og rett fram. Det var nok mange tilbakeslag og skuffelser. Å være pioner er alltid krevende. De erfaringer og kunnskap som Anders Refsnes skaffet har kommet dagens enorme laksefiske til stor nytte.

Han startet sitt arbeid for å øke laksebestanden som kom til elvene og som var grunnlaget for kilnotfiske i fjordene og laksefiske i elvene. I dag er kilnota nesten helt borte og fiske i elvene er snart bare sportsfiske og turisme.

På 1960 – 70 tallet ble det blant forståelsegjøre motstand mot å sette ut laks i elvene. Det kunne ødelegge laksens genetiske evne til å finne tilbake til rett elv, mente de. Dermed ble virksomhet som Fosen laksestyre drev i Stjørna, lagt ned.

1.07.1939 ble Anders Refsnes tildelt Kongens Fortjenstmedalje i gull for sin store innsats på mange områder. Anders Refsnes døde 7.11.1939, bare 60 år gammel.

Lærer Johannes Petersen Husby.

Av Per Husby

Læreren var tidligere en viktig person i bygda. Lærerne hadde utdanning og var ofte interessert i kulturliv og historie. Edvard Hov har vært nevnt tidligere i forbindelse med registrering av gamle setre og lokale navn på planter. Johannes P. Husby har også vært omtalt i flere sammenhenger.

Johannes Husby var født 20. november 1870. Foreldrene var Peter Kristian Paulsen Husby og Ane Andersdatter Husby. Han ble gift med Laura Margrete Hansdtr. Bromstad og de fikk 6 barn; Peter, Trygve, Hjørdis, Johannes, Paul og Leidulv.

Han var ei tid butikkbetjent hos Oliver Wold, på Voknøya. Gikk så på skole i Trondheim – trolig Katedralskolen – deretter Klæbu seminar som var datidens lærerskole. Han vikarierte som lærer på Selnes og ei tid i Tarva krets før han fikk fast ansettelse som lærer i Mælan krets etter sin svoger Johan Brandvik i 1894. Samtidig ble han også tilsatt som kasserer i Stjørna Sparebank (den gang Stjørna Spare- og låneindretning).

Johannes var en dyktig lærer som hadde stor interesse for gjerninga si. Det var særlig rekning og religion som var de fagene han viste mest interesse for – uten at det gikk utover de andre fag. Han fant opp et regneapparat som han fikk mønsterbeskytta og som kunne nyttes i undervisninga og i handel. Han sjøl og

guttene hans laga disse apparatene og flere hundre er blitt solgt. Bokholder Monsen i Bergen, hadde retten til salget av apparatet.

Han hadde mange interesser. Han tok aktivt del i avholds- og misjonsarbeidet. Var medlem og formann i menighetsrådet i lang tid. Han holdt seg vekk fra kommunale gjøremål, men var sterkt interessert for alt samfunnsarbeid. Blant mye annet var han ivrig etter å få skrevet ned historia til bygda. Han sendte brev til Skjørn herredstyre 21. juli 1902 med oppfordring om at de måtte ta initiativ til å få skrevet ned Skjørns historie.

Det skjedde lite fra det hold, men han selv skrev ned flere historier om folk og hendelser i bygda. Blant annet fikk han laget en gravferdsprotokoll med minneord der personenes liv og gjerninger ble beskrevet på samme måte som vi hører i dagens begravelser.

Han ble satt stor pris på av bygdefolket og på sin bryllupsdag i 1923 fikk han et gullur fra folket i kretsen og gjort stor stas på. Han døde 14. november 1929 etter en operasjon på Trondheim sykehus, bare 59 år gammel. I minneorda blir han beskrevet som en nobel person, jovial og samvittighetsfull i all sin ferd.

Leikvang skole i 1922. Bakerst fra venstre; Alma Pevik, Lovise Bromstad Moholt, Helga Aune, Olga Lillemo Jansen, Johanna Husby, Emelie Lysvand Selnes, Jenny Aune, Johanna Stormo Rødsjøseter, Reidun Johansen. Foran; Kristofer Stormo, Martin Stormo, lærer Johannes P. Husby, Johannes Husby jr. Elias Stormo
Foto: Johan A. N. Selnes

Godstransport først på 1900-tallet

Av Eilert Bjørkvik

En del av oss som er kommet litt opp i åra, husker kanskje verbet å «karter». Å kartere var å skrive inn gods som skulle sendes, på ei liste eller i en protokoll. I Stjørna var denne virksomheten knyttet til dampskipsekspedisjonene. Da heimbygdslaget i november hadde møte i Åsvang på Selnes, kom Anders Refsnes med en slik protokoll fra åra 1917-1918. Den var ført av Guttorm Refsnes (1890-1966), som bestyrte Refsneshagen dampskipsekspedisjon.

Forlagte og ankomne varer.

Dato	Varer	Mengde	Enheter
1917			
Januar 3	St. Venes	1	fat
-	2 sekker	30	
-	1 sekke	30	
-	1 sekke	120	
-	2 sekker	25 sek	
-	1 b. skinn	190	
-	1 b. skinn	30	
-	2 fat	50	
-	1 bren	25 sek	

Kopi av protokollen

Det er egne avdelinger i protokollen for ankomne og avsendte varer. I januar 1917 mottok dampskipsekspeditøren gods onsdag 3., lørdag 6., onsdag 10., torsdag 11., lørdag 13., onsdag 17., torsdag 18., mandag 22., onsdag 24., mandag 29. og onsdag 31. Tilsvarende dager med sending av gods i januar 1917 var lørdag 6., mandag 8., lørdag 13., mandag 15., torsdag 18., mandag 22., onsdag 24., torsdag 25., mandag 29. og onsdag 31. Dette var dager med anløp av dampskip i rute.

Det var ikke så rent liten flyt av gods. I januar 1917 er det innført 84 ankomne saker og 26 sendte saker. Ikke overraskende var det E O Refsnes som mottok mest gods. Eiel Refsnes (1888-1964) dreiv landhandel i Refsneshagen, og det var stort sett varer til landhandelen som kom med dampbåten.

Varetilgangen i januar måned 1917 er nok illustrerende for utvalget i en landhandel på den tida. Det var jernvarer, økser og vaskepulver, taug, bøtter, kaffe og fløyte. Det kom også en kasse medisin, to kasser margarin, tre sekker erter, 6 kasser hermetik, en kasse rosiner og en pakke gjær. To fat olje kom først i januar. Det kom 1 sekk løk, 4 halvsekker sukker, 2 sekker farin og 2 kasser melk. Brød kom også kassevis, og som tilbud til dem som likte sagesuppe, kom det en kvart sekk sagogryn. I landhandelen var det selvfølgelig tobakk å få kjøpt, og merkelig nok kom det også både kjøtt og flekk med dampen.

En annen som fikk mye gods med dampen, var Knut Venes. I løpet av januar mottok han 3 fat tjære, en balle seilduk, en balle bomull, en sekk garn, men også 2 sekker mjøl. Venes fikk også sendt 8 høvla bord, en bunt lekter og en bunt høvla bord. Andre varer var et fat olje. Sist i januar mottok han ytterligere 32 bord og en bunt lekter, en bunt snører og 9 sekker garn.

Ved folketellinga i 1910 bodde skipper Knut Venes hos svigerfaren Helmer Henriksen Gangstø på bnr 3 av Selnes. Knut var født i Bjugn 1869 og gift med Hanna Helmersdatter født 1881. I tillegg til å være skipperkone er hun også titulert som skipseier. De

Fosenbåten Hitra ved kaia på Refsneshagen
Foto: Johan A. N. Selnes

flytta over fjorden, for i jordbrukstelinga 1918 er Knut Venes oppført under Høybakken med et jordbruksareal på 0,8 mål poteter og ei besetning på 14 høns.

Så kan vi undres på hva skipper Knut Venes drev med den tida han var i Gangstøa. Hvilke varer sendte han med dampen? Kanskje kan også kartprotokollen gi en pekepinn om når han flytta over fjorden. Først på januar 1917 sendte han 2 sekker blåser til

A/S Storfosen og 4 sekker blåser til K Sand, begge Brekstad. Nekolai Dahl i Trondheim fikk en sekk

blåser og Langaune i Titran 2 sekker blåser, M Lien i Trondheim fikk 8 sekker garn og Moll & Woldseth i Trondheim 2 sekker garn. I februar 1917 sendte Knut Venes 11 sekker garn til Nekolai Dahl og 3 sekker filler til Trondhjems papir- & pappfabrikk. 5. april sendte han 1 sekk not til K J Ramsvik i Råkvåg, men 18. mai karterte han en koffert til K Venes i Høybakken.

I Høybakken etablerte han firmaet *Knut Venness* som drev med "Lager av høvlet og uhøvlet Trælust Listverk Døre og Vinduer m. m. av svensk Tilvirkning. Fiskeredskaber". Knut Halse Venness døde som småbruker på Myrskardet i Bjugn 21.12.1932. Det skulle vært skrevet mer om virksomheten hans, men vi må tilbake til karteringsprotokollen,

I januar 1917 får vi greie på fyringa i Selnes skole. Den 10. januar mottok skolen 8 sekker kol, den 22. 3 sekker, og den 31. kom det 2 stiger fra Høybakken. At dampen også drev dyretransport visste vi fra før, og får det bekreftet når vi ser at Lars Dahlen den 31. januar fikk ei ku fra Rissa. Frakta var 5 kroner.

Anders Refsnes rusta seg til våronna i januar da han fikk sendt ei ugrasharv fra Trondheim, og den 4. februar mottok noe som ble kalt en «skumplog» også fra Trondheim. Fra Saga fikk Anders Refsnes 2 sekker sildmjøl den 5. februar og fra Husby 2 sekker mjøl. To dager seinere kom det en sekk mjøl fra Eggen & Co i Trondheim. Monsen i Råkvåg sendte en pakke spiker den 16. januar, og 1. mars mottok Anders Refsnes 5 fat petroleum fra Grønning i Trondheim og betalte kr 8,75 i frakt. Et hint om vinterfisket får vi når Anders

Refsnes den 19. mars mottok en kasse fisk fra sin landnotkompanjong Bernhard Vorpvik som var på fiske i Halten. Og for å bekjempe ugraset fikk han 30. juni ei ugrassprøyte

På fiske utenfor Frøya var Ole Selnes som 12. februar fikk sendt ¼ tønne melk til Sula fra J Selnes. Anton Hammeren var i Halten og fikk sendt en kasse med diverse varer den 20. februar, mens Petter J Refsneshagen var i Sula og fikk sendt en kasse diverse fra J.A.P.R. den 26. Frakta var 60 øre. Vinteren 1918 var det bare Meier Hulsund som fikk sendt en kasse til Halten den 4. mars fra J Hulsund.

På skrå over to sendinger den 21. oktober 1918 er det skrevet «Heimanylge». Den ene var til Ragna Selnes i Trondheim og besto av ei seng, et bord, 1 kolli klær, en kommode, en sekk klær og 3 kolli stoler. Sender var P Selnes, og prisen var kr 8,20 for å sende varene. J Selnes måtte betale 11 kroner for å sende heimanylget til Betsy Selnes. Sendinga besto av en kasse med uspesifisert innhold, en sekk poteter, to bord, en kommode og 4 stoler. Betsy var født i USA 1.8.1889 og døde i Meldal 5.2.1969. Hun var gift med Ole Sliper (1888-1979)

Vi får greie på at Sørfjorden Træskarlag fikk en pakke smurning fra E O Refsnes 21. november 1918. Den 7. november hadde laget fått sendt et treskeverk der frakta var 10 kroner. Avsender er ikke nevnt.

Dette får være en liten smakebit på hva som kan skjule seg i en gammel protokoll, som heldigvis er tatt vare på. Hadde vi gitt oss litt tid, ville vi fått greie på at det i sesongen ble sendt ganske mye laks både til Trondheim og andre steder. Norsk Laks, Nekolai Dahl og M Lien var noen av mottakerne, og noen av dem som sendte, var A Refsnes, G Refsnes, J og K Besholm og O Sandøy. Og tilbake kom det tomkasser mot frakt 35 øre. Vi må også nevne at Selnes avholdslag den 18.oktober 1917 fikk sendt en kasse brød fra Foshaug i Høybakken.

Refsnesbagen 1912

Utflukt til nordsida av fjorden.

Om heimbygdlaget's høsttur og historia til plassene vi besøkte
Av Eilert Bjørkvik

Heimbygdslaget hadde 14. september sin årlige utflukt. Denne gangen var det de tre fraflytta boplassene Ytter Duskardet, Kippneset og Brannvika som var turmål. Turen starta ved Duskardtjønna. Derfra er det bomvei der det går an kjøre fram til Brannvika, men det er en fysisk bom, så kjøring må avtales med grunneierne. I godværet ble det en fin tur med orientering underveis.

Ytter Duskardet

I Brannvika og Kippneset har det vært bare en boplass, men i Ytter Duskardet var det i tillegg til selve gårdsbruket også flere husmenn, både nede ved sjøen og lenger inne i landet helt opp til plassen Kvolva, ikke langt fra veien til Bjugn. Området her ble solgt til Varghiet. I 1875 var det 1 gårdsbruk og 5 husmannsplasser i Ytter Duskardet der det bodde 31 personer. Det var to hester, den ene hesteeieren var losjerende sagbruksarbeider på husmannsplassen Kvolva. Av andre husdyr forteller tellinga om 4 kyr, 20 sauer og 29 geiter, mens det ble sådd 1 3/8 tønne havre og satt 5 1/8 tønne poteter.

Matrikuleringskommisjonen av 1863 sier at Ytter Duskardet hadde 25 mål dyrkajord, derav 9 mål åker. Jorda lå spredt og usammenhengende i bakker i sørhall og besto av myr, sand og leir. 12 mål myr kunne dyrkes. Det var ingen utslåtter. 8 mål dårlig myr kunne dyrkes. Utsæden på 1/2 tønne bygg, 3 tønner havre og 3 1/2 tønne poteter ga ei avling på 3 tønner bygg, 12 tønner havre og 20 tønner poteter. 20 lass høy skulle vinterfø 1 hest, 3 kyr og 10 småfe. Hamnegangen var noenlunde tilstrekkelig, men sein om våren. Det var skog til husbruk, men ikke til salg. Det var nok ved, og bra lauvskog. Gården grensa til sjøen, og det var 3/4 mil til vei. Norges Bebyggelse sier at det rundt 1950 var 10 kyr, 2 hester, 20 høns, 2 griser, 3 sauer i Ytter Duskardet. Eier gårdbruker Harold Sigurd Mjøen f 1900 i USA.

I Kippneset var det i 1875 bosatt 5 personer. Der var det var det 5 sauer og 5 geiter, og det ble sådd 3/4 tønne havre og satt 2 tønner poteter. I Brannvika var de tilsvarende tall 8 personer, 1 okse, 1 ku, 5 sauer, 5 geiter og 1 gris, og det ble sådd 1/4 tønne havre og satt 1 tønne poteter.

I det området vi besøkte var det altså 44 bosatte personer i 1875, mens det i 1910 var 33. Om det nå ikke er fastboende i området, var det sauer på beite, og eieren av Ytter Duskardet er i ferd med å bygge opp et nytt gårdsanlegg der, så gården kan atter få fast

bosetning, etter at Arvid Grønning og familie flytta like etter 1960.

Hagamyra

På veien utover passerte vi plassen, senere småbruket Hagamyra (bnr 7). Her er ennå murer etter husa som sto der. Peder Dueskar var den siste som bodde der, før han flytta til Tørrabben i Råkvåg. Og så var det snakk om at det spøkte i området, men det var det ingen som visste noe mer om. På returen var det noen som gikk ned til sjøen i Ytter Duskardet, der det i alle fall var 2 bosetninger i eldre tid, Bekken og Naustbakken. Det var også her gården hadde landingsplass med naust. Det ble fisket laks utenfor gården. Laksefisket var også viktig for Kippneset og Brannvika. I de siste åra er det bygd framkomman vei til Ytter Duskardet i samband med utbyggings- og hytteplaner, og veien fortsetter vidare til Brannvika i en mer moderat form.

Husa i Kippneset
Foto: Johan Arthur Winsjansen

Kippneset

Neste stans var Kippneset, men siden ingen av eierne var til stede, ble det ikke gjort så lang stans der. Det er ikke så lenge siden stedet ble fraflyttet, men husa holdes godt i hevd. I Kippneset bodde det folk på 1600-tallet, og stedet nevnes i et dokument fra først på 1500-tallet. Stedet var mer eller mindre øde på 1700- og først på 1800-tallet, men ble brukt både under Duskardet og ei tid som seter for Sandøya. Matrikelkommisjonen 1863 opplyser at Sandøya hadde hamnegang i Kippneset, men den var bergfull og utilstrekkelig og ble ikke brukt. Nåværende slekt kom til Kippneset i 1882 da Ole Jonsen fra Rissa kjøpte gården av Tomas Olsen Sandøya. Dagens eiere er etterkommere av Johanna Mathea Olsdatter og Tomas Tomassen Gjølga.

*Turdeltakerne på tunet i Brannvika
Foto: John Arthur Winsjansen*

Brannvika

Fra Kippneset fortsatte vi den idylliske veien fram til siste stans som var Brannvika. Her ble heimbygdslaget tatt imot av Gunvor og Magnar Olafsen. Gunvor Olafsen er brordatter av John Brandvik (1911-1982) som var den siste som bodde i Brannvika. Her er både gjenstående bygninger og

inventar tatt godt vare på, og det ble god tid til å se både på hus og inventar

Brannvika ble utskilt som eget bruk fra Stallvika i 1862, da den nåværende slekt kom dit. Tidligere på 1800-tallet var Brannvika husmannsplass, og etterkommere av den slekta som hadde vært der, flytta til Tobakkvika. Matrikkelkommisjonen av 1863 forteller om Brannvika at gården ikke hadde dyrkajord, men 6 mål svært steinet og bergfull naturlig eng, ingen utslåtter og ikke noe dyrkingsland. Utsæd og avling var aldeles ubetydelig. 5 lass høy skulle vinterfø 1 ku. Hamnegangen var ganske tilstrekkelig, men lå litt tungvint til. Det var litt skog til husbruk, men ikke til salg, nok ved og ingen førsurrogat. Gården lå bekvemt

for sjøen, men den var tungbrukt, og den kunne ikke dyrkes på grunn av den uhyre mengde stein. Bare med største vanskelighet kunne man komme seg fra gården på annen måte enn ved sjøveien.

Alt i alt en flott turdag til steder der få av deltakerne hadde vært før, og der man til ganske nylig har vært avhengig av sjøveien eller av møysommelige stier i ulendt terreng. Noe til skolevei for eksempel. Det er bare å gle seg til neste års tur.

Stjørna i 1914

Uroligheten ute i Europa får følger i Norge

For å forstå hvordan det var i Stjørna for 100 år siden må en også se på hvordan forholdene var rundt den vesle kystkommunen. Storsamfunnet påvirket leveforholdene lokalt da som nå.

Ute i verden begynte det å bli ufred. Skuddene i Sarajevo i Bosnia 28. juni 1914 som drepte den østerriksk-ungarske tronfølgeren Ferdinand og hustru, ble starten på 1. verdenskrig. Urolighetene på Balkan førte til at stormaktene tok parti med forskjellige land og kom dermed i krig med hverandre. Norge var nøytral, men den norske skipsfarten ble involvert og led store tap, men spekulantene kunne tjene penger da fraktene økte.

For ei lita bygd fjernt fra krigen fikk krigshandlingene med avsperringer og senkning av båter som fraktet forsyninger, til følge at det ble mangel på forsyninger av mat. Norge var avhengig av import av korn da låge priser hadde fått den norske kornproduksjon til å minke og mye av kornet måtte hentes fra Amerika.

Herredstyret i Stjørna mottok 6. august 1914 telegram fra amtmannen med anmodning om å nedsette en proviantkomité som skulle skaffe oppgave over matbeholdninger og hva som trenges. Enstemmig valgtes: J A Mollan, Hans Hegvik, O P Indreråk.

Varamenn: Lars Enoksen, Gabriel J Eide og Anders Husby. J A Mollan skulle organisere komiteen. Til å assistere komiteen valgtes: Hans Eliassen, lærer Hov, Nils Næsset, Johan Stormo, Johan Jensen og Simon Fisdal samt Johan Haugen. Den valgte komité anmodes om snarlig å besørge de nødvendige innkjøp av matvarer og kommunen stilte til komiteens rådighet foreløpig inntil 1500 kr. Hvis det innen kommunen finnes salgspartier, må komiteen sikre seg første tilbud av disse. Likeledes pålegges det komiteen å anmode om at den største sparsomhet anvendes, så ikke kornvarer brukes som kraftfôr.

Selv om Norge ikke deltok i krigen, ønsket myndighetene at forsvaret ble styrket. Et kommunalt utvalg, hadde foretatt revidering av utskrevne hester til feltbruk. Ved gjennomgang av listen viste det seg at følgende hopper var bedekket og utgikk: Nr 9, 10, 30, 31 og 32. Tilgang: Tomas J Stallvik 1 vallak 8 år, Helmer Rødsjøsæter 1 hoppe 13 år. Kommunen kan således i tilfelle skaffe 31 hester eller hopper til feltbruk.

Stort sett gikk livet sin vante gang enda i 1914, men etter hvert fikk alle merke mangelen på korn og andre varer. Prisene gikk opp og det ble lite å få kjøpe. Da var det godt å ha «potet og sild». Ingen måtte sulte, men det ble mindre brødmat. Noen fikk også føle at krigen krever menneskelige offer. I alt ble 647 handelsskip senket og mer enn 1500 sjøfolk ble drept.

Minnebøker og skoledikt.

Av Inger-Lisa Lillemo

Jeg begynte på skolen i 1954. Da starta vi i Fritun, men på våren 1955 ble vi overflytta til «Nyskolen». Det var fint og artig for oss som var små, for der gikk «storongan» også. Da var det veldig populært å få de som var eldre enn oss til å skrive i minneboka vår. Mange var veldig god til å tegne og dekorere diktet sitt med. Det var mye visdom i disse diktene og jeg har flere slike, både bøker og dikt. Her er et lite utvalg.

«Jeg ønsker deg lykke, jeg ønsker deg hell.
Jeg ønsker at du må bli narret i kveld»

«Du er selv din lykkessmed, la din vilje bli som stålet.
Kjemp deg fram og du skal se, at du engang når til målet»

«Mors pike fars skatt. Hele husets apekatt»

«Jeg et minne deg vil give, på den glade vennskaps vei.
At du må den samme blive, alltid hyggelig og grei»

«Blant alle blomer jeg kjenner en. Den vokser helst på en liten gren,
Den vokser ofte ved støvet veg. Det er den lille forglem-meg-ei»

«Alt godt som ønskes på denne jord,
Hva mer kan ventes av fjorten ord»

«Tro ikke alt hva du hører, og si ikke alt hva du vet.
Så sparer du mange bærer på sinn og samvittighet»

«Det står en blomst i skogens hei,
Den hvisker stille forglem meg ei»

«Tale vel og ikke klandre, tenne kjærlighetens bål.
Leve rett og glede andre, det er livets store mål»

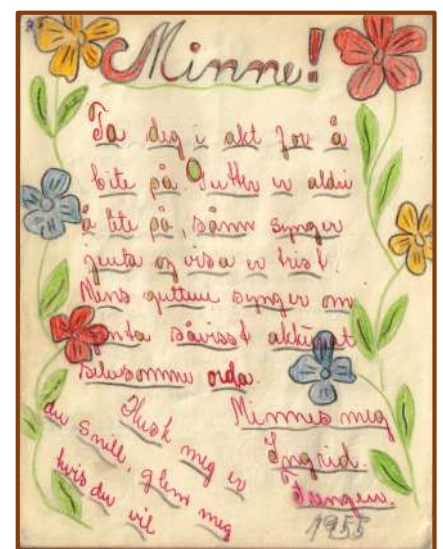
«Når du blir gammel og ingen vil ha deg
Så sett deg på taket så kråka får ta deg»

«Elsk din mann og stopp hans hoser,
Da får du vandre på røde roser»

«Så mange stjerner blinker, så mangt et håp er tent.
Så mange gleder vinker, hvor hen ditt blikk er vendt»

«Se ingen over hodet, den dag kan kanskje bli,
Da nettopp den du overså blir den som står deg bi»

«Alltid siste blad jeg velger, til å skrive minne på.
For når minnene du velger, mitt da bliver ovenpå»

Barndomsminner fra Sørfjorden

Av Inger-Lisa Lillemo

Leik var mest på skolen og om kveldene når vi var ute med venner etter at vi var ferdig med leksene. Ja vi lekte litt når vi var hjemme også, men da var det forskjellige andre gjøremål.

Guttene hadde vel som oppgave å gjøre forskjellig arbeid ute slik som å hugge ved osv., men for oss jentene var det mest innarbeid, slik som rydding av bord, oppvask, (oppvaskmaskin visste vi ikke hva var - kanskje den ikke var oppfunnet heller) gulvvask, vaske og henge opp klær til tørk osv.

Det var ikke alle som hadde vaskemaskin heller, så klærne måtte legges i bløt i en stor stamp med godt varmt vann og gnis inn med heimkoka såpe for så å gnis rene på vaskebrettet. Det ble mange såre knuver av det skal jeg si. Etterpå måtte klærne skylles flere ganger og det var i kaldt vann. Hvis det var en bekk i nærheten ble tøyet båret dit for skylling, men vi hadde brønn så vi tok vann derfra. Ingen hadde varmtvannsbereder enda det jeg kan huske.

På våren når snøen nesten var forsvunnet gikk vi på haugen og la nyvaska putevar og laken, altså hvitt bomullstøy, på bleiken. Vi la det oppå lyngen så det ikke lå på bakken, for da kunne det bli jordslag på det. Jordslag er små svarte prikker som du ikke får vaska bort. Der lå det da ei stund i sol og regn for så å bli vaska igjen, og da var det helt hvitt nesten som nytt.

Vi lekte jo med dukker også sånn innimellom, men når vi ble store nok til å hjelpe til både ute og inne, ble det liten tid til lek. Når vi skulle lære oss å sy kunne dukkene være greie å sy klær til. Symaskina hjemme var det ikke snakk om å få låne så vi måtte bruke nål og trå og sy for hånd.

Så skulle vi lære å stoppe strømper eller ull-labber. Da fikk jeg en «stoppe-sopp» av tre som jeg puttet inni sokken der hullet var for da ble det enklere og lage nettverk av tråd, først den ene veien så den andre. Etterpå skulle tråden tres over den ene og under den andre tråden så tett som mulig for at det skulle bli pen stopping.

Vi måtte vi lære å strikke både sokker og votter, gensere og jakker. Det kan vel høres ut som et slit, og det var ikke alltid like moro når vi har ute og med andre og ble innropt for å «skala potet» eller noe i den dur. Men jeg tror ikke vi hadde vondt av det og vi lærte jo en del også med det å bidra hjemme.

På sommeren var det mye arbeid som sto for tur. Tynne ut gulrot og luke ugress var ikke det artigste jeg visste nei, men jeg måtte hjelpe til. Så ble det å hesje gras, og når det var tørt og skulle kjøres inn på låven ble vi satt til å trampe høy i høyvogna slik at de fikk med mest mulig på hvert lass. Jeg var ofte på Mælan, så

Arve og jeg har trampa mangt et høyllass ja. På siste lasset lå vi oppi på vei heim. Der var det godt å ligge og duve, mens hesten luntet i vei.

Vi hadde ikke hest, så hos oss ble høyet båret inn på ei grind mellom to stokker. Der ble høyet surret fast slik at det ikke skulle falle av. Hvis det begynte å tordne og regne mens vi holdt på med hesjinga, var vi snare til å krype under hesja så vi ikke skulle bli våt.

Om høsten var det bærplukking. Rips, solbær og stikkelsbær var det vel i alle hager og de måtte plukkes og ikke minst renses. Plukkinga var så, men kjedelig å rense syns jeg.

Potetoptaking på Mælan

Så ble det potetplukking. Da var det om å gjøre og få arbeid slik at vi kunne tjene oss noen kroner. Jeg husker jeg brukte pengene til å kjøpe vintersko for. Et år kjøpte jeg «beksømsko» (skisko) og de måtte kjøpes for store slik at de også kunne brukes neste år, men de skoene vokste jeg aldri i. Det som heter høstferie i dag het potetferie på den tida.

På senhøsten var det karding og spinning. Det var det bestemor Marie som sto for. Jeg vet ikke hvem hun kjøpte ull av for vi hadde ikke sauer. Hun var ofte rundt om i gårdene og gjorde arbeid, så kanskje hun også klippte sauer for noen og fikk ull til betaling. Det var vel ganske vanlig å gjøre byttarbeid. Bestemor farga også garn og hun vevde matter av ullgarn som vi hadde i stua i Bukta. Noen av dem er fremdeles i bruk.

Til jul ble det slakting av gris. Før alle hadde fryserer var det et fryseri i bygda. Det sto i nærheten av der Leikvang er nå. Der kunne vi leie en fryseboks. Disse boksene var ikke så store, så det ble fremdeles mye salting og hermetisering i heimene.

Det meste av slaktet ble brukt. Det ble laga blodpannekaker, blodpølser, hakkpølser og leverpostei, leverbiff i tillegg til steik, koteletter og ribbe, ikke å forglemme sylte og syltelabber. Baking var også noe vi var med på, jeg var ikke så flink til å kjevle så det var nok mamma som gjorde det meste der. «Sånn gikk no dagan».

Det var også noe som het «barneforening». Der skulle vi lære oss å strikke, hekle og brodere duker både i stilkesting, korssting og plattsøm. Vi sang og spiste og skravla litt som jentene gjør og syntes vi hadde det artig. En gang var vi på tur til Ørlandet og

besøkte Ragnhild Mælan Nordseth som bodde der. Jeg er litt usikker, men tror kanskje det var husmorlaget som sto for dette. Borghild Jansen var lederen vår. Her er vi, og de som kan sees på bildet er:

Nederst til venstre: Gunn Fenstad, hodet til Anne Lise Fenstad tror jeg, Åshild og Annbjørg Kleven, Rita Rødsjø, Åshild Breivold, Ragnhild Rødsjø, Dagrund Moholt, Edna Tokstad, Edith Fredriksen, Anne Margrethe Lorås, Inger-Lisa Husby med Signy Mælan, Erna Strand, Rakel Husby, Elin Rødsjø, Astrid Olaus Rødsjø, Vigdis Turbekmo, Eva Jansen, Borghild Jansen og Ragnhild Nordseth. Det er noen der som jeg ikke husker eller kan se hvem er, men om du som leser dette kjenner igjen flere hadde det vært artig å høre.

Kari Lillemo Nausthaug har tatt bildet som jeg har fått låne.

Leiker på skolen

Der holdt vi mye på med for eksempel kanonball. Da ble det laga en bane med to store ruter slik at det var et lag i hver rute. Så var det om å gjøre ikke å bli truffet av ballen, ble du det måtte du gå ut.

Basse var helst guttas greie. De laga basse av oppklippede sykkelstenger, gummiringene ble tredd på en tråd som ble strammet og da ble det til en ball. Det ble stripa opp en ring til hver deltaker og da var det om å gjøre at bassen ikke falt ned på bakken eller i ringen men ble sparka i lufta med foten for å verne egen ring.

Vi jentene holdt mye på med ball-tur. Vi måtte ha en slett vegg, så vesterveggen på skolen var ypperlig. Det var mange forskjellige «turer» som nok er litt

vanskelig å beskrive. Jeg er sikker på at du som leser dette er en av de som var med – Husker du nok noe av det?

Både guttene og jentene var ofte sammen når vi var ute i friminuttene og holdt på med f.eks. kanonball. Det var nesten i hvert friminutt.

Ellers holdt vi mye på med sangleker som:

Tyven tyven. - Ta den ring og la den vandre. - Bro, bro, brille. - Råtne egg. - Tre mann i vind.

Det var også en lek som het «Sløng rarels.» Huske du den?

Hakke hodet av hanen var også en lek, men det var mest utenfor skolen da en var avhengig av å gjemme seg.

Aktiviteter i Heimbygdslaget i 2014

Det er viktig med aktiviteter skal et lag ha sin berettigelse. Derfor blir det lagt vekt på å vise at vi er til. Vi ønsker at flest mulig medlemmer skal delta og det er bare å møte opp eller ta kontakt hvis det er ønsket om noe vi skal ta tak i.

Gammeldagan

I 2014 har vi fortsatt med de månedlige «Gammeldagan» med møter på Mælan, Fevåg, Selnes og Råkvåg.

Tema har vært; Januar - Lag og organisasjoner, februar – Stedsnavn, mars – Stedsnavn, april – Årsmøte, september – Stedsnavn, oktober – barneleiker, november – Arnold Selnes, desember – Julebord.

Bekgryte med ause

Gjenstandssamlingen fra fiske

Heimbygdslaget har tatt ansvaret for å registrere den store samlingen av gjenstander knyttet til fiske som var på Salteriet. Arbeidet er med stor innsats, nå fullført. Alle gjenstander er fotografert og museumsfaglig registrert og beskrevet. Til sammen er 379 gjenstander registrert

Det er planen å lage utstilling på nabobrygga - Fossbrygga – med overgang mellom bryggene. Samarbeidsavtaler er gjort med Salteriet Kulturbrygge AS, Museet Kystens Arv og eieren av Fossbrygga Karl Idar Frengen.

Det som gjenstår er å få laget en plan for selve utstillinga. Der er vi blitt lovet hjelp fra museet på Sverresborg, men planleggingen er blitt utsatt gang på gang til stor irritasjon.

Lag og organisasjoner

En gruppe er i gang med innsamling med stoff fra lag og organisasjoner. Grappa hadde stand på Coop Fevåg og tok imot materiale som blir registrert. Det som er aktuelt å lagre, blir lagret brannsikket i kjelleren på Rådhuset hvor vi har fått plass. Det oppfordres til å kontakte grappa som består av Arne Stranden, Geir Solli og Eilert Bjørkvik hvis du kjenner til eller har, aktuelt materiale.

Gamle setre

Seterprosjektet går sin gang. Det er registrert og merket en del gamle seterplasser, men noen få gjenstår enda før en kan sette sluttstrek. Informasjon vil bli lagt ut på heimesida.

Bilder av gravstøtter

Gravminneregistreringen på Husby har tatt lenger tid enn ventet. Det har dratt ut å få opplysninger for de siste som er gravlagt og noen bilder må tas på nytt da det var mye vegetasjon ved noen gravsteiner. For Frengen og Heggvik er det lagt ut informasjon og bilder på www.disnorge.no/gravminner.

Årsheftet Heimbygda Vår

Dette er viktigste kontakt med våre over 260 medlemmer. Mange av dere bor utenom heimbygda vår og har vansker med å delta i våre aktiviteter.

Vi er glad for så mange støtter opp om laget. Derfor håper vi at årets hefte blir godt mottatt og vi har mer stoff på lager, men vi gjerne ha mer.

Årsheftet er en fin julegave som koster kr. 75,- og kan fås hos Elin Worpvik i Råkvåg eller Per Husby i Rissa. Gir du medlemskap til kr. 200,- så følger årsheftet for i år med.

Vil du støtte oss med din Grasrotandel?

Org.navn: STJØRNA
HEIMBYGDLAG

Org.nr: 993808350

32774993808350

NORSK TIPPING

GRASROTANDEL